

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra společenských věd

Diplomová práce

Společensko-historické souvislosti československo-vatikánských styků po roce 1945

Vypracoval: Martin Kochánek
Vedoucí práce: PhDr. et PaedDr. Marek Šmíd, Ph.D.

České Budějovice Rok 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji diplomovou práci na téma Společensko-historické souvislosti československo-vatikánských styků po roce 1945 vypracoval samostatně pouze s použitím literatury uvedené v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Ve Vracovicích dne 9. dubna 2016

.....
Podpis

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl především poděkovat vedoucímu mé diplomové práce, PhDr. et PaedDr. Marku Šmídovi, Ph.D., za jeho odborné vedení, cenné rady, trpělivost a korektury při psaní této práce. Děkuji také mé rodině za podporu, především mému bratrově Mgr. Vítu Kochánkovi za rady a finální nejen gramatické korektury a také mým přátelům za jejich pomoc.

Anotace

Předložená práce se zabývá osudem československo-vatikánských diplomatických styků od roku 1945 až po odjezd internuncia Saveria Rittera z Prahy. Sleduje tedy dění spojené s katolickou církví v Československu a Vatikánu od konce druhé světové války až do roku 1948 a následné přerušení diplomatických styků.

V práci je věnována pozornost obnově diplomatických vztahů po druhé světové válce. Část práce se věnuje odsunu německé menšiny a s ním spojeným problémům týkajících se československo-vatikánských diplomatických styků. Rovněž jsou zde nastíněny počáteční rozpory Československa a Vatikánu. Pozorovány jsou také problémy mezi Československem a církví jako například konfiskace církevního majetku, školská reforma na církevním školství nebo revize pozemkové reformy a jejich ohlas ve Vatikánu. V práci jsou prezentovány důležité církevní a politické události, které se uskutečnily v poválečném vývoji. Sledován je postupný vývoj vzájemných vztahů a jejich zhoršování až po úplné přerušení. Klíčovým zdrojem byly materiály z Archivu Ministerstva zahraničních věcí České republiky v Praze a zprávy československých a vatikánských diplomatů. Část práce se věnuje také problémům, které se ve vztazích Československa a Vatikánu vyskytly.

Klíčová slova: Československo, Vatikán, diplomacie, katolická církev, náboženství, internunciatura, vyslanectví.

Annotation

This dissertation deals with the Czechoslovak-Vatican diplomatic relations since 1945 up to the departure of internuncio Saverio Ritter from Prague. The dissertation deals with the events connected with the Catholic Church in Czechoslovakia and Vatican since the end of the World War II until 1948 and resultant breaking of the diplomatic relations in 1950. The dissertation pays attention to the restoring of diplomatic relations after the World War II. A part of the dissertation is devoted to the expulsion of the German minority and the associated problems relating to the Czechoslovak-Vatican diplomatic relations. There are also outlined initial disagreements of Czechoslovakia and Vatican. There are also sketched problems between Czechoslovakia and the Church such as the confiscation of property of Church, educational reform in church schools or revision of the land reform and the response of Vatican. The dissertation presents the important ecclesiastical and political events that took place in postwar development. There is observed the gradual development of mutual relations and their deterioration to complete interruption. The key sources were the materials from the Archive of the Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic in Prague and reports by Czechoslovak and Vatican diplomats. A part of the dissertation is also focused on the problems that occurred in Czechoslovakia and Vatican diplomatic relations.

Keywords: Czechoslovakia, Vatican, diplomacy, Catholic Church, religion, internuncio, embassy

Obsah

Úvod	8
1. Poválečná obnova diplomatických styků před příchodem Saveria Rittera do ČSR	12
1.1. Bezprostřední situace po konci války a její politické okolnosti	12
1.2. Problematika úrovně vyslaneckých vztahů mezi ČSR a Vatikánem a první vyslanci ČSR v Římě.....	14
1.3. Změny v poválečných vztazích mezi ČSR a Vatikánem a strach o nezávislost ČSR.....	18
1.4. Sporné otázky ve vztahu ČSR a Vatikánu.....	21
1.5. Odsun a jeho vliv na katolickou církev a zahraniční vztahy	24
1.6. Odsun německého obyvatelstva optikou zahraničních diplomatů	26
1.7. Parlamentní volby v roce 1946.....	27
2. Nástup Saveria Rittera na pozici internuncia v Praze	32
2.1. Proces vyřizování předcházející vyslání nového internuncia do Prahy v podobě Saveria Rittera	32
2.2. Příjezd Saveria Rittera do Prahy a jeho počáteční návštěvy	35
2.3. Nástup Arthura Maixnera na vyslanectví v Římě, jeho i další audience u papeže	38
3. Společensko-historický kontext Československo-vatikánských diplomatických styků v roce 1947.....	44
3.1. Proces s Jozefem Tisem a jeho ohlas v zahraničí.....	44
3.2. Politické okolnosti s vlivem na vzájemné diplomatické styky v roce 1947.	47
3.3. Církevně-politický kontext roku 1947	50
3.4. Audience a významné církevní události roku 1947 v ČSR.....	52
3.5. Nelehká diplomatická mise Saveria Rittera v roce 1947.....	59
3.6. Československo-vatikánské diplomatické styky se zaměřením na Slovensko nejen v roce 1947.....	64

4.	Závěr diplomatické mise Saveria Rittera v roce 1948	68
4.1.	Církevně-politické okolnosti roku 1948.....	68
4.2.	Politické okolnosti a katolická církev na počátku roku 1948.....	73
4.3.	Stručný přehled československo-vatikánských diplomatických styků po odjezdu Saveria Rittera z Prahy.....	74
5.	Nejpalčivější otázky poválečné doby z pohledu ČSR a Vatikánu.....	77
5.1.	Konfiskační dekrety prezidenta republiky a jejich aplikace v československo-vatikánských vztazích	77
5.2.	Problematika zestátnění církevních škol	80
5.3.	Pozemková reforma na církevním majetku a její ohlas v diplomatických kruzích	84
	Závěr.....	91
	Seznam pramenů a literatury	94

Úvod

Tato diplomová práce si klade za cíl analyzovat a interpretovat československo-vatikánské diplomatické styky od skončení druhé světové války do odjezdu internuncia Saveria Rittera z Prahy. Práce reflektuje také společensko-historický kontext daných styků a poválečné doby. Toto nepřiliš rozsáhlé časové období bylo velmi bohaté na události. Měnicí se politická kultura zásadním způsobem ovlivnila i postoje obou zmíněných států, které se postupem času měnily z poválečných těžkostí přes částečnou fungující spolupráci až po vzájemné nepřátelství. Cílem bylo také tedy sledovat postupný vývoj pozvolna měnících se vztahů.

Téma diplomové práce volně navazuje na moji bakalářskou práci, v níž jsem se zabýval českým katolicismem od konce druhé světové války až po únorové události roku 1948. Prostudovaná literatura a znalost katolické církve v této době mi posloužily jako základ pro tuto diplomovou práci, jejíž téma jsem si po diskusi s vedoucím mé diplomové práce zvolil. Daná problematika mě zajímá, protože v tomto relativně krátkém časovém období můžeme pozorovat celou řadu radikálních změn ve vzájemném vývoji diplomatických vztahů. V práci jsem použil metodu deskriptivní a komparativní. Využil jsem rovněž analyticko-syntetickou metodu při tvorbě této práce.

Důležité je také poznamenat, že hlavním zdrojem informací a stěžejními materiály jsou archiválie dostupné z Archivu Ministerstva zahraničních věcí České republiky v Praze, zejména zprávy československého vyslance z Říma, které se problematice československo-vatikánských diplomatických styků věnují. Jedná se o materiály, které jsou i v současné době poměrně málo probádané a poskytují tak zajímavý pohled a informace k danému tématu. Mimo stěžejních archivních pramenů je také využita literatura věnující se dané problematice vztahu katolické církve a státu ve sledovaném období.

Práce se opírá o méně známé a probádané materiály Archivu Ministerstva zahraničních věcí České republiky. Čerpáno je z řady fondů, které archiv ke sledovanému období poskytuje. Práce s archiváliemi je zajímavá, neboť se v nich nachází mnoho důležitých informací. Bohužel část materiálů není v takové kvalitě, aby se s nimi dalo pracovat. Je nutné ale zmínit, že se jedná o mizivou část

materiálů. Práce je dále doplněna dostupnou literaturou. Na tomto místě bych rád upozornil na práci Zlatuše Kukánové, která je velmi přehledně a dle mého názoru kvalitně zpracována a odkazuje na archivní materiály. Její práce mi při tvorbě velmi pomohla a díky ní jsem získal počáteční vhled. Rovněž bych také vyzdvihl práci Václava Vaška *Neumlčená I*, která poskytuje podrobný přehled o katolické církvi v Československu ve sledovaném období. Pro problematiku apoštolských nót ve věci konfiskačních dekretů a pozemkové reformy mohu také doporučit publikaci Mileny Janišové a Karla Kaplana *Katolická církev a pozemková reforma 1945–1948*. Stejně tak monografie Marka Šmída *Apoštolský nuncius v Praze: významný faktor v československo-vatikánských vztazích v letech 1920-1950*, věnující se apoštolským nunciům je pro zájemce v dané problematice monografií, kterou by neměli vynechat. Pro rozšíření pramenné základny je také použito několik periodik, které doplňují sledované období a situaci.

Práce je rozdělena do pěti kapitol, které jsou následně členěny do dalších dílčích tematických celků. První kapitola se věnuje poválečné obnově vzájemných diplomatických styků před samotným příjezdem S. Rittera v hodnosti internuncia do Prahy. Sledována je politická situace a její vývoj z pohledu katolické církve v Československu. Další část kapitoly se zabývá postupným navazováním spolupráce československého státu se Svatým stolicem a mapuje činnost prvních diplomatických vyslanců. Pozornost je upředena na měnící se politickou situaci zvláště ve východní části Evropy pod silicím vlivem SSSR, tedy i v Československu, kterou komentují i daní diplomatičtí pracovníci. Stručně jsou v práci naznačeny také sporné otázky a body, které po konci druhé světové války mezi oběma státy vyvstaly. Jednalo se například o kauzu Karola Sidora nebo problematiku vztahů Slovenského státu s Vatikánem. Závěrečné části této kapitoly pojednávají o odsunu německého obyvatelstva z Československa, jeho vlivu na katolickou církev a jeho ohlasu v zahraničí prostřednictvím našich diplomatů. Poslední podkapitola se zabývá parlamentními volbami v roce 1946, které měly určující charakter do dalších let. I zde je vše reflektováno s důrazem na diplomatické mise jednotlivých zástupců Československa, případně Vatikánu.

Druhá kapitola se již zaměřuje na problematiku úrovně diplomatických styků a jejich postupné poválečné obnově. Charakterizován je také proces

vyřizování žádostí ve vztahu k novému pražskému internunciovi, kterým se stal Československu již z dřívější doby známý S. Ritter, který byl všeobecně považován za nejvhodnějšího kandidáta a člověka velké morální autority. Dále jsou v práci popisovány jeho úvodní audience a návštěvy a počátek jeho diplomatické mise. Pozornost je také věnována československému zástupci a protějšku S. Rittera v Římě – Arthuru Maixnerovi.

V pořadí třetí kapitola mapuje rok 1947 a jeho společensko-historický kontext vzájemných diplomatických styků obou států. Úvod kapitoly se věnuje sledovanému procesu s Jozefem Tisem a jeho ohlasu u Svatého stolce. Další část sleduje významné politické okolnosti mající vliv na diplomatické vztahy, jako bylo například odmítnutí Marshallova plánu a dalších politické akty. Následující podkapitola se věnuje postupné změně diplomatických československo-vatikánských styků. Následně jsou zmapovány významné audience a návštěvy roku 1947. V další podkapitole je charakterizována nelehká diplomatická mise S. Rittera v tomto roce. Pozornost je věnována jeho jednáním a také zdravotním problémům, které se u něj vyskytovaly. Závěr kapitoly je poněkud více zaměřen na Slovensko a jeho vztahy ke Svatému stolci.

Čtvrtá kapitola se věnuje událostem, které předcházely odjezdu internuncia S. Rittera z Prahy. Počátkem roku 1948 se ještě podařilo obsadit arcibiskupský olomoucký stolec, na který usedl Josef Matocha. Závěr diplomatické mise S. Rittera byl však velmi těžký, neboť se u něj stále více projevovaly zdravotní obtíže, kvůli kterým také častěji zajížděl do Itálie. Dalšími důvody jeho častějších návštěv byly také porady, které absolvoval v Římě. Stále více bylo naráženo na neochotu československých představitelů jednat se zástupci Svatého stolce. Vládní představitelé nereagovaly na nóty zaslané pražskou internunciaturou a již tak nedobré československo-vatikánské diplomatické styky se stávaly ještě horšími. S. Ritter definitivně odcestoval z Prahy dne 19. února 1948. Závěr kapitoly stručně charakterizuje diplomatické styky obou států po jeho odjezdu až do jejich přerušení v roce 1950. Stručně je naznačeno nepřátelství a úsilí, které vedlo na dlouhou dobu k ukončení zmíněné spolupráce.

Závěrečná pátá kapitola se věnuje nejpálčivějším otázkám, které se po druhé světové válce ve vztahu Československa a Vatikánu vyskytly. Dané největší třecí

plochy jsou sledovány v celém zkoumaném období, které práce mapuje. Jedna podkapitola se věnuje dekretům prezidenta republiky, které v několika případech zasáhly i majetek československé katolické církve. Touto problematikou se samozřejmě hojně zabývala pražská internunciatura nejen svými protestními nótami. Další podkapitola se věnuje církevnímu školství, které bylo ohroženo zestátněním. I zde sledujeme postoje Vatikánu v této věci. Závěrečná podkapitola práce se poté zabývá pozemkovou reformou na církevním majetku. Sledován je vývoj jednání a protestů církevních představitelů a pražské internunciatury.

1. Poválečná obnova diplomatických styků před příchodem Saveria Rittera do ČSR

1.1. Bezprostřední situace po konci války a její politické okolnosti

Po několika letech velkého utrpení a strádání se české země dočkaly vytoužené svobody a míru. V této době si ještě možná málokdo uvědomoval, fakt, že většina našeho území, s výjimkou západní části, byla osvobozena sovětskou armádou, bude mít následky na několik dalších desítek let. Rusové byli celkem logicky považováni za hrdiny osvoboditele, kterým je potřeba vyjádřit svůj vděk za skončení války a vítězství nad nacistickým Německem. Tehdejší prosovětskou náladu demonstruje i tento úryvek z *Rudého práva* ze dne 4. května 1945: „Nemáme ani dosti slov, abychom vyjádřili své díky a city, které nás pojí se slavnou Rudou armádou a jejím velkým maršálem Stalinem.“¹ Československo se díky tomuto aktu osvobození, možná i po zkušenosti z předválečné doby, začalo více sblížovat a orientovat se na Sovětský svaz.²

Po skončení války se konaly děkovné bohoslužby, lidé znovu nacházeli cestu do kostelů a děkovali Bohu za znovunabytou svobodu a dar života. Paládium země české, obraz Panny Marie, symbol její ochrany, putoval po kostelích a svou cestu završil na Staroměstském náměstí, kde se tomuto obrazu přišly poklonit desetitisíce lidí. Zcela odlišný byl vztah ke katolické církvi v porovnání s rokem 1918, kdy se podle mnohých lidí měl nově vzniknuvší stát zbavit katolické církve jako symbolu monarchie a útlaku. Po osvobození v roce 1945 se ale ukázalo, že mnoho lidí mělo během okupace a války v katolické církvi a v jejích duchovních, kteří velmi trpěli a projevíli mnohokrát ohromnou osobní statečnost, velkou oporu a naději. Česká katolická církev se po konci druhé světové války zařadila mezi vítěze a byla vnímána jako morální autorita. Po válce byla obnovena činnost katolických spolků a také tisku.³

---

¹ RUDÉ PRÁVO, XXV., 1945, č. 1, s. 1.

² KAPLAN, Karel, *Pravda o Československu 1945 – 1948*, Praha 1990, s. 6-12.; PRAVDA, I., 1945, č. 1, s. 2.; RUDÉ PRÁVO, XXV., 1945, č. 1, s. 1.

³ BALÍK, Stanislav, HANUŠ, Jiří, *Katolická církev v Československu 1945-1989*, Brno 2013, s. 15-16.; KUKÁNOVÁ, Zlataše, *Edvard Beneš a římskokatolická církev*, Semper Paratus 2, 2013, s. 34-35.; VAŠKO, Václav, *Neumlčená I*, Praha 1990, s. 13,16,18,19-20.; ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin*, Olomouc 2010, s. 33-39.

Jednotliví představitelé zahraničního odboje v Londýně a Moskvě se sešli v Košicích. Zde abdikovala exilová vláda Jana Šrámka⁴ a následně byla jmenována prezidentem Edvardem Benešem⁵ nová vláda v čele s moskevským velvyslancem Zdeňkem Fierlingerem. Tato nově ustanovená vláda vyhlásila svůj program dne 5. dubna 1945 (tzv. košický vládní program). Vznikla také Národní fronta, pod jejíž hlavičkou existovaly všechny protinacisticky orientované sociální a politické útvary a spolky. Od roku 1945 existovaly jen čtyři strany české (komunistická, národně socialistická, sociálně demokratická a lidová) a dvě strany slovenské (komunistická a demokratická). Na nátlak komunistických politiků bylo zakázáno několik stran, například strana agrární, která měla v době meziválečné velkou podporu a širokou členskou a volební základnu.⁶

Děkovné bohoslužby plné modliteb za zemřelé neubývaly. Olomoucký arcibiskup Leopold Prečan⁷ vydal dne 28. října 1945 děkovný pastýřský list, v němž vzpomenu těžkého osudu našeho národa za okupace a války. Okolnímu světu ovšem dělal starost vzrůstající vliv Sovětského svazu na okolní národy. Jedním z prvních, kdo si tuto hrozbu velmi dobře uvědomoval, byl papež Pius XII.⁸ Mnohokrát upozorňoval na expanzi Sovětského svazu do střední a východní Evropy a kladl důraz na demokratické principy. Vyslovil však svou důvěru Organizaci spojených národů, že se o poválečné mírové uspořádání dobře postará. Tato obava o možném vzrůstajícím vlivu Sovětského svazu v Československu nebyla

---

⁴ Jan Šrámek se narodil v Grygově dne 11. srpna 1870. Byl katolickým knězem a politik Čkoslovenské strany lidové. Zemřel v Praze dne 22. dubna 1956.

⁵ Edvard Beneš se narodil v Kozlanech dne 28. května 1884. Byl druhým čkoslovenským prezidentem. Zemřel v Sezimově Ústí dne 3. září 1948.

⁶ KAPLAN, Karel, *Čkoslovensko v letech 1945- 1948*, Praha 1991, s. 18-20, 28-29, 30-33.; MALÍŘ, Jiří, TRAPL, Miloš, *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004. II. díl: období 1938-2004*, Brno 2005, s. 1126-1128.; VAŠKO, Václav, *Neumlčená I*, Praha 1990, s. 13-14.

⁷ Leopold Prečan se narodil ve Velkém Týnci dne 8. března 1866. Byl katolickým knězem a olomouckým arcibiskupem. Zemřel ve Svatém Kopečku dne 2. března 1947.

⁸ Pius XII., vlastním jménem Eugenio Maria Giuseppe Giovanni Pacelli, se narodil v Římě dne 2. března 1876. Byl papežem římskokatolické církve od dne 2. března 1939. Zemřel v Castel Gandolfo dne 9. října 1958.

ojedinělou. Mnohokrát museli českoslovenští diplomaté po svém jmenování odpovídat na otázky vlivu Sovětského svazu na nás a na otázky naší samostatnosti.⁹

Osobě papeže Piu XII. se dostávalo díky svému postoji během války v Itálii velké oblibě a působil jako morální autorita. Svůj vliv na tomto mohl mít také fakt, že v Itálii došlo k poklesu zájmu o politické dění a lidé se tak spíše uchýlovali k této duchovní autoritě, ke které chovali velkou úctu a bedlivě naslouchali papežovým promluvám. V zahraničí jsme ovšem mohli nalézt i opačné a protichůdné názory. Například z Polska se ozývaly hlasy, že papež Pius XII. ztratil svou výsostnou autoritu tím, že nevystupoval proti nacismu a fašismu tak ostře, jak by se od něj očekávalo. Zde je ovšem nutné říci, že postoj Svatého otce byl zcela jednoznačně proti těmto nedemokratickým ideologiím a že proti nim bojoval systematicky a rozvážně tak, aby co nejvíce pomohl věřícím a všem lidem během této války. Po skončení války papež odsoudil bludnou materialistickou nauku odporující křesťanskému učení. Na mysli měl ideologii komunismu, proti ruskému státnímu zřízení však nikdy nevystupoval. Sovětský tisk ovšem Pia XII. nařkl, že proti nacismu a fašismu Svatý otec nevystupoval, ale proti SSSR ano. To vše se odehrálo v reakci na papežovo vánoční poselství po skončení války.¹⁰

1.2. Problematika úrovně vyslaneckých vztahů mezi ČSR a Vatikánem a první vyslanci ČSR v Římě

V počátečním řešení diplomatických otázek chtěla československá vláda obnovit diplomatické styky Československa a Vatikánu na úrovni chargé d'affaires, ale prezident republiky E. Beneš požadoval výměnu diplomatů na úrovni vyšší. Vatikán byl jednoznačně nakloněn myšlence nové spolupráce. František Schwarzenberg,¹¹ pozdější vyslanec ve Vatikánu, charakterizoval aktivitu Vatikánu

---

⁹ CHENAUX, Philippe, *Katolická církev a komunismus v Evropě (1917-1989): od Lenina k Janu Pavlu II.*, Praha 2012, s. 104-105.; PROCHÁZKA, Jaromír: *Křesťané v odboji a jejich odkaz*. In: ČAPEK, Jan: *Za války a po válce*. Středokluky 1995, s. 48-56.

¹⁰ CHENAUX, Philippe, *Katolická církev a komunismus v Evropě (1917-1989): od Lenina k Janu Pavlu II.*, Praha 2012, s. 10-109.; Archiv Ministerstva zahraničních věcí (dále AMZV), PZ Vatikán 1946, Agrément pro Dra Maixnera, č. 378/46 ze dne 15. červenec 1946.; AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 9, Vatikán – Papežské alokace k Vánocím – Kritika sovětského tisku. Zpravodajský odbor č. 6. Přehled zahraničního tisku ze dne 28. 1. 1946.

¹¹ František Schwarzenberg se narodil v Praze dne 24. března 1913. Byl československým vyslancem. Zemřel v Unzmarkt v Rakousku dne 9. března 1992.

a snahu vyhovět Československu ve všech věcech týkajících se diplomatických styků mimořádným zájmem o stav věci.¹² Snaha Vatikánu o obnovu diplomatických styků byla zjevná. Již dne 20. září 1945 vyslal Svatý stolec do Československa bývalého sekretáře pražské nunciatury Raffaela Forniho.¹³ Ten byl oficiálně přijat až dne 29. září 1945. Po svém nástupu absolvoval řadu rozhovorů například také se státním tajemníkem Vladimírem Clementisem.¹⁴ Dne 22. prosince 1945 vykonal R. Forni návštěvu u prezidenta republiky E. Beneše. V téže době bylo též ze strany Říma učiněno prohlášení o likvidaci diplomatických styků s tzv. slovenským státem, které si vynutilo Československo.¹⁵

Již zmíněná neshoda o podobě a úrovni diplomatických styků s Vatikánem mezi vládou a prezidentem E. Benešem situaci nikterak neusnadňovala. I proto nebyl stále obsazen post československého diplomata u Svatého stolce. Někteří členové vlády se dokonce snažili zpochybnit platnost modu vivendi¹⁶, smluvního základu vztahu státu a církve s Československem uzavřeného v roce 1928. Nebylo zcela jasné, zda bude modus vivendi uznán zcela platným, či dojde k jeho částečné modifikaci, nebo zda se o něm bude jednat až po obsazení vyslaneckých postů. Aktuální byla též otázka jmenování vládní komise pro delimitaci a dotaci diecézí. Větší snaha vyřešit platnost modu vivendi však patrná nebyla.¹⁷

Po dlouhém rokování byl prvním československým diplomatem u Svatého stolce na žádost ministerstva zahraničních věcí dne 1. ledna 1946 jmenován F. Schwarzenberg. Nový vyslanec měl hodnost chargé d'affaires, což znamenalo nižší hodnost v diplomatické struktuře. Ve své první politické zprávě za období dne

---

¹² AMZV, PZ Vatikán 1946, Jaromír Machula Ministerstvu zahraničních věcí, č. 33/46 ze dne 15. února 1946.

¹³ Raffael Forni se narodil ve Villa Bedretto dne 24. května 1906. Byl členem diplomatického sboru v Československu. Působil na pražské nunciatuře již od roku 1938 a poté v letech 1940 – 1942 byl pověřen jejím vedením. Zemřel v Laganu dne 29. září 1990.

¹⁴ Vladimír Clementis se narodil v Tisovci dne 20. září 1902. Byl československým politikem. Zemřel v Praze dne 3. prosince 1952.

¹⁵ KUKÁNOVÁ, Zlatuše, *Od tolerance k nepřátelství. Diplomatické vztahy Československa s Vatikánem v letech 1945-1950*, Semper Paratus 3, 2014, s. 53.; ŠMÍD, Marek, *Apoštolský nuncius v Praze: významný faktor v československo-vatikánských vztazích v letech 1920-1950*, Brno 2015, s. 95-96.; AMZV, Teritoriální odbory obyčejné (dále TOO) 1945-1959 Vatikán 10, Politická zpráva, styk s Vatikánem, 0545/45 ze dne 15. srpna 1945.; AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 10, Vatikán, obnovení diplomatických styků, č. 72.739 ze dne 4. prosince 1945.

¹⁶ Modus vivendi je název pro smlouvu mezi Československem a Vatikánem uzavřenou v roce 1928.

¹⁷ KUKÁNOVÁ, Zlatuše, *Od tolerance k nepřátelství. Diplomatické vztahy Československa s Vatikánem v letech 1945-1950*, Semper Paratus 3, 2014, s. 54-55.; AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 6, Modus vivendi, provádění. Vládní komise pro delimitaci a dotaci diecézí., č. 80.434 ze dne 19. prosince 1945.

27. ledna až 9. února 1946 napsal: „*Po svém příjezdu do Říma odebral jsem se do státního sekretariátu a požádal o stanovení data k odevzdání lettre de cabinet Mons. Tardinimu*¹⁸. *Slyšení bylo stanoveno na den 31. ledna, od kterého dne jsem státním sekretariátem uznáván za Chargé d’Affaires a. i. Commendatore Bellardo, který zde zastupuje funkci srovnatelnou s naší funkcí šéfa protokolu, obeznámil mě s některými místními zvyky a s nynějším složením diplomatického sboru.*“¹⁹ Odevzdání pověřovacích listin se uskutečnilo podle plánu: „*Dne 31. ledna 1946 jsem byl přijat Mons. Tardinim, kterému jsem odevzdal svůj lettre de cabinet.*“²⁰ Nový československý vyslanec v hodnosti chargé d’affaires také hovořil o upřímné radosti Domenica Tardiniho, sekretáře Kongregace pro mimořádné církevní záležitosti, ze znovuoobnovení diplomatických styků mezi oběma státy, přičemž se dle jeho názoru obě strany navzájem snažili zlepšit a stabilizovat vzájemné vztahy.²¹

Spolu s F. Schwarzenbergem byl do Říma vyslán také Jaromír Machula,²² který zastával post církevního poradce. Ten již dříve ve Vatikánu studoval a poté zde, během druhé světové války, působil jako prefekt české koleje.²³ Pro tuto funkci byl kaplan z Vejprnic u Plzně uvolněn z pražské arcidiecéze a ministerstvo zahraničních věcí vyslovilo za to díky, neboť chápalo akutní nedostatek kněží v jednotlivých farnostech. Zajímavé je, že Knížecí arcibiskupský ordinát v Praze IV. však vyslovil ve svém dopise ministerstvu zahraničních věcí své obavy spojené s J. Machulou.: „*Poněvadž úřad církevního poradce jest tak důležitý a jsou v osobu jeho nositele kladeny veliké naděje, odpustí nám ministerstvo zahraničních věcí, že v zájmu věci samé projevíme při svém souhlasu jakési obavy, zda mládí*

---

¹⁸ Domenico Tardini se narodil v Římě dne 29. února 1888. Pracoval na Kongregaci pro mimořádné církevní záležitosti a byl také ve styku s našimi vyslanci, se kterými jednal. Zemřel v Římě dne 30. července 1961.

¹⁹ AMZV, PZ Vatikán 1946, Politická zpráva č. 1 za dobu od 27. ledna do 9. února 1946, č. 21/46 ze dne 9. února 1946.

²⁰ AMZV, PZ Vatikán 1946, Politická zpráva č. 1 za dobu od 27. ledna do 9. února 1946, č. 21/46 ze dne 9. února 1946.

²¹ KUKÁNOVÁ, Zlatuše, *Od tolerance k nepřátelství. Diplomatické vztahy Československa s Vatikánem v letech 1945-1950*, Semper Paratus 3, 2014, s. 55.; AMZV, PZ Vatikán 1946, Politická zpráva č. 1 za dobu od 27. ledna do 9. února 1946, č. 21/46 ze dne 9. února 1946.; AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 10, Znovuotevření vyslanectví ČSR u Svatého Stolce – vyslání chargé d’Affaires Dra. Františka Schwarzenberga, č. 9855 ze dne 18. ledna 1946.

²² Jaromír Machula se narodil v Hlavaticích dne 21. ledna 1916. Byl členem diplomatického sboru ve Vatikánu po skončení druhé světové války.

²³ Jaromír Machula se po konci druhé světové války stal kaplanem ve Vejprnicích u Prahy, poté se znovu vrátil do Říma tentokrát jako člen diplomatického sboru Československa.

a nezkušenost tohoto kněze mu nebude stěžovati řádné vykonávání svěřeného úkolu. Všichni církevní poradci jiných vlád jako polské, belgické, maďarské aj. jsou již kněží starší, zkušení.“²⁴ Knížecí arcibiskupský ordinát také neopomněl připomenout fakt, že J. Machula se nacházel několik let mimo české země: „*Dp. Jaromír Machula nezná poměrů zdejších, tím méně jest obeznámen s poměry ostatních diecézí, zvláště když uvážíme, že dlel po osm let mimo vlast a události posledních let způsobily v každém směru tolik změn. Bude jeho povinností, aby tyto nedostatky nahradil neúmornou pílí a bystrým pozorováním.*“²⁵

Chargé d'affaires F. Schwarzenberg byl dne 1. února 1946 přijat Giovannim Montinim²⁶ ke společné rozmluvě. G. Montini se zajímal o kontinuitu úřadu prezidenta republiky, složení Národní fronty a o počet a charakter politických stran. Zajímal se také o blížící se parlamentní volby. Nechyběly ani otázky osobního rázu spojené s úřadem chargé d'affaires jako například hledání nového bytu a podobné. Rozmluva byla skončena vzájemným ujištěním o společné vůli ke spolupráci. Z tohoto rozhovoru byl ze strany Vatikánu patrný zájem o osobu československého vyslance a zjevná starost o diplomatickou obnovu vztahů obou států.²⁷

Dne 19. února 1946 byl F. Schwarzenberg přijat v osobní audienci papežem Piem XII. Papež vyslanci vysvětlil, že za války nejmenoval nové biskupy v našich diecézích z toho důvodu, aby nemusel jmenovat biskupy nečeské. Také projevil lítost nad tím, že doposud nebyl jmenován nový pražský arcibiskup. Následně se rozhovor ubral směrem k našemu vztahu k Sovětskému svazu. F. Schwarzenberg ve druhé politické zprávě adresované Janu Masarykovi²⁸ napsal: „*Když jsem líčil náš přátelský poměr, řekl, že i “My“ (papež – pozn. autora) bychom se rádi*

---

²⁴ AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 10, Vatikán, obnovení diplomatických styků, zřízení místa církevního poradce, č. 9/46 ze dne 15. ledna 1946.

²⁵ AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 10, Vatikán, obnovení diplomatických styků, zřízení místa církevního poradce, č. 9/46 ze dne 15. ledna 1946.; KUKÁNOVÁ, Zlatuše, Od tolerance k nepřátelství. Diplomatické vztahy Československa s Vatikánem v letech 1945-1950, Semper Paratus 3, 2014, s. 54-55.; AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 10, Vatikán, obnovení diplomatických styků, zřízení místa církevního poradce, č. 10.193/II-7 ze dne 19. ledna 1946.; AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 10, Vatikán, obnovení diplomatických styků, zřízení místa církevního poradce, č. 9/46 ze dne 15. ledna 1946.

²⁶ Giovanni Montini se narodil v Concesii dne 26. září 1897. Pracoval v papežském Státním sekretariátu a podílel se na tvorbě zahraniční politiky Vatikánu. Později se stal arcibiskupem v Miláně a od roku 1963 papežem Pavlem VI. Zemřel ve Vatikánu dne 6. srpna 1978.

²⁷ AMZV, PZ Vatikán 1946, Politická zpráva č. 1 za dobu od 27. ledna do 9. února 1946, č. 21/46 ze dne 9. února 1946.

²⁸ Jan Masaryk se narodil Královských Vinohradech dne 14. září 1886. Byl československým politikem, diplomatem a ministrem zahraničních věcí. Zemřel dne 10. března v Praze.

*s každým dohovořili, ale na druhé straně se prozatím nezdá být mnoho pochopení pro tuto snahu.*²⁹ Následně československý vyslanec papeži nastínil nejnaléhavější otázky, které považoval za důležité. Hovořil o výměně politicky kompromitovaných biskupů a o odstranění cizí jurisdikce na našem území. Papež jej vyslechl, požehnal mu a tím byl rozhovor ukončen.³⁰

Ještě před odjezdem F. Schwarzenberga do Říma mu prezident republiky E. Beneš řekl, aby se zasadil o obnovu diplomatických styků podle modu vivendi z roku 1928. Československý chargé d'affaires proto hovořil o modu vivendi s D. Tardinim hned na počátku své vyslanecké mise. Bylo nutné rozhodnout, zda modus vivendi bude normou přechodného rázu a bude tedy nutné prozkoumat jeho vhodnost jako základu pro další vývoj. Pokud by měl modus vivendi zůstat v platnosti, měl by zůstat v platnosti celý a ne jen jeho část. Ve čtvrté politické zprávě za dny od 10. března až 14. března 1946 F. Schwarzenberg uvedl, že o modu vivendi a jeho platnosti hovořil s G. Montinim. Ten se zajímal o stanovisko československé vlády v souvislosti s platností modu vivendi. Zklamáním také bylo, že se nepodařilo udržet v tajnosti jména kandidátů na pražský arcibiskupský stolec, čímž došlo k porušení modu vivendi.³¹

1.3. Změny v poválečných vztazích mezi ČSR a Vatikánem a strach o nezávislost ČSR

Po skončení druhé světové války se diplomatické styky mezi Československem a Vatikánem rázem ocitly na odlišných základech a pilířích než před ní. Válka a zvláště její konec znamenal výrazný posun v orientaci naší domácí a zahraniční politiky. Osvobození většiny území Československa Rudou armádou mělo důsledky na několik dalších desítek let. Zajímavou myšlenku přinesl Amadeo

---

²⁹ AMZV, PZ Vatikán 1946, Politická zpráva za dobu od 10. února do 21. února 1946, č. 33/46 ze dne 21. února 1946.

³⁰ Tamtéž.

³¹ AMZV, PZ Vatikán 1946, Předložení pol. Zprávy, č. 41/46 ze dne 21. února 1946.; AMZV, PZ Vatikán 1946, Politická zpráva za dobu od 10. února do 21. února 1946, č. 33/46 ze dne 21. února 1946.; AMZV, PZ Vatikán 1946, Předložení politické zprávy č. 3 a přehledu tisku za období od 21. až 9. března 1946, č. 85/46 ze dne 21. března 1946.; AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 10, Vatikán – obnovení diplomatických styků s RČS – Modus vivendi, č. 38.468/II-7 ze dne 7. března 1946.; AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 10, Vatikán – obnovení diplomatických styků s RČS – Modus vivendi, č. 69.459 ze dne 17. dubna 1946.

Molnár, který situaci bezprostředně před koncem války v souvislosti s odbojem popsals takto: „*Bojovalo-li se v prvních dvou nebo třech dnech o holou existenci národa, záhy se ukázalo – zejména s příchodem krasnoarmějců – že v českém národě doutnaly také myšlenky sociální spravedlnosti a vyhlídky na nové uspořádání hospodářských a hmotných životních poměrů.*“³² I tento úryvek poukazuje na fakt, že se Československo po válce ocitlo ve složité a ne zcela jasné politické a sociální situaci. Vliv Sovětského svazu rostl a ovlivnil i budoucí diplomatické styky mezi Československem a Svatým Stolicem. Ani na poválečná příkoří nebylo možné během tak krátké doby zapomenout.³³

O orientaci naší zahraniční politiky po skončení druhé světové války měl Vatikán velkou starost. Již v první politické zprávě dne 9. února 1946 informoval první poválečný diplomat u Svatého stolce F. Schwarzenberg o svém rozhovoru s D. Tardinim. Ten vyslovil pochybnost o budoucnosti naší zahraniční diplomacie a její orientace, vědom si, že Sovětský svaz se jistě pokusí rozšířit svůj vliv i v Československu. F. Schwarzenberg, který ve Vatikánu jako chargé d'affaires působil od začátku roku 1946, napsal o rozhovoru s D. Tardinim následující slova: „*Ve všeobecné části rozhovoru pravil, že Svaté Stolicí působí starosti, a po krátkém zaváhání dodal, naše zeměpisná poloha.*“³⁴ D. Tardini si již v této době dobře uvědomoval hrozbu rostoucího vlivu SSSR v Československu. Poté ještě dodal: „*Bude nutno počkat, zda my více ovlivníme Rusko, či Rusko více ovlivní nás.*“³⁵ Tato věta v kontextu dalších událostí, které následovaly, dnes působí poněkud naivně. F. Schwarzenberg D. Tardiniho ujišťoval, že se v žádném případě nedá hovořit o nátlaku cizího státu na orientaci naší politiky.³⁶

Starost o naši nezávislost nebyla zdaleka ojedinělou. V následující politické zprávě za období od dne 10. února až 21. února 1946 napsal československý chargé

---

³² MOLNÁR, Amadeo: *Křesťanství a komunismus*. In: ČEJKA, Marek, HANUŠ, Jiří: *Křesťané a socialismus: čítanka textů: 1945-1989. Díl 2.*, Brno 2009, s. 44.

³³ BALÍK, Stanislav, HANUŠ, Jiří, *Katolická církev v Československu 1945-1989*, Brno 2013, s. 231-233.; KUKÁNOVÁ, Zlatuše, *Od tolerance k nepřátelství. Diplomatické vztahy Československa s Vatikánem v letech 1945-1950*, Semper Paratus 3, 2014, s. 52.; MOLNÁR, Amadeo: *Křesťanství a komunismus*. In: ČEJKA, Marek, HANUŠ, Jiří: *Křesťané a socialismus: čítanka textů: 1945-1989. Díl 2.*, Brno 2009, s. 44-46.

³⁴ AMZV, PZ Vatikán 1946, Politická zpráva č. 1 za dobu od 27. ledna do 9. února 1946, č. 21/46 ze dne 9. února 1946.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ KUKÁNOVÁ, Zlatuše, *Od tolerance k nepřátelství. Diplomatické vztahy Československa s Vatikánem v letech 1945-1950*, Semper Paratus 3, 2014, s. 52.; AMZV, PZ Vatikán 1946, Politická zpráva č. 1 za dobu od 27. ledna do 9. února 1946, č. 21/46 ze dne 9. února 1946.

d'affaires toto: „*Všude jsem byl dotazován, zda jsme státem neodvislým a můžeme-li dělat samostatnou politiku. Tyto starostlivé obavy o naši samostatnost značně vzrostly od té doby, kdy v L'Osservatore Romano*³⁷ vyšla kratičká zpráva o našem zapojení do hospodářského plánu Sovětského svazu.“³⁸ Naději byl ale pro ostatní diplomaty, kteří se strachovali o naši samostatnost, fakt, že Československo na rozdíl od Polska nebo Rakouska mělo u Svatého stolce již na začátku roku 1946 svého zástupce. Na druhé straně Maďarsko a Jugoslávie měly ve Vatikánu jen církevní poradce bez vyslanců. Snaha navázání a znovuoobnovení diplomatických styků mezi Československem a Vatikánem byla tedy zjevná.³⁹

Dne 6. února 1946 vyšel v *L'Osservatore Romano* článek na titulní straně informující o zapojení československého průmyslu do sovětské pětiletky. To vyvolalo další vlnu pochybností o naší samostatnosti a poukazovalo na rostoucí vliv SSSR v Československu. Poradce chargé d'affaires J. Machula v politické zprávě citoval Alfreda Ottavianiho⁴⁰ takto: „*Celý svět žárlivě stráží vaši nezávislost snad více, než sami tušíte.*“⁴¹ Československý chargé d'affaires ostatní uklidňoval, že se jedná jen o hospodářský a nikoli politický akt.⁴²

Dne 19. února 1946 vykonal J. Machula návštěvu diplomatického sboru nových kardinálů, protože F. Schwarzenberg měl tento den audienci u Svatého otce. I on zde musel odpovídat na otázky naší nezávislosti a samostatnosti vůči Sovětskému svazu v souvislosti se vstupem do sovětské pětiletky. Přítomné kardinály uklidňoval tím, že se skutečně jen jedná o hospodářský záměr, který nic na nezávislosti země nemění.⁴³

V pořadí již třetí polické zprávě se stále řešila otázka naší závislosti na Sovětském svazu. F. Schwarzenberg o návštěvách u kardinálů napsal toto: „*Stále se opakují tytéž otázky, zda skutečně jsme státem samostatným a zda opravdu můžeme*

---

³⁷ *L'Osservatore Romano* – oficiální vatikánský deník

³⁸ AMZV, PZ Vatikán 1946, Politická zpráva za dobu od 10. února do 21. února 1946, č. 33/46 ze dne 21. února 1946.

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ Alfredo Ottaviani se narodil v Římě dne 29. října 1890. Byl italským katolickým duchovním, dříve zastával post rektora Nepomucena. Zemřel ve Vatikánu dne 3. srpna 1979.

⁴¹ AMZV, PZ Vatikán 1946, Politická zpráva za dobu od 10. února do 21. února 1946, č. 33/46 ze dne 21. února 1946.

⁴² Tamtéž.

⁴³ Tamtéž.

*dělat politiku neodvislou.*⁴⁴ Z počtu starostlivých otázek o naši suverenitu lze pozorovat, jak jednotlivým církevním hodnostářům záleželo na naší samostatnosti, neboť se strachovali o náš další osud.⁴⁵

1.4. Sporné otázky ve vztahu ČSR a Vatikánu

Po konci druhé světové války nastalo vhodné období k řešení sporných bodů mezi Československem a Vatikánem. Nová doba, okolnosti a důsledky války vyvolaly několik okruhů otázek, které bylo nutné mezi Československem a Svatým stolcem vyřešit. Zvláště diskutované byly otázky týkající se znovunavázání předválečných diplomatických styků, dále znovupřijetí nuncia Saveria Rittera⁴⁶ jako vyslance Svatého stolce nebo zrušení vztahů s tzv. Slovenským státem.⁴⁷ Častokrát byl v této souvislosti zmiňován i *modus vivendi*.

Hlavní sporné záležitosti mezi ČSR a Vatikánem stanovily tyto otázky nutné k řešení:

1. Uvedení v soulad hranice diecézí s hranicemi státními.
2. Provedení vnitřní delimitace – nové rozhraničení diecézí uvnitř státních hranic, a to na Slovensku. S tímto je spojené i nové rozvržení církevních dotací mezi tyto diecéze.
3. Zřízení samostatné římskokatolické metropole na Slovensku.
4. Zřízení řeckokatolické metropole na Podkarpatské Rusi.
5. Brzké obsazení pražského arcibiskupství i vakantních biskupství v Českých Budějovicích, Brně a Banské Bystrici.
6. Nutnost jmenování českého biskupa v litoměřické diecézi v souvislosti s odsunem německého obyvatelstva z Československa.
7. Nahrazení státně nespolehlivých duchovních, pokud se tak ještě nestalo.

---

⁴⁴ AMZV, PZ Vatikán 1946, Předložení politické zprávy poř. č. 3 a přehled tisku za období od 21. - 9. března 1946, č. 85/46 ze dne 21. března 1946.

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ Saverio Ritter se narodil v Chiavenně dne 24. ledna 1884. Byl italským katolickým duchovním a diplomatem. Zemřel v Peitrelcině dne 21. dubna 1951.

⁴⁷ KUKÁNOVÁ, Zlatuše, *Od tolerance k nepřátelství. Diplomatické vztahy Československa s Vatikánem v letech 1945-1950*, Semper Paratus 3, 2014, s. 52-53.

8. Likvidace slovenského diplomatického zastoupení ve Vatikánu.⁴⁸

Československý diplomat u Svatého stolce diskutoval o rozporu mezi českými a slovenskými katolíky s D. Tardinim, neboť tato problematika byla po skončení války jednou z nejaktuálnějších. Sám D. Tardini uvedl, že měl kdysi sám možnost se přesvědčit o neshodách mezi českými a slovenskými katolíky, mezi českou stranou lidovou a slovenskou stranou ludovou. Také uvedl, že se Vatikán několikrát pokoušel tuto neblahou situaci napravit. F. Schwarzenberg odpověděl, že situace po konci druhé světové války byla velmi složitá, jelikož postavení českých a slovenských katolíků není zcela stejné. Uvedl: „*Upozornil jsem na podstatné rozdílné politické postavení katolíků v českých zemích, kde za okupace trpěli stejně s celý národem, a na Slovensku, kde se katolicismu a zvláště některým jeho reprezentantům vyčítá přílišné sblížení s odiozním režimem, žijícím jen z milosti Němců.*“⁴⁹ Z výše uvedené citace vyplývá, že situace po osvobození nebyla pro diplomatický sbor snadná a bylo nutné ji citlivým způsobem vyřešit.⁵⁰

Poměrně palčivou otázkou byla také přítomnost Karola Sidora⁵¹ ve Vatikánu po skončení války. K. Sidor byl významným slovenským politikem, který před válkou a během ní zastával nejrůznější politické pozice na Slovensku. Ideologicky však myšlenku nacismu odmítal a vystupoval proti ní, a tak byl v roce 1939 povolán jako velvyslanec do Říma, aby dále systematicky nepůsobil proti Slovenskému státu. Po skončení války byl označen za válečného zločince. Ve Vatikánu využíval azylu. Československé vyslanectví informovalo pomocí telegramu o K. Sidorovi. D. Tardini vyslanci sdělil, že Vatikán nevyjednává s K. Sidorem o zvláštním zastoupení Svatého stolce v Bratislavě a že je na K. Sidora pohlíženo pouze jako na soukromou osobu, která využívá ve Vatikánu azylu. Také K. Sidora označil jako velkého odpůrce Jozefa Tisa.⁵² F. Schwarzenberg informoval, že G. Montini charakterizoval postavení K. Sidora jako osobu čekající na svůj odjezd do Ameriky. Pro Vatikán byla přítomnost

⁴⁸ AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 10, Vatikán: obnovení diplomatických styků s RČS – pendenní otázky, č. 9445/II-5/1945 ze dne 13. července 1945.

⁴⁹ AMZV, PZ Vatikán 1946, Politická zpráva č. 1 za dobu od 27. ledna do 9. února 1946, č. 21/46 ze dne 9. února 1946.

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ Karol Sidor se narodil v Ružomberoku dne 16. července 1901. Byl slovenský politik. Zemřel v Montrealu dne 20. října 1953.

⁵² Jozef Tiso se narodil ve Velké Bytči dne 13. října 1887. Byl katolickým knězem a slovenským politikem. Zemřel v Bratislavě dne 18. dubna 1947.

K. Sidora také tíživá. D. Tardini i G. Montini se shodovali, že případný zákrok ve věcech administrativních na československé straně by značně uspíšil odjezd K. Sidora do Ameriky. Sám K. Sidor několikrát uvedl, že Vatikán klade velký důraz na jeho odjezd ze země a že mu jeho přítomnost zde není příjemná. D. Tardini také v souvislosti s touto kauzou poznamenal: „*Měli jsme s ním mnoho trpělivosti a shovívavosti, každý však musí uznat, že ho zde nemůžeme věčně trpět. Dali jsme mu najevo, že brzká emigrace by nám ušetřila mnohé nepříjemnosti.*“⁵³ G. Montini počátkem srpna 1947 informoval, že K. Sidorovi byla odmítnuta žádost o povolení pobytu v USA a označil pobyt K. Sidora ve Vatikánu za trapný. Byly zde patrné snahy urychlit jeho odjezd z Vatikánu a stále samozřejmě striktně platilo, že nesmí Vatikán žádným způsobem kompromitovat. K. Sidor tedy započal hledat možný azyl v Jižní Americe. F. Schwarzenberg napsal: „*Celý tento rozhovor zakončil Mons. Montini opětovným výrazem naděje, že Sidorovým odjezdem bude tato pro Vatikán tak trapná záležitost konečně sprovedena ze světa.*“⁵⁴ Vatikán znovu upozornil K. Sidora na nevhodnost jeho pobytu v říjnu 1947. Konec této kauze učinil až Sidorův odjezd do Ameriky.⁵⁵

Nemalá část materiálů z Archivu Ministerstva zahraničních věcí České republiky v Praze se věnuje oblasti Kladska, místu poválečného sporu o území. Československo si po skončení války činilo historický nárok na toto území, protože historicky patřilo do pražské arcidiecéze. Po skončení války ovšem došlo k proporčním změnám národností obyvatelstva a uváděné opatření jako dočasné a provizorní nakonec vyústilo výhodněji pro polskou stranu, které nakonec území zůstalo.⁵⁶

---

⁵³ MACHULA, Jaromír, *Vatikán a Československo (1938-1948)*, Praha 1998, s. 139-140.

⁵⁴ AMZV, PZ Vatikán 1947, Politická zpráva č. 37 Karol Sidor možnost odjezdu z Říma, č. 243/dův./47 ze dne 4. srpna 1947.

⁵⁵ AMZV, PZ Vatikán 1946, Politická zpráva za dobu od 10. února do 21. února 1946, č. 33/46 ze dne 21. února 1946.; AMZV, PZ Vatikán 1946, Předložení politické zprávy poř. č. 6. za dobu od 27. března – 3. dubna 1946, č. 148/46 ze dne 3. dubna 1946.; AMZV, PZ Vatikán 1946, Vatikán – politické zpravodajství. Politická zpráva č. 17., č. 604 ze dne 6. října 1946.; 1946; TOO 1945-1959 Vatikán 10, Vatikán, obnovení diplomatických styků s ČSR - Sidor, č. 30.126 ze dne 7. září 1945.; AMZV, PZ Vatikán 1947, Politická zpráva č. 37 Karol Sidor možnost odjezdu z Říma, č. 243/dův./47 ze dne 4. srpna 1947.; AMZV, PZ Vatikán 1947, Politická zpráva č. 47 Pobyt internuncia Mons. Rittera v Římě, č. 304/dův./47 ze dne 27. října 1947.; AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 9, Církev římskokatolická – Vatikán. Církevně politické otázky v srpnu a září 1947, č. 195073 ze dne 19. září 1947.

⁵⁶ AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 6, Kladsko – církevní správa, č. 5379 ze dne 8. ledna 1946.

1.5. Odsun a jeho vliv na katolickou církev a zahraniční vztahy

Nepříjemnou vzpomínkou na poválečné dějiny je bezesporu problematika odsunu německých a maďarských obyvatel. Tento akt samozřejmě nemohl uniknout ani zájmu ze zahraničí, kde se o něm horlivě diskutovalo a psalo. Všude přítomná zloba vůči německému národu byla vybíjena právě na Němcích žijících na našem území, zvláště v pohraničních oblastech. Bohužel se nerozlišovalo mezi jednotlivými lidmi, kdy i někteří Němci z pohraničí byli zásadně proti Adolfu Hitlerovi a jeho myšlenkám, zloba pod okupací zkoušeného národa na ně dorazila stejně tvrdě jako na Hitlerovi a Henleinovi sympatizanty. Nic platný nebyl ani fakt, že během války fungovalo v sudetských oblastech na 185 protiněmeckých skupin, v jejichž řadách se vyskytovalo nemálo Němců. Princip kolektivní viny, který byl uplatňován, nelze v žádném případě označit za správný a v tomto případě vhodný, neboť trpělo mnoho nevinných a spravedlivých lidí. Připomeňme, že princip kolektivní viny striktně odmítali katoličtí představitelé v čele s papežem Piem XII.⁵⁷

Otázkou menšin se E. Beneš zabýval již po Mnichovské dohodě uzavřené v noci ze dne 29. na 30. září 1938. Nad podobou odsunu však začal přemýšlet až během války v kontextu jednotlivých událostí. Dne 19. května 1945 vydal prezident E. Beneš dekret, podle něhož byl zabaven majetek Němcům, zrádcům a kolaborantům. *Rudé právo* o tom v článku s názvem *Hospodářská moc nepřátel národa zlomena* napsalo toto: „*Vláda republiky Československé připravila podrobný návrh zákona o převodu soukromého i veřejného movitého i nemovitého majetku Němců, Maďarů, zrádců, kolaborantů a některých organizací a ústavů do národní správy.*“⁵⁸ Dne 2. srpna 1945 vydal prezident republiky další dekret. Jím byli Němci a Maďaři zbaveni československého státního občanství. Zajímavé je, že s myšlenkou výměny maďarských obyvatel přišel E. Beneš poprvé až v prosinci roku 1943 během své návštěvy Moskvy. Protiněmecká zloba byla patrná i u politických představitelů. Ministra vnitra Václava Noska cituje *Týdeník ministerstva informací Svět v obrazech* takto: „*Dobře víme, že odchodem dvou a půl nebo tří milionů Němců z našich zemí odešel do bezprostředního sousedství –*

⁵⁷ GRULICH, Rudolf, *Sudetoněmečtí katolíci jako oběti nacismu*, Brno 2002, s. 11-14.; RŮŽIČKA, Tomáš: *Odsun Němců a náš dnešek*. In: ČAPEK, Jan: *Za války a po válce*. Středokluky 1995, s. 57-86.; ŠMÍD, Marek, *Apoštolský nuncius v Praze: významný faktor v československo-vatikánských vztazích v letech 1920-1950*, Brno 2015, s. 168-169.

⁵⁸ *RUDÉ PRAVO*, XXV., 1945, č. 17., s. 1.

v podstatě stejný počet úhlavních nepřátel naplněných zlobou a pomstychtivostí. Což jsme se přesvědčili u nich v dřívějších dobách o něčem jiném? V tomto směru jsme si nic nepoškodili, naopak získali – klid, mír a bezpečnost ve svém vlastním domově.⁵⁹ Němci byli vyháněni ze svých domovů, stali se terčem násilí a zloby ze strany českých občanů, kteří je vinili z války a ze všeho špatného, co se jim v posledních letech přihodilo. Tato část našich dějin je jen velmi problematičtě uchopitelná, neboť se nám na ní nevzpomíná lehce.⁶⁰

Odsunem vznikl velký problém též katolické církvi. Odsunuti byli totiž též němečtí katoličtí kněží, řeholníci a také některé řádové sestry. Největší potíže a úbytky byly pozorovány v litoměřické diecézi. Jak uvedla nóta ministerstva zahraničních věcí Apoštolské internunciatury dne 22. července 1946 o odsunu duchovních, řeholníků a řeholnic řádu německých rytířů, jednalo se o státně nespolehlivé osoby, které během války prováděli závadnou činnost proti státu. Některé diecéze se bez německých kněží rázem ocitly jen v těžko udržitelném fungujícím stavu. V internačních táborech bylo zprvu zakázáno německým kněžím vykonávat bohoslužby a udělovat svátosti. To jim bylo následně povoleno, ale stále jim nebylo dovoleno kázat. V pohraničí vznikl problém, který má své důsledky až do dnešní doby. D. Tardini vyzýval v souvislosti s odsunem německých obyvatel ke spravedlnosti a křesťanské lásce. Na Slovensku také docházelo k tomu, že Maďaři odmítali přijmout své duchovní, kteří měli být vyměněni ze Slovenska zpět do vlasti. Odvolávali se přitom na kanonické právo. Maďarský kardinál József Mindszenty⁶¹ protestoval proti vysídlování Maďarů z Československa a Němců z Maďarska. Jeho protest byl následně vysílán v celé řadě rozhlasových stanic, mezi nimi se nacházelo také Radio Vaticana.⁶²

---

⁵⁹ *TÝDENÍK MINISTERSTVA INFORMACÍ, SVĚT V OBRAZECH*, II., 1946, č. 44, s. 4.

⁶⁰ KAPLAN, Karel, *Pravda o Československu 1945 – 1948*, Praha 1990, s. 85-86.; STANĚK, Tomáš, *Odsun Němců z Československa 1945 – 1947*, Praha 1991, s. 56-61.; VAŠKO, Václav, *Neumlčená I*, Praha 1990, s. 28-29.

⁶¹ József Mindszenty se narodil v Csehímszentu dne 29. března 1892. Byl maďarským katolickým knězem. Zemřel ve Vídni dne 6. května 1975.

⁶² MACHULA, Jaromír, *Vatikán a Československo (1938-1948)*, Praha 1998, s. 140.; VAŠKO, Václav, *Neumlčená I*, Praha 1990, s. 28-31.; JANIŠOVÁ, Milena, KAPLAN, Karel, *Katolická církev a pozemková reforma 1945–1948*, Praha – Brno 1995, s. 118.; KUKÁNOVÁ, Zlataše, *Edvard Beneš a římskokatolická církev*, *Semper Paratus* 2, 2013, s. 35-38.; AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 9, *Církev římskokatolická – Vatikán. Církevně politické otázky v srpnu a září 1947*, č. 195073 ze dne 19. září 1947.; AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 10, *Církev římskokatolická. Vatikán. Církevně-politické otázky v době od 20. září do 3. října 1947*, č. 204.957 ze dne 3. října 1947.

1.6. Odsun německého obyvatelstva optikou zahraničních diplomatů

Zájem o osud německého obyvatelstva byl patrný i v mnoha dalších státech světa. Například ve Francii, kde protiněmecká nenávisť byla dlouhodobě velmi zakořeněna, se objevila snaha vytvořit takové prostředí, které by umožňovalo mírové soužití na bázi čistě duchovního rázu. K myšlence tohoto hnutí se okamžitě připojilo 40 francouzských biskupů. Situaci přesně vystihuje následující citát arcibiskupa z Bourges Lefévra: „*Modleme se za Německo, které nám připravilo tak mnohá utrpení. Tato tak křesťanská modlitba vyžádá si u mnohých velkého přemáhání – modliti se za nepřátele – ale tím bude účinnější. Toto hnutí si vzalo za úkol postavit německý seminář v Chartres a vyvolalo podobné hnutí mezi Němci, kteří se zase budou modliti za Francii, což přispěje k vytvoření alespoň duchovního přátelství.*“⁶³ Hnutí, které požadovalo obnovu Německa, vzniklo také ve Spojených státech amerických. Jeho členové věřili, že se Německu podaří obnovit své silné hospodářské postavení.⁶⁴

Svůj vztah s Německem musel řešit také český národ. Odsun, o kterém bylo rozhodnuto, vyvolal ve světě řadu reakcí. Zprávu o odsunu z Československa přinesla tisková služba CIP – její článek tlumočil ve své páté politické zprávě F. Schwarzenberg za období od dne 15. března do 26. března 1946. Ta spatřovala v odsunu velký problém: „*Na základě nejnovějších informací se zdá, že velká většina sudetského kleru, ne pouze někteří Němci, je zavřena a mezi nimi biskup Weber a Remiger. Z Broumova, Vyššího Brodu, Oseku a Teplé byli vypuzeni všichni řeholníci. Kněží z Oseku jsou na nucených pracech v uhelných dolech v Mostě. Jeden z nich zemřel vyčerpáním. Němečtí profesori z theologické fakulty jsou též zavřeni.*“⁶⁵ CIP dále informovala o tom, že dochází k mnohým nespravedlnostem a násilí při tomto odsunu. Československý diplomat tuto zprávu komentoval tak, že se jedná o neobjektivní článek, který vznikl díky nízké míře informovanosti, a že tento článek jistě ovlivní různé státy světa v nazírání na nás.⁶⁶

Kněží německé národnosti měli být odsunuti také. V souvislosti s plánovaným odsunem litoměřického biskupa německé národnosti Antonína Aloise

⁶³ AMZV, PZ Vatikán 1946, Předložení politické zprávy a přehledu tisku poř. č. 5 za dobu od 15. března do 26. března 1946, č. 138/46 ze dne 26. března 1946.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ Tamtéž.

Webera,⁶⁷ bylo však díky přispění internuncia rozhodnuto, že odsunutí církevních dignitářů, duchovních vyšší hodností, se má uskutečnit po projednání s autoritami katolické církve. Odsunutým kněžím bylo povoleno vzít si sebou osobní předměty, které potřebovali k výkonu svého úřadu jako například kněžský oděv, mešní roucho, prádlo, breviář, misál, odbornou teologickou literaturu a to i v hmotnosti nad 100 kg nebo případně více. Také kněží měli zajistit, aby fary po jejich odchodu byly zabezpečeny a zůstalo v nich potřebné zařízení nutné pro české duchovní, kteří sem měli jako náhrada přijít. Ministerstvo vnitra se také zabývalo otázkou platnosti sňatků uzavřenými pod vedením kněží, kteří byli zbaveni československého státního občanství. Ministerstvo došlo k závěru, že tato manželství byla bezpochyby právoplatně uzavřená.⁶⁸

Odsunutím německých věřících rapidně klesl počet obyvatel v litoměřické diecézi. Počet kněží, kteří měli odejít, byl tak velký, že prakticky nebylo možné je v dohledné době nahradit. Pokud by ihned vstoupilo do semináře 300 nových mužů, což bylo krajně nepravděpodobné, mezeru by se podařilo zaplnit až za dlouhých 5 let, protože právě takovou dobu trvalo v ideálním případě kněžské studium do vysvěcení.⁶⁹

1.7. Parlamentní volby v roce 1946

Bezpochyby významnou politickou událostí roku 1946 byly parlamentní volby. Jak ve své politické zprávě dokládá F. Schwarzenberg, o parlamentní volby byl velký zájem i v zahraničí: „*Jak v kruzích církevních, tak mezi členy diplomatického sboru byl živý zájem o průběh i o výsledky našich voleb.*“⁷⁰ Ty se konaly dne 26. května 1946. Těchto voleb se však mohly zúčastnit jen strany

---

⁶⁷ Antonín Alois Weber se narodil ve Vlčí Hoře dne 24. října 1877. Byl katolickým knězem německé národnosti a litoměřickým biskupem. Zemřel v Litoměřicích dne 12. září 1948.

⁶⁸ AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 6, Církev římskokatolická – Odsun Němců – kněží z ČSR, č. 181817 ze dne 25. září 1946.; AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 6, Duchovní německé příslušnosti ve veřejné duchovní správě, odsun, č. 94.470 ze dne 24. května 1946.; AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 6, Duchovní německé státní příslušnosti ve věci duchovní správě – neplatnost manželství, č. 60.932 ze dne 8. dubna 1946.; AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 6, Odsun duchovních něm. Národnosti. Platnost sňatků, před nimi uzavíraných a vedení matrik, č. 300/1841 ze dne 2. ledna 1946.

⁶⁹ AMZV, PZ Vatikán 1946, Příloha k polit. zprávě č. 8. Katolická agentie CIP č. 54, Církev v Československu se setkává s obtížemi, č. 204/46 ze dne 4. květen 1946.

⁷⁰ AMZV, PZ Vatikán 1946, Politická zpráva č. 10 za dobu od 22. května do 9. června 1946, č. 311/46. PZV 46 539

Národní fronty, tedy čtyři strany české a dvě strany slovenské. Ve 28 volebních krajích se přerozdělovalo 300 mandátů. Zajímavostí bylo, že při těchto volbách bylo možné využít tzv. bílých lístků. Touto cestou mohli voliči vyslovit svůj nesouhlas s povolenými volebními stranami. Komunisté tímto řešením chtěli docílit toho, aby voliči zakázaných stran nedali svůj hlas stranám na pravé straně politického spektra. V konečném důsledku však volba pomocí bílých lístků neměla velký význam, neboť tímto způsobem hlasovalo jen nevýznamné množství voličů.⁷¹

Všechny strany vstupovaly do voleb a volebních příprav s velkým odhodláním. Nejvíce propracovanou předvolební kampaň měla Komunistická strana Československa. Ta si dokázala vybudovat velmi silnou členskou základnu. V porovnání s pozdější realitou znějí předvolební slova napsaná v *Rudém právu* dne 6. února 1946 velmi zajímavě, neboť se bezezbytku naplnila: „*Výsledek voleb bude mít velký vliv na příští uspořádání poměrů v republice, na rozvrstvení třídních sil, na režim a na novou ústavu.*“⁷² Nesmíme také opomenout vojenský přesun sovětských jednotek do německé okupační zóny načasovaný těsně před volbami. O jeho konečném vlivu můžeme jen spekulovat, ovšem svůj psychologický dopad na voliče jistě měl. V politické zprávě jej též komentoval F. Schwarzenberg, který nepovažoval přesun pro volby za rozhodující: „*Četné byly též dotazy, zda průjezd sovětských vojsk byl či nebyl pokusem o morální nátlak nebo zastrašení našich voličů. Všechny dohady tohoto druhu bylo lze snadno vyvrátiti poukazem na okamžitou ochotu sovětských vojenských úřadů, odložití průjezd na pozdější termín. Tato skutečnost však ušla pozornosti mnohých tazatelů.*“⁷³ Křesťanská strana lidová vstupovala do předvolebního boje s vědomím, že se bude moci tradičně opřít o své katolické voliče. Také do značné míry počítala s tím, že by značná část voličů zakázané strany agrární a živnostenské mohla přistoupit na jejich stranu. To se nakonec také stalo a část občanů z těchto stran vstoupila do lidové strany. Došlo tak k proměně její členské základny. Mezi hlavní představitele lidové strany patřil její předseda Jan Šrámek, generální tajemník Adolf Klimek a František

---

⁷¹ AMZV, PZ Vatikán 1946, Politická zpráva č. 10 za dobu od 22. května do 9. června 1946, č. 311/46.; HEJL, Vilém, *Zpráva o organizovaném násilí*, Praha 1990, s. 10-11.; KAPLAN, Karel, *Československo v letech 1945-1948*, Praha 1991, s. 37-38.

⁷² *RUDÉ PRÁVO*, XXVI., 1946, č. 31, s. 1.

⁷³ AMZV, PZ Vatikán 1946, Politická zpráva č. 10 za dobu od 22. května do 9. června 1946, č. 311/46.

Hála⁷⁴, který zastupoval J. Šrámka při jeho zdravotních problémech na jednání vlády a byl pro předsedu lidové strany oporou. Program lidové strany byl zaměřen na křesťanské hodnoty, rodinu a také například na rovnoprávnost žen.⁷⁵

V souvislosti se stranou lidovou je třeba zmínit také nařízení pražské arcibiskupské konzistoře o zákazu kandidatury kněží ve volbách ať už na úrovni ústavodárného shromáždění, v krajských, okresních nebo místních volbách. Kněží mohli zažádat o výjimku u svého ordinária.⁷⁶ V Čechách výjimku dostal J. Šrámek a F. Hála, kteří byli hlavními představiteli lidové strany. Podobné ale ještě přísnější nařízení platilo také na Slovensku. Problematice účasti kněží se věnoval i Svätý stolec, protože se jednalo o velmi složité téma, na které existovalo značné množství protichůdných názorů.⁷⁷

Výsledky parlamentních voleb ovlivnily na dlouhou dobu směřování naší politiky. V Čechách dosáhla jasného vítězství Komunistická strana Československa (40,17 %; 93 mandátů), na druhém místě skončila Československá strana národně socialistická (23,66 %; 55 mandátů), až třetí v pořadí se nacházela Československá strana lidová, čtvrté místo patřilo Československé sociální demokracii (15,59 %; 37 mandátů). Možnost hlasování pomocí bílých lístků využilo jen 0,35 % voličů. Na Slovensku poměrně nečekaně zvítězila Demokratická strana (61,43 %; 43 mandátů) před KSS (30,47%; 21 mandátů). 3 mandáty získala Strana slobody, Strana práce mandáty 2. Na Moravě a Slezsku zvítězila také Československá strana komunistická a to o 6,9 % před v pořadí druhou stranou lidovou (27,56 %). Pro lidovou stranu skončily volby neúspěchem. Čeští a slovenští komunisté vytvořili zdaleka nejsilnější koalici čítající 114 mandátů a k tomu mohli ještě komunisté

---

⁷⁴ František Hála se narodil v Dražovicích dne 20. června 1893. Byl katolickým knězem a politikem Československé strany lidové. Zemřel v Roželově dne 24. srpna 1952.

⁷⁵ KAPLAN, Karel, *Československo v letech 1945-1948*, Praha 1991, s. 38-43.; *RUDÉ PRÁVO*, XXVI., 1946, č. 31, s. 1.; MALÍŘ, Jiří, TRAPL, Miloš, *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004. II. díl: období 1938-2004*, Brno 2005, s. 1175-1177.; TRAPL, Miloš: *František Hála - schopný či špatný politik?* In: MAREK, Pavel, HANUŠ, Jiří: *Osobnosti v církvi a politice: čeští a slovenští křesťané ve 20. století*, Brno 2006, s. 329, 333-335.; VAŠKO, Václav, *Neumlčená 1*, Praha 1990, s. 104.; AMZV, PZ Vatikán 1946, Politická zpráva č. 10 za dobu od 22. května do 9. června 1946, č. 311/46.

⁷⁶ Zastupitelství mající pravomoci nad svými podřízenými.

⁷⁷ PAVLÍČEK, Tomáš, W.: *Měl by se duchovní angažovat v politice? Na příkladu Antonína J. Gayera (1872-1931) z jednoty česko-bratrské*. In: MAREK, Pavel, HANUŠ, Jiří: *Osobnosti v církvi a politice: čeští a slovenští křesťané ve 20. století*, Brno 2006, s. 171-173.; TRAPL, Miloš: *František Hála - schopný či špatný politik?* In: MAREK, Pavel, HANUŠ, Jiří: *Osobnosti v církvi a politice: čeští a slovenští křesťané ve 20. století*, Brno 2006, s. 333-337.; VAŠKO, Václav, *Neumlčená 1*, Praha 1990, s. 105-108.

připočíst dalších 37 mandátů sociálních demokratů, kteří s nimi spolupracovali. Získali tak většinu 151 mandátů. *Rudé právo* o vítězství komunistů napsalo: „*Ještě žádná politická strana neobdržela tak velkou důvěru. V nejdemokratičtějších volbách lid potvrdil a rozšířil mandát komunistů.*“⁷⁸ Předsedou vlády se tak stal Klement Gottwald.⁷⁹ *Rudé právo* ze dne 4. července 1946 napsalo: „*Soudruh Gottwald předložil panu presidentovi seznam členů své vlády. Na základě tohoto návrhu jmenoval pan president novou vládu.*“⁸⁰ Sloveňští spoluobčané, kteří pozorovali výsledky voleb, nechápali, jak mohli komunisté v Čechách takto drtivě zvítězit.⁸¹

Parlamentní volby skončily pro Československou stranu lidovou zklamáním. Její předseda J. Šrámek však tímto výsledkem zaskočen nebyl. Po prohraných volbách byla velmi slyšet členka Lidovců Helena Koželuhová-Procházková,⁸² která se netajila kritikou vůči vedení strany. Vedení strany zaujímal vůči komunistům pasivní postoj. Ona sama byla představitelskou krajního pravicového křídla strany a měla naopak velmi aktivní protikomunistický postoj. Její kritika vedla až k tomu, že byla ze strany lidové vyloučena a zbavena poslaneckého mandátu. Můžeme také konstatovat, že prohrané volby podnítily v Čechách lidovce a národní socialisty k větší aktivitě. Naopak nečekaný úspěch Demokratické strany na Slovensku způsobil spíše opak a došlo k utlumení její aktivity. Na tomto útlumu měli nemalý vliv také komunisté, kteří po volbách postupovali jednoznačně proti Demokratické straně na Slovensku. Volby do ústavodárného shromáždění roku 1946 předznamenal budoucí vývoj našeho státu a zásadně ovlivnily jeho historii.⁸³

---

⁷⁸ *RUDÉ PRÁVO*, XXVI., 1946, č. 124, s. 1.

⁷⁹ Klement Gottwald se narodil Dědicí u Vyškova dne 23. listopadu 1896. Byl československým politikem, zastával post premiéra a v letech 1948-1953 prezidenta. Zemřel v Praze dne 14. března 1953.

⁸⁰ *RUDÉ PRÁVO*, XXVI., 1946, č. 153, s. 1.

⁸¹ KAPLAN, Karel, *Československo v letech 1945-1948*, Praha 1991, s. 48-49 a 52-55.; KAPLAN, Karel, *Pravda o Československu 1945 – 1948*, Praha 1990, s. 180-190.; MALÍŘ, Jiří, TRAPL, Miloš, *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004. II. díl: období 1938-2004*, Brno 2005, s. 1182-1186.; *RUDÉ PRÁVO*, XXVI., 1946, č. 124, s. 1.; *RUDÉ PRÁVO*, XXVI., 1946, č. 153, s. 1.; VAŠKO, Václav, *Dům na skále 1.*, Praha 2004, s. 23.; VAŠKO, Václav, *Neumlčená 1*, Praha 1990, s. 114-116.

⁸² Helena Koželuhová-Procházková se narodila v Brně dne 7. května 1907. Byla političkou Československé strany lidové. Zemřela v Bostonu dne 6. května 1967.

⁸³ HEJL, Vilém, *Zpráva o organizovaném násilí*, Praha 1990, s. 19-20.; KAPLAN, Karel, *Československo v letech 1945-1948*, Praha 1991, s. 51.; KAPLAN, Karel, *Pravda o Československu 1945 – 1948*, Praha 1990, s. 180-181.; MALÍŘ, Jiří, TRAPL, Miloš, *Politické*

Výsledky voleb samozřejmě neunikly pozornosti světových médií. Zprávu o sestavení vlády přinesl italský list *L'Osservatore Romano*. Ten následně také otiskl článek věnující se programu naší vlády. F. Schwarzenberga překvapilo, jak italský *L'Osservatore Romano* pozměnil svou rétoriku a o těchto událostech v Československu informoval poměrně klidně a s rozvahou. F. Schwarzenberg si to vysvětloval tím, že to bylo na pokyn Státního sekretariátu.⁸⁴

---

strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004. II. díl: období 1938-2004, Brno 2005, s. 1182-1183.; VAŠKO, Václav, *Neumlčená I*, Praha 1990, s. 114-116.

⁸⁴ AMZV, PZ Vatikán 1946, Postoj *L'Osservatore Romano*, č. 378/46 ze dne 15. červenec 1946.

2. Nástup Saveria Rittera na pozici internuncia v Praze

2.1. Proces vyřizování předcházející vyslání nového internuncia do Prahy v podobě Saveria Rittera

Československá vláda trvala na tom, že předválečné zastoupení Svatého Stolce ve stejném smyslu obnoveno nebude. Bylo tedy nutné podat novou žádost ze strany Vatikánu směrem k vládě Československa. Vatikán si velmi dobře uvědomoval, že okolnosti se po válce a osvobození změnilly a bylo tedy nutné se tomuto novému stavu věci částečně přizpůsobit. Právě proto se Svatý stolec rozhodl v této věci československé vládě ustoupit a podat novou žádost.⁸⁵

Záměr Vatikánu byl zprvu naprosto jasný, jako svého vyslance hodlal do Prahy vyslat velkou osobnost a člověka, který měl s poměry v českých zemích již zkušenosti. Touto osobou byl samozřejmě S. Ritter. G. Montini se v rozhovoru s československým chargé d'affaires ujišťoval, jaký je postoj naší vlády. Zda vláda ještě nechce zvážit obnovení diplomatických styků z předválečného období bez nutnosti nové žádosti a nových pověřovacích listin. Vláda ovšem trvala na zřízení nových diplomatických styků, a tak Vatikán přišel s myšlenkou zřízení internunciatury v Praze. Navázání na diplomatické styky před válkou podle vlády Československa nebylo možné, a to z důvodu uznání tzv. slovenského státu Vatikánem. Bylo tedy nutné podat nové žádosti.⁸⁶

G. Montini poznamenal, že S. Ritter nebyl úmyslně vyslán jako diplomat nikam jinam, neboť Svatý stolec s ním počítal na post nuncia v Praze. Situace a následné jednání ovšem nebyly snadné. F. Schwarzenberg v korespondenci s Arthurem Maixnerem napsal: „*Vatikán vítá, že naše vláda si přeje za nuncia dra. Rittera. Vatikán přijímá thési o novém navázání styků, avšak předběžně říká,*

---

⁸⁵ KUKÁNOVÁ, Zlatuše, *Od tolerance k nepřátelství. Diplomatické vztahy Československa s Vatikánem v letech 1945-1950*, Semper Paratus 3, 2014, s. 55-56.

⁸⁶ KUKÁNOVÁ, Zlatuše, *Od tolerance k nepřátelství. Diplomatické vztahy Československa s Vatikánem v letech 1945-1950*, Semper Paratus 3, 2014, s. 55-56.; AMZV, PZ Vatikán 1946, Předložení politické zprávy poř. č. 4. za dobu od 10. března – 14. března 1946, č. 97/46 ze dne 14. března 1946.; AMZV, PZ Vatikán 1946, Předložení politické zprávy a přehledu tisku poř. č. 5. za dobu od 15. března – 26. března 1946, č. 138/46 ze dne 26. března 1946.; AMZV, PZ Vatikán 1946, Předložení politické zprávy poř. č. 6. za dobu od 27. března – 3. dubna 1946, č. 148/46 ze dne 3. dubna 1946.; AMZV, PZ Vatikán 1946, Politická zpráva č. 8 za dobu od 18. dubna – 5. května 1946, č. 204/46 ze dne 4. května 1946.; AMZV, PZ Vatikán 1946, Politická zpráva čís. 9. za dobu od 6. května – 21. května 1946, č. 260/46 ze dne 21. května 1946.

že nuncia bez doyenství⁸⁷ nevyšlou, snad internuncia a to by sotva mohl být Ritter.“⁸⁸ Pro Vatikán byl pokles významnosti z nuncia na internuncia v osobě S. Rittera jen těžko pochopitelný. Československá vláda by však ráda přivítala S. Rittera znovu v Praze. Ovšem jeho vyslání znemožňovala tím, že mu nechtěla zaručit doyenství. Svatý stolec argumentoval tím, že nunciové se automaticky stávali doyenem podle zvykového práva. Ministerstvo zahraničních věcí slovy přednosta II. oddělení Pospíšila uvedlo toto: „*Msgr Ritter mohl by přijít do Prahy jako nuncius, ovšem za předpokladu, že by v pořadí velvyslanců zaujal místo podle data svého nástupu, tedy, že by nemohl se státi ihned po svém příchodu doyenem. Odpovídá to prostě dnešním poměrům a nelze tu tudíž mluvit o nějakém ponížení.*“⁸⁹ Vyslání S. Rittera v hodnosti internuncia, tedy v hodnosti bez diplomatického charakteru, ovšem Vatikán nepokládal za vhodné. Čestný post doyena byl udělen sovětskému velvyslanci.⁹⁰

Dne 28. března 1946 jednali F. Schwarzenberg a J. Machula v Římě se S. Ritterem. Československý chargé d'affaires ve své šesté politické zprávě napsal: „*Řekl, že je ochoten jít do Prahy v jakékoliv funkci – třeba jako kostelník u Sv. Víta, protože je přesvědčen, že v Praze najde pochopení a přátelskou pomoc. Za nejvhodnější řešení označil svoje vyslání ve funkci apoštolského visitatora bez diplomatického charakteru.*“⁹¹ V následném rozhovoru s F. Schwarzenbergem D. Tardini vyslovil pochybnost o úmyslech naší vlády o navázání vzájemných diplomatických styků, neboť podle něj naše vláda úmyslně jednání protahuje.

---

⁸⁷ Doyen byl mluvčím a nejvyšším představitelem diplomatického sboru.

⁸⁸ AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 10, Vatikán – vyslání nuncia, č. 35634 ze dne 27. února 1946.

⁸⁹ AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 10, Vatikán – obnovení diplomatických styků s RČS, jmenování internuncia v Praze, č. 95.231 ze dne 21. května 1946.

⁹⁰ BALÍK, Stanislav, HANUŠ, Jiří, *Katolická církev v Československu 1945-1989*, Brno 2013, s. 18-20.; KUKÁNOVÁ, Zlatuše, *Od tolerance k nepřátelství. Diplomatické vztahy Československa s Vatikánem v letech 1945-1950*, Semper Paratus 3, 2014, s. 55-56.; ŠMÍD, Marek, *Apoštolský nuncius v Praze: významný faktor v československo-vatikánských vztazích v letech 1920-1950*, Brno 2015, s. 96.; AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 10, Vatikán – vyslání nuncia, č. 35634 ze dne 27. února 1946.; TOO 1945-1959 Vatikán 10, Vatikán – obnovení diplomatických styků s RČS, jmenování internuncia v Praze, č. 95.231 ze dne 21. května 1946.; AMZV, PZ Vatikán 1946, Předložení politické zprávy poř. č. 4. za dobu od 10. března – 14. března 1946, č. 97/46 ze dne 14. března 1946.; AMZV, PZ Vatikán 1946, Předložení politické zprávy a přehledu tisku poř. č. 5 za dobu od 15. března do 26. března 1946, č. 138/46 ze dne 26. března 1946.; AMZV, PZ Vatikán 1946, Předložení politické zprávy poř. č. 6. za dobu od 27. března – 3. dubna 1946, č. 148/46 ze dne 3. dubna 1946.; AMZV, PZ Vatikán 1946, Politická zpráva č. 8 za dobu od 18. dubna – 5. května 1946, č. 204/46 ze dne 4. května 1946.; AMZV, PZ Vatikán 1946, Politická zpráva čís. 9. za dobu od 6. května – 21. května 1946, č. 260/46 ze dne 21. května 1946.

⁹¹ AMZV, PZ Vatikán 1946, Předložení politické zprávy poř. č. 6. za dobu od 27. března – 3. dubna 1946, č. 148/46 ze dne 3. dubna 1946.

D. Tardini po rozhovoru se S. Ritterem došel k názoru, že nejvhodnějším řešením dané situace bude vyslání S. Rittera ve funkci apoštolského visitatora bez diplomatického charakteru. Nejdůležitější podle něj bylo co možná nejrychlejší vyřešení daného problému.⁹²

J. Machula, církevní poradce vyslance, se po krátkém pobytu v Praze znovu odebral do Říma, kde sám informoval D. Tardiniho o stavu věcí. Toho ujistil, že sám ministr zahraničí J. Masaryk mu slíbil, že se o vyřízení žádosti o přijetí S. Rittera jako internuncia v Praze sám zasadí a že československá strana udělá vše potřebné. F. Schwarzenberg v sedmé politické zprávě píše: „*Dne 16. dubna navštívil jsem Mons. Tardiniho a učinil mu prohlášení že, 1/ vláda souhlasí s vysláním Mons. Rittera jako internuncia; 2/ vláda udělí agrément, jakmile o to bude požádána; 3/ Mons. Ritter bude míti pořadí mezi vyslanci podle data odevzdání pověřovacích listin.*“⁹³ Dne 5. května 1946 došla depeše nesoucí zprávu o kladném vyřízení agrémentu pro S. Rittera v hodnosti internuncia. O několik dní později, dne 11. května 1946 uveřejnil Vatikán jmenování S. Rittera pražským apoštolským internunciem. Je jistě třeba ocenit ochotu nového internuncia vrátit se do Prahy v hodnosti nižší, než kterou v minulosti zastával. F. Schwarzenberg ve své politické zprávě také uvedl článek z *Quotidiano*, vatikánského listu Katolické akce, v němž se psalo: „*Jmenování pražské internuncia ČSR v osobě Mons. Rittera způsobilo částečné překvapení, poněvadž týž Mons. Ritter až do německé invase zastupoval Sv. Stolicí jako apoštolský nuncius. Proč tento druh – diminutio capitis? Jistě ne proto, že arcibiskup eginský by si nezasloužil vrátiti se na své staré místo s tímž titulem a v témže rangu. Příčiny dnešního rozhodnutí Sv. Stolce jsou tudíž vnějšího rázu.*“⁹⁴

---

⁹² KUKÁNOVÁ, Zlatuše, *Od tolerance k nepřátelství. Diplomatické vztahy Československa s Vatikánem v letech 1945-1950*, Semper Paratus 3, 2014, s. 55-56.; AMZV, PZ Vatikán 1946, Předložení politické zprávy poř. č. 4. za dobu od 10. března – 14. března 1946, č. 97/46 ze dne 14. března 1946.; AMZV, PZ Vatikán 1946, Předložení politické zprávy a přehledu tisku poř. č. 5 za dobu od 15. března do 26. března 1946, č. 138/46 ze dne 26. března 1946.; AMZV, PZ Vatikán 1946, Předložení politické zprávy poř. č. 6. za dobu od 27. března – 3. dubna 1946, č. 148/46 ze dne 3. dubna 1946.; AMZV, PZ Vatikán 1946, Příloha k polit. zprávě č. 8. Katolická agentie CIP č. 54, Církev v Československu se setkává s obtížemi, č. 204/46 ze dne 4. květen 1946.; AMZV, PZ Vatikán 1946, Politická zpráva čís. 9. za dobu od 6. května – 21. května 1946, č. 260/46 ze dne 21. května 1946.

⁹³ AMZV, PZ Vatikán 1946, Politická zpráva čís. 7. za dobu od 4. dubna – 21. dubna 1946, č. 192/46 ze dne 17. dubna 1946.

⁹⁴ AMZV, PZ Vatikán 1946, Politická zpráva čís. 9. za dobu od 6. května – 21. května 1946, č. 260/46 ze dne 21. května 1946.

List dále napsal, že za tuto degradaci S. Rittera mohla aktivní propaganda proti Vatikánu a proti osobě samotného papeže vedená komunistickou stranou v Československu.⁹⁵

V dostupných zdrojích ministerstva zahraničních věcí lze najít prohlášení S. Rittera o vatikánské politice. Sděluje v něm, že vztah mezi Československem a Vatikánem byl před válkou přátelský. V tomto samém duchu snažil se pokračovat i poté na Slovensku, ale ve chvíli, kdy zjistil, že to nebude možné, se uchýlil zpět do Říma. Po svém jmenování internunciem věřil v dobrou vůli vlády a také všeho lidu. Na závěr připojil slib, že udělá vše, co bude v jeho silách, aby byly spokojené obě strany.⁹⁶

2.2. Příjezd Saveria Rittera do Prahy a jeho počáteční návštěvy

Dne 11. června 1946 se S. Ritter vrátil zpět do Prahy, ne však již jako velvyslanec, ale pouze jako vyslanec. Na ruzyňském letišti jej přivítala skupina politických a církevních zástupců. Zajímavostí bylo, že při nástupní audienci S. Rittera vlála nad pražským hradem vatikánská vlajka. Tento akt byl v dějinách československo-vatikánských styků zcela ojedinělý. Do svého nového úřadu nastoupil ihned po své příjezdu. Dne 9. listopadu 1946 hovořil s Eduardem Jelenem.⁹⁷ Jejich rozhovor se týkal několika okruhů jako například rezignace A. A. Webera⁹⁸ na litoměřický biskupský stolec a o jeho možném nástupci nebo o poválečné konfiskaci církevních statků. Rezignaci litoměřický biskup ovšem,

---

⁹⁵ KUKÁNOVÁ, Zlatuše, *Od tolerance k nepřátelství. Diplomatické vztahy Československa s Vatikánem v letech 1945-1950*, Semper Paratus 3, 2014, s. 55-56.; ŠMÍD, Marek, *Apoštolský nuncius v Praze: významný faktor v československo-vatikánských vztazích v letech 1920-1950*, Brno 2015, s. 85.; AMZV, PZ Vatikán 1946, Předložení politické zprávy poř. č. 4. za dobu od 10. března – 14. března 1946, č. 97/46 ze dne 14. března 1946.; AMZV, PZ Vatikán 1946, Předložení politické zprávy a přehledu tisku poř. č. 5 za dobu od 15. března do 26. března 1946, č. 138/46 ze dne 26. března 1946.; AMZV, PZ Vatikán 1946, Předložení politické zprávy poř. č. 6. za dobu od 27. března – 3. dubna 1946, č. 148/46 ze dne 3. dubna 1946.; AMZV, PZ Vatikán 1946, Politická zpráva č. 8 za dobu od 18. dubna – 5. května 1946, č. 204/46 ze dne 4. května 1946.; AMZV, PZ Vatikán 1946, Politická zpráva čís. 9. za dobu od 6. května – 21. května 1946, č. 260/46 ze dne 21. května 1946.

⁹⁶ AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 9, Církev římskokatolická, internuncius Msgre Ritter – projev v tisku, č. 252146 ze dne 4. prosince 1946.

⁹⁷ Eduard Jelen (1891-1968) byl přednostou II. oddělení na ministerstvu zahraničních věcí.

⁹⁸ Antonín Alois Weber byl litoměřický biskup německé národnosti, který podal na svůj post biskupa rezignaci, která byla Vatikánem počátkem roku 1947 přijata.

jak upozornil také D. Tardini, musel podat biskup sám a ani Svatý stolec jej k tomu nemohl žádným způsobem nutit.⁹⁹

Internuncius si velmi dobře uvědomoval, že ho v Československu nečeká lehká práce. Své obavy nahlas vyslovil při rozhovoru ze dne 11. července 1946 s Pospíšilem. Ten o tom sám napsal: „*Internuncius po několika úvodních zdvořilostních frázích přešel in medias res, prohlásiv, že nyní budeme mít příležitost velmi často si důkladně pohovořiti, poněvadž nás očekávají těžké problémy. Jich řešení působí mu mnohem více starostí než dříve, neboť má dojem, že naše rozhodování je ovlivňováno cizí velmocí.*“¹⁰⁰ Následně se jejich rozhovor nasměroval na problematiku modu vivendi a jeho naplňování. Oba přítomní byli téhož názoru, že se jedná o rámcovou smlouvu, o které se bude muset také důkladněji mluvit a řešit ji. Za otázku, v té době nejpálčivější, považoval S. Ritter problém konfiskace některých církevních statků. Poukázal například na zabránění lesů cisterciáckého kláštera v Oseku. Dále se oba také dotkli otázky jmenování biskupů na prázdné biskupské stolce a také jmenování nového pražského arcibiskupa. S. Ritter měl údajně na starost vybrat vhodné kandidáty na tuto pozici. Jak sám řekl páter Mořic Pícha, který byl v dřívější době velkým kandidátem, již bohužel není v takové kondici, aby mohl tento důležitý post vykonávat. Sám internuncius si dobře uvědomoval, že ho zde čeká mnoho práce a jeho úloha nebude snadná. Zajímavé bylo, že po tomto rozhovoru označil Pospíšil S. Rittera, nového internuncia, v porovnání s R. Fornim za velmi vlídného a přívětivého. R. Forniho naopak popsal za osobu často podrážděnou. I z této maličkosti si můžeme povšimnout, že volba S. Rittera internunciem v Praze byla tou správnou.¹⁰¹

O několik týdnů později navštívil S. Ritter znovu Pospíšila. Řeč se znovu týkala jmenování nového pražského arcibiskupa a o případném kandidátu, kterého měl internuncius papeži navrhnout. Jako možní kandidáti byli označováni

---

⁹⁹ ŠMÍD, Marek, *Apoštolský nuncius v Praze: významný faktor v československo-vatikánských vztazích v letech 1920-1950*, Brno 2015, s. 97-98.; MACHULA, Jaromír, *Vatikán a Československo (1938-1948)*, Praha 1998, s. 139.; AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 9, Církev římskokatolická, internuncius Msgre Ritter – rozmluva s ním, č. 216548 ze dne 9. listopadu 1946.

¹⁰⁰ AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 10, Záznam o rozhovoru přednosta oddělení II/7 Dr. Pospíšila s internunciem Msgrem X. Ritterem, č. 128.299/II-7/46 ze dne 12. července 1946.

¹⁰¹ JANIŠOVÁ, Milena, KAPLAN, Karel, *Katolická církev a pozemková reforma 1945-1948*, Praha – Brno 1995, s. 112-113.; AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 10, Vatikán, obnovní diplomatických styků s RČS, rozhovor s internunciem Msgrem Ritterem, č. 128.299/II-7/46 ze dne 12. července 1946.

páter Bohuslav Stanislav Jarolímek, Jan Urban nebo František Cinek. Sám internuncius ale řekl: „...každý den přináší nové důležité poznatky...“¹⁰² a že tedy ještě nenastal čas rozhodnutí. Hlavním účelem této návštěvy u Pospíšila byla ale internunciova osobní intervence ve prospěch Johanna Nepomuka Remigera, svätícího biskupa pražské arcidiecéze, a Franze, kapitulního probošta. Těmto německým duchovním bylo sebráno československé státní občanství a S. Ritter se snažil v této věci jim pomoci. Pospíšil ale odvětil, že bohužel nevidí jiný způsob než odsun, tak jako v případě dalších německých obyvatel, zasadí se však o to, aby bylo se zmiňovanými jednáno správně a bylo o ně postaráno.¹⁰³

Při další návštěvě Pospíšila hovořili oba o biskupu Jánú Vojtaššákovi,¹⁰⁴ o litoměřickém biskupu Antonínu Aloisi Weberovi a dalších záležitostech. S. Ritter byl také velmi rád, že bylo vyhověno jeho žádosti a došlo ke zlepšení situace, ve které se nacházeli oba němečtí členové pražské kapituly. S. Ritter pracoval po svém návratu do Československa velmi usilovně. Při dalším rozhovoru s E. Jelenem se zabývali plánovaným odsunem německých řádových sester z kláštera v Bruntále. Internuncius prohlásil, že situaci prověří a rozhodne se, jestli bude v dané situaci některak intervenovat či nikoliv. Dalším bodem byla litoměřická diecéze. S. Rittera nenechával klidným stav, ve kterém se diecéze nacházela. Změny v proporcionálním složení národností obyvatelstva, nedostatek kněžů a situace okolo německého biskupa diecéze A. A. Webera mu dělaly největší starosti.¹⁰⁵

S. Ritter navštívil také generálního sekretáře MZV Arnošta Heidricha¹⁰⁶ a náměstka předsedy vlády Zdeňka Fierlingera.¹⁰⁷ Při těchto návštěvách se řešily otázky týkající se biskupa A. A. Webera, jeho možné rezignace a udělení jeho osobě československé občanství, a také společně probírali situaci okolo biskupa Vojtaššáka. Při jednom z dalších rozhovorů s E. Jelenem zajímal se internuncius

---

¹⁰² AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 10, Vatikán, obnovní diplomatických styků s RČS, rozhovor s internunciem Msgrem Ritterem, č. 140.243 ze dne 26. července 1946.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ Ján Vojtaššák se narodil dne 14. listopadu 1877 v Zákamenné. Byl katolickým knězem a spišským biskupem. Zemřel dne 4. srpna 1965 v Říčanech.

¹⁰⁵ AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 10, Vatikán, rozhovor s internunciem Msgrem Ritterem, č. 145.041 ze dne 5. srpna 1946.; AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 10, Církev římsko-katolická. Internuncius Msgre X. Ritter. Rozmluva s ním, č. 202499 ze dne 23. října 1946.

¹⁰⁶ Arnošt Heidrich se narodil dne 21. září 1889 v Josefově. Byl zaměstnancem ministerstva zahraničních věcí Československa. Zemřel dne 12. února 1968 ve Washingtonu.

¹⁰⁷ Zdeněk Fierlinger se narodil v Olomouci dne 11. července 1891. Byl československý politik. Zemřel v Praze dne 2. května 1976.

velmi podrobně o problematiku konfiskace církevních statků ministerstvem zemědělství. Tímto nejvíce trpěl řád Německých rytířů v pohraniční oblasti.¹⁰⁸

2.3. Nástup Arthura Maixnera na vyslanectví v Římě, jeho i další audience u papeže

Protějškem internuncia S. Rittera ve Vatikánu byl československý diplomat A. Maixner. F. Schwarzenberg o tom informoval takto: „*Dne 13. července došla ze státního sekretariátu nota čís. 133558, datovaná dne 9./VII., kterou se žádané agrément udílí. Depeší poř. čís. 4, čj. 372/46 ze dne 13. července jsem udělení agrémentu hlásil ministerstvu zahraničních věcí. Udělení tohoto agrémentu jest dovršením vývoje ke zlepšeným stykům se Sv. Stolicí; vývoje charakterizovaného ústupky Vatikánu.*“¹⁰⁹ F. Schwarzenberg si velmi dobře uvědomoval, že ústupky, které Vatikán vůči československé vládě učinil a hodlal učinit, a které československá strana pravděpodobně nedokázala patřičně ocenit, neboť je považovala za samozřejmé, jsou velkým vstřícným krokem vůči našemu státu. Nový československý diplomat vykonal dne 5. srpna 1946 svou první návštěvu, a to u úřadujícího sekretáře G. Montiniho, aby si vyžádal osobní audienci u papeže Pia XII. G. Montini ho zároveň informoval, že Vatikán se rozhodl vyslat do Prahy Genarro Verolina.¹¹⁰ Po uvítacích rozhovorech byl A. Maixner plný kladných emocí: „*Byl jsem všude velmi srdečně přijat a dovoluji si vyslovit naději, že obnova diplomatických styků mezi Československem a Vatikánem bude provedena hladce a úspěšně.*“¹¹¹ Mise nového československého diplomata tak byla započata velmi úspěšně. Díky své povaze si navíc dokázal brzy získat důvěru vatikánských církevních představitelů.¹¹²

¹⁰⁸ AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 9, Církev římsko-katolická papežská internuncia v Praze – jednání s internunciem dne 4. X. 46, č. 189604 ze dne 5. října 1946.; AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 9, Církev římsko-katolická papežská internuncia v Praze – jednání s internunciem dne 3. X. 46, č. 189603 ze dne 5. října 1946.; AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 9, Církev římsko-katolická papežská internuncia v Praze – jednání s internunciem dne 19. 8. 46, č. 189602 ze dne 5. října 1946.

¹⁰⁹ AMZV, PZ Vatikán 1946, Agrément pro Dra Maixnera, č. 378/46 ze dne 15. červenec 1946.

¹¹⁰ Gennaro Verolino se narodil v Neapoli dne 3. listopadu 1906. Byl italským katolickým knězem a členem diplomatického sboru v Československu. Zemřel v Římě dne 17. listopadu 2005.

¹¹¹ AMZV, PZ Vatikán 1946, Vyslanec Dra Maixner – první návštěva ve státním sekretariátě, č. 429/46 ze dne 6. srpna 1946.

¹¹² KUKÁNOVÁ, Zlatuše, *Od tolerance k nepřátelství. Diplomatické vztahy Československa s Vatikánem v letech 1945-1950*, Semper Paratus 3, 2014, s. 56-57.; MACHULA, Jaromír, *Vatikán*

K odevzdání pověřovacích listin do rukou papeže Pia XII. došlo dne 13. srpna 1946. Po tomto aktu následovala soukromá audience našeho diplomata u Svatého otce. Svatý otec byl rád, že diplomatické styky byly s naším státem znovu navázány a že byla překonána doba nedorozumění a těžkostí. Byl také velmi rád, že Československo začalo řešit své diplomatické styky s Vatikánem ihned po skončení druhé světové války, protože toto se prozatím nepodařilo ani se státy tradičně velmi katolickými jako například s Polskem nebo Maďarskem. Papež také nezapomněl vyzdvihnout práci prezidenta E. Beneše během první světové války, okupace a druhé světové války. Vyslovil také naději, že se Československo v čele s prezidentem E. Benešem postaví zpět na nohy a zaujme místo, které mu po právu patřilo před německou okupací. Papež také ocenil, že otázka S. Rittera jako diplomata v Československu byla již vyřešena. Svatý otec byl také potěšen tím, že v dohledné době, až mu S. Ritter doporučí jméno vhodného kandidáta, bude moci jmenovat nového pražského arcibiskupa. Papež Pius XII. se také pozastavil nad tím, že byla proti jeho osobě vedena záměrná propaganda o tom, že udržoval styky a dokonce přátelsky podporoval s nacisty a Adolfem Hitlerem. Všechna tato lživá obvinění Svatý otec kategoricky a jednoznačně odmítl. Soukromá audience trvala asi 20 minut, což bylo dvakrát tolik, než bývalo při vytíženosti Svatého otce zvykem. I z toho vyplývalo, jak rád a srdečně přivítal papež navázání diplomatických styků mezi námi a Vatikánem. V závěru zprávy A. Maixner napsal: „*Na to jsme představil papeži konceptní personál vyslanectví, leg. taj. Dr. Schwarzenberga a církevního poradce našeho vyslanectví P. Machulu, oba již papeži z dřívější doby známé.*“¹¹³ Tím byla audience skončena.¹¹⁴

A. Maixner také informoval o změně na pražské internunciatuře, kdy, jak je psáno již výše, nahradil G. Verolino R. Fornio. Ten utrpěl zranění při dopravní autonehodě u Mělníka a jeho rekonvalescence byla odhadována na zhruba 6 měsíců. G. Verolino byl pro tento úřad jistě vhodným kandidátem, neboť dříve působil

---

a Československo (1938-1948), Praha 1998, s. 136.; AMZV, PZ Vatikán 1946, Agrément pro Dra Maixnera, č. 378/46 ze dne 15. červenec 1946.; AMZV, PZ Vatikán 1946, Vyslanec Dra Maixner – první návštěva ve státním sekretariátě, č. 429/46 ze dne 6. srpna 1946.

¹¹³ AMZV, PZ Vatikán 1946, Nastoupení nového čs. Vyslance u Sv. Stolce, č. 477/46 ze dne 21. srpna 1946.

¹¹⁴ Tamtéž.

na nunciatuře v Maďarsku. Znal tudíž rámcově poměry i v této části Evropy a tyto znalosti mu byly jistě velmi přínosné.¹¹⁵

A. Maixner po odevzdání svých pověřovacích listin vykonal řadu návštěv u členů diplomatického sboru, kteří byli přítomni. Část diplomatů se totiž v této době nacházela na dovolené mimo Řím. A. Maixnera navštívil také italský markýz Alfonso de Taccoli, italský vyslanec, který vyjádřil radost ze své diplomatické mise v Československu. Československý diplomat také informoval o radosti Svatého otce Pia XII., a to díky znovuzvolení E. Beneše československým prezidentem. Papež viděl v osobě našeho prezidenta záruku toho, že i nadále bude Československo na cestě demokracie a míru. Stejně tak vyslovil svou naději v prezidenta republiky a ministra zahraničí J. Masaryka v dalších rozhovorech s naším diplomatem.¹¹⁶

Oba zástupce, ať už na jedné straně S. Rittera, nebo na straně druhé A. Maixnera čekala na počátku jejich mise nelehká úloha, tedy vypořádat se s věcmi způsobenými válkou. Jak již je naznačeno výše, S. Ritter se do této práce pustil s velkou vervou a pílí. Jen těžko si představit vhodnějšího kandidáta na tento post než S. Rittera.¹¹⁷

Měnicí se poměry ve struktuře společnosti nemohly uniknout zájmu představitelů katolické církve. G. Montini přednesl projev o sociálních problémech doby. Sociální dění ve společnosti podle jeho názoru významným způsobem ohrožuje křesťanství ve své nejzákladnější podobě. Kněze vyzýval, aby svým jednáním podávali důkaz o tom, že se nesnaží zachránit sociální řád jako například kapitalismus, ale že pomáhají vždy tam, kde je jejich pomoc nejvíce zapotřebí. O kapitálu G. Montini také informoval v pastýřském listě, který rozeslal jménem papeže. V něm odsoudil, že by se snad církev stavěla po bok vykořisťovatelů lidské práce.¹¹⁸

---

¹¹⁵ AMZV, PZ Vatikán 1946, Nastoupení nového čs. Vyslance u Sv. Stolce, č. 477/46 ze dne 21. srpna 1946.

¹¹⁶ AMZV, PZ Vatikán 1946, Návštěva italského vyslance v Praze markýze Taccoli u vyslance dra A. Maixnera, č. 476/46 ze dne 5. srpna 1946., AMZV, PZ Vatikán 1946, Odpověď presidenta republiky na pověřovací listiny Msgra X. Rittera, č. 440/46 ze dne 19. září 1946.

¹¹⁷ KUKÁNOVÁ, Zlatuše, *Od tolerance k nepřátelství. Diplomatické vztahy Československa s Vatikánem v letech 1945-1950*, Semper Paratus 3, 2014, s. 56-57.

¹¹⁸ AMZV, PZ Vatikán 1946, č. 153.213/46 ze dne 16. srpna 1946.; AMZV, PZ Vatikán 1946, Politické zpráva poř. č. 18., č. 728/46 ze dne 13. listopadu 1946.

V polovině roku poskytl soukromou audienci papež Pius XII. českým kněžím. Konkrétně provinciálu jezuitů Františku Šilhanovi a dominikánu Metodějovi Habáňovi. Ve stejné době pobýval v Římě také opat břevnovského kláštera Anastáz Opasek. Všichni tři též přišli do styku s našim vyslanectvím v Římě. Ve dnech 27. listopadu až 2. prosince 1946 navštívil Heřman Tyl,¹¹⁹ převor premonstrátského kláštera v Teplé, Řím a audienci mu poskytl také sám papež Pius XII. H. Tyl tlumočil papeži projev úcty z I. sjezdu českých katolických kněží – osvobozených politických vězňů konaného v listopadu téhož roku v Praze. Sám H. Tyl byl vězněn v Buchenwaldu. Papeži také přednesl žádost o udělení vyznamenání některým politickým vězňům z řad katolické církve. Při audienci H. Tyl ujistil Svatého otce o tom, že v Československu panuje úplná náboženská svoboda. Regionální katolický tisk *Našinec* citoval H. Tyla takto: „*Každá akce proti nedotknutelnosti a bezpečnosti katolické církve v Československu by se obrátila proti těm, kdo ji vyvolali, neboť v celé zemi je silné náboženské cítění. Autorita církve se těší v Československu velké vážnosti, a v demokratickém ovzduší, v němž země žije, není obavy o budoucnost církve.*“¹²⁰ Také hovořil o politické situaci v naší vlasti: „*V Československu není možné nastolení totalitního režimu, protože lid chová velikou lásku k svobodě a nezávislosti.*“¹²¹ I z této citace je patrné, že H. Tyl byl v době své návštěvy u papeže přesvědčen o tom, že v Československu nemohlo za žádných okolností dojít k systematickému potlačování vlivu katolické církve.¹²²

Stále aktuální otázkou bylo jmenování nového pražského arcibiskupa, které s napětím očekávaly zástupy československých věřících. Mezi možnými kandidáty figurovala jména jako Bohuslav Stanislav Jarolímek, Josef Beran,¹²³ Jan Evangelista Urban nebo Štěpán Trochta.¹²⁴ Svatý otec Pius XII. vložil svou důvěru ve vyslance S. Rittera, který měl za úkol vybrat vhodného kandidáta, o kterém měl následně papež rozhodnout. Novým pražským arcibiskupem byl po téměř pěti

¹¹⁹ Heřman Tyl se narodil dne 31. července 1914 v Cakově a zemřel dne 10. prosince 1993.

¹²⁰ *NAŠINEC*, 6/2, 1946.

¹²¹ Tamtéž.

¹²² AMZV, PZ Vatikán 1946, Politická zpráva č. 10 za dobu od 22. května do 9. června 1946, č. 311/46.; AMZV, PZ Vatikán 1946, Politické zpravodajství, Běžná zpráva č. 19, č. 820/46 ze dne 12. prosince 1946.

¹²³ Josef Beran se narodil v Plzni dne 29. prosince 1888. Byl katolickým knězem a pražským arcibiskupem. Zemřel v Římě dne 17. května 1969.

¹²⁴ Štěpán Trochta se narodil dne 26. března 1905 ve Francově Lhotě. Byl katolickým knězem a litoměřickým biskupem. Zemřel dne 6. dubna 1974 v Litoměřicích.

letech hledání zvolen dne 7. listopadu 1946 plzeňský rodák J. Beran. Informovala o tom i zpravodajská služba CIP, která vyzdvihovala osobní a mravní vlastnosti nového arcibiskupa. Zprávu o jmenování nového pražského arcibiskupa rovněž poskytl *Týdeník ministerstva informací Svět v obrazech*, který napsal: „Nový pražský arcipastýř Th. dr. Josef Beran není šlechtického rodu, jak bývalo zvláště ve středověku zvykem, nýbrž je z rodiny učitele a sám je vzorný vychovatel.“¹²⁵ Nový arcibiskup se svého úřadu ujal dne 11. listopadu 1946. Informace o zvolení nového pražského arcibiskupa uvedl také vatikánský *L'Osservatore Romano*. Ten zároveň dne 12. prosince 1946 uveřejnil rozsáhlý životopis J. Berana. Po svém jmenování ocenil generálního vikáře pražské arcidiecéze Bohumila Opatrného,¹²⁶ který zde působil v době protektorátu. B. Opatrného si rovněž zvolil za svého generálního vikáře.¹²⁷

Nový pražský arcibiskup byl vysvěcen dne 8. prosince 1946 u náhrobku sv. Vojtěcha v katedrále sv. Víta. Světitelem byl pražský internuncius S. Ritter, královéhradecký biskup M. Pícha a pomocný pražský biskup Antonín Eltschknor. J. Beran ve své nové pozici kladl důraz na křesťanské hodnoty, solidaritu a kooperaci v celé společnosti.¹²⁸

Již dne 14. listopadu 1946 navštívila prezidenta republiky E. Beneše delegace českých katolických kněží a účastníků národního odboje v čele s nově zvoleným pražským arcibiskupem J. Beranem. Prezident ocenil postoj katolické církve během války a vzpomněl, že každý desátý katolický kněz byl deportován a každý pátý zaplatil za svou osobní statečnost životem. E. Beneš vyslovil potřebu důkladné mravní výchovy mládeže, která povede k toleranci a vzájemnému

---

¹²⁵ *TÝDENÍK MINISTERSTVA INFORMACÍ, SVĚT V OBRAZECH*, II., 1946, č. 49-50, s. 1-2.

¹²⁶ Bohumil Opatrný se narodil dne 10. listopadu 1880 v Mýtě. Byl katolickým knězem a generálním vikářem pražské arcidiecéze. Zemřel dne 20. května 1965 v Praze.

¹²⁷ BALÍK, Stanislav, VODIČKOVÁ, Stanislava, *Primasové katolické církve: země střední Evropy v čas komunismu*, Brno 2010, s. 27-28.; MACHULA, Jaromír, *Vatikán a Československo (1938-1948)*, Praha 1998, s. 140.; AMZV, PZ Vatikán 1946, Politická zpráva čís. 9. za dobu od 6. května – 21. května 1946, č. 260/46 ze dne 21. května 1946.; AMZV, PZ Vatikán 1946, Politická zpráva běž. čís. 20., č. 921/46 ze dne 31. ledna 1947.; AMZV, PZ Vatikán 1946, Agrément pro Dra Maixnera, č. 378/46 ze dne 15. července 1946.; AMZV, PZ Vatikán 1946, Římsko-katolická církev. Vyslanectví ČSR u Vatikánu. Politické zpravodajství. Běžná zpráva č. 19, č. 820/46 ze dne 12. prosince 1946.; SVOBODA, Bohumil, POLC, V. Jaroslav, Kardinál Josef Beran, životní příběh velkého vyhnance, Vyšehrad 2008, s. 99-103.; VAŠKO, Václav, Neumlčená 1, Praha 1990, s. 140-142.

¹²⁸ BALÍK, Stanislav, VODIČKOVÁ, Stanislava, *Primasové katolické církve: země střední Evropy v čas komunismu*, Brno 2010, s. 32-33.

respektu. Také vyslovil přání, aby čeští a slovenští katoličtí kněží mezi sebou úzce spolupracovali a kooperovali. Přítomné také ujistil, že československý stát bude respektovat svobodu náboženského vyznání a bude se chtít vyvarovat jakýmkoli sporům. V závěru svého projevu také nastínil snahu dohodnout se s Vatikánem a to podle zásady co patří státu, bude náležet státu, to stejné i ve věcech církevních. Při volbě nového pražského arcibiskupa vzal údajně Pius XII. v úvahu také přání E. Beneše, aby byl nový arcibiskup osobou, která byla spojena s protihitlerovským odbojem.¹²⁹

---

¹²⁹ KUKÁNOVÁ, Zlatuše, *Edvard Beneš a římskokatolická církev*, Semper Paratus 2, 2013, s. 39.; AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 6, Projev prezidenta republiky dra Ed. Beneše o základních zásadách církevní politiky v ČSR u příležitosti přijetí delegace českých kněží – politických vězňů a účastníků národního odboje, č. 230332 ze dne 28. listopadu 1946.

3. Společensko-historický kontext československo-vatikánských diplomatických styků v roce 1947

3.1. Proces s Jozefem Tisem a jeho ohlas v zahraničí

Bezesporu velkou událostí roku 1947 byl soudní proces s Jozefem Tisem a dalšími představiteli Slovenského státu. Tomuto soudní řízení se také hojně věnovala i československo-vatikánská diplomacie. J. Tiso byl na žádost československé vlády vydán spojenci zpět do Československa, kde jej čekal soud jakožto hlavního představitele Slovenské republiky. Rejstřík jeho obvinění byl vskutku velký. Byl obviněn nejen z rozbití Československa a ustanovení fašistického režimu na Slovensku, ale také z otevřené podpory nacistického Německa, zločinům proti lidskosti, perzekuci a stíhání Židů, loupeží a vražd. Mnozí na osobu J. Tisa pohlíželi jinak, někteří jako na zločince, jiní jako světce. Můžeme říci, že J. Tiso byl ambiciózní muž, který se aktivně účastnil politického života.¹³⁰

Jistý zájem o soudní proces s J. Tisem lze samozřejmě pozorovat i ve Vatikánu. D. Tardini, zástupce Kongregace pro mimořádné církevní záležitosti ve Vatikánu, se dotazoval československého vyslance A. Maixnera v Římě na složení soudního tribunálu, jeho předsedu a státního zástupce. Také jej zajímalo, zda se J. Tiso během soudního řízení hájil a měl k dispozici obhájce. D. Tardini podotkl, že se zdá, že proces nevyvolal ve Vatikánu zvláštní zájem ani rozruch. A. Maixner napsal: „*vatikánské úřady celkem nevěnovaly tomuto procesu zvláštní pozornosti, pouze jmenovaný prelát se mě dotazoval, je-li předsedou senátu, který ho soudí, řádný soudce z povolání, načež jsem mu odpověděl, že je to vrchní rada zemského soudu dr. Daxner. Mons. Tardini si pak vyžádal seznam soudců, státních návladních a obhájců, což jsem mu podle novinářských zpráv sestavil.*“¹³¹ Tento postoj Vatikánu si podle A. Maixnera lze vysvětlit tím, že J. Tiso se ujal vedení Slovenského státu přes četná varování významných osob Vatikánu. Jejich hlas však neuposlechl a vydal se cestou, kterou nemohl Vatikán s jeho představiteli pochopit, natož pak schvalovat. I na tento fakt poukazoval předseda soudu během soudního

---

¹³⁰ BARTLOVÁ, Alena: *Ferdinand Juriga, prelát Andrej Hlinka a Jozef Tiso – traja čelní predstavitelia Slovenskej ľudovej strany v rokoch 1905-1945*. In: MAREK, Pavel, HANUŠ, Jiří: *Osobnosti v církvi a politice: čeští a slovenští křesťané ve 20. století*, Brno 2006, s. 264-265.; VAŠKO, Václav, *Dům na skále 1.*, Praha 2004, s. 29.; VAŠKO, Václav, *Neumlčená 1*, Praha 1990, s. 148-150.

¹³¹ AMZV, PZ Vatikán 1947, Politická zpráva č. 13, č. 98/taj/47 ze dne 19. března 1947.

líčení. Během procesu byl také údajně J. Tisovi přečten dopis od papeže Pia XII. a od K. Sidora, ve kterých se pozastavují nad tím, jak mohl J. Tiso jednat s A. Hitlerem a de facto mu podrobit Slovensko.¹³²

Soudní proces samozřejmě také nemohl uniknout pozornosti dalším světovým médiím a novinářům. Například *Der Bund*¹³³ prostřednictvím Jana Mauthnera se snažil poodhalit do značné míry skryté tendence soudního procesu. Podle něj se zcela zjevně dostávaly na povrch mocenské a politické zájmy, které se snažily snížit autoritu katolicismu na Slovensku. *Der Bund* jej dokonce označoval za ideologický souboj, kde výraznou pozici zastával i fakt blízkosti a sílicího vlivu Sovětského svazu. Jan Mauthner poté vše vysvětloval a uvedl na pravou míru v československém *Našinci*. Ten přinesl článek s názvem *Britský katolický list potvrzuje objektivitu Tisova procesu*, kde cituje právě J. Mauthnera, který na danou věc v průběhu soudního řízení pozměnil své stanovisko: „*Seděl jsem po celých 71 dní procesu v první řadě lavic, vyhrazených pro tisk, a sledoval každé slovo. Mluvil jsem v přestávkách se slovenskými i českými zpravodaji; rozmlouval jsem s obžalobou i obhajobou; hovořil jsem s porotou, vojenskými znalci, Tisovou sestrou i s předsedou soudu Dr. Igorem Draxnerem a myslím, že proces ve své konečné podobě byl objektivní, třebaže teprve tehdy byla znatelná změna v chování soudu na rozdíl od jeho začátku.*“¹³⁴ J. Mauthner dále pokračoval: „*Při zahájení procesu se zdálo, že soud zamýšlí za pomoci sneseného materiálu podrýt vliv katolického duchovenstva na slovenský národ. V pozdějších týdnech se však zdálo, že převažuje snaha dokázat, že soud není nepřátelsky zaujat vůči duchovenstvu.*“¹³⁵ Důkazem budiž také, že během procesu byla čtena encyklika Svatého otce proti nacismu (*Mit brennender Sorge*).¹³⁶

Dne 15. dubna 1947 byl po dlouhém a náročném líčení vynesena rozsudek. J. Tiso, čelí představitel Slovenského státu, byl podle mnohých očekávání odsouzen

---

¹³² ŠMÍD, Marek, *Apoštolský nuncius v Praze: významný faktor v československo-vatikánských vztazích v letech 1920-1950*, Brno 2015, s. 168-170.; AMZV, PZ Vatikán 1947, Církev římskokatolická. Tisův proces, č. 72.569 ze dne 4. dubna 1947.; AMZV, PZ Vatikán 1947, Politická zpráva č. 13, č. 98/taj/47 ze dne 19. března 1947.

¹³³ švýcarský německy píšící deník se sídlem v Bernu

¹³⁴ *NAŠINEC*, 10/4, 1947.; AMZV, PZ Vatikán 1947, Církev římskokatolická. Tisův proces, č. 72.569 ze dne 4. dubna 1947.

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ AMZV, PZ Vatikán 1947, Církev římskokatolická. Tisův proces, č. 72.569 ze dne 4. dubna 1947.; AMZV, PZ Vatikán 1947, Politická zpráva č. 13, č. 98/taj/47 ze dne 19. března 1947.

k trestu smrti oběšením. Snahy o udělení milosti nebo snížení rozsudku byly neúspěšné. K větším nepokojům spojených s popravou J. Tisa na Slovensku nedošlo. Ani tento rozsudek však nevyvolal většího rozruchu ve vatikánských kruzích. Tento postoj lze vysvětlit tím, že k J. Tisovi bylo přistupováno jako k politické, nikoliv církevní osobě, která nebyla souzena v církevních věcech, a proto nebylo věnováno ani rozsudku většího zájmu. Sám J. Tiso rozpor mezi svou úlohou kněze a politika nespatořoval. *L'Osservatore Romano* přinesl dne 20. dubna 1947 jen krátký článek, který pouze stručně informoval o Tisově popravě, která se uskutečnila dne 18. dubna 1947 časně ráno. Jak uvedl také A. Maixner, jenž byl v kontaktu s redakcí výše uvedeného deníku, zprávou se tento tisk zabýval jen z čistě morálního hlediska, zprávu podal umírněně a v neoficiální části. Sám papež Pius XII. byl, jak sdělil internuncius S. Ritter, zarmoucen zprávou, že byl J. Tiso popraven. Také se zajímal, zda se dostalo J. Tisovi řádného katolického pohřbu a zda je uložen na katolickém hřbitově, načež internuncius odvětil, že ano. Tím byla otázka J. Tisa skončena a dále již o ní nebylo na diplomatické úrovni mezi Československem a Vatikánem zmínky.¹³⁷

Skončený proces s J. Tisem znovu vyvolal otázku, zda by se katoličtí kněží měli zapojovat do politických záležitostí. Z dostupných materiálů můžeme konstatovat, že Vatikán a jeho hlavní představitelé měli od 20. let k politické účasti kněží velké výhrady. Objevila se dokonce myšlenka, která by v dalších uzavíraných konkordátech vsadila do jednoho z článků nařízení, které by nedovolovalo politické působení katolických kněží vůbec. Problematika účasti katolických kněží v politice byla velmi složitá. Duchovní mohli přispět k zlepšení stavu věcí v politice, stejně

---

¹³⁷ BARTLOVÁ, Alena: *Ferdinand Juriga, prelát Andrej Hlinka a Jozef Tiso – traja čelní predstavitelia Slovenskej ľudovej strany v rokoch 1905-1945*. In: MAREK, Pavel, HANUŠ, Jiří: *Osobnosti v církvi a politice: čeští a slovenští křesťané ve 20. století*, Brno 2006, s. 267-269.; KAPLAN, Karel, *Československo v letech 1945- 1948*, Praha 1991, s. 18-20, 28-29, 30-33.; ŠMÍD, Marek, *Apoštolský nuncius v Praze: významný faktor v československo-vatikánských vztazích v letech 1920-1950*, Brno 2015, s. 170-171.; VAŠKO, Václav, *Dům na skále I.*, Praha 2004, s. 29.; VAŠKO, Václav, *Neumlčená I.*, Praha 1990, s. 131, 148-150.; AMZV, PZ Vatikán 1947, Církev římskokatolická. Tisův proces, č. 72.569 ze dne 4. dubna 1947.; AMZV, PZ Vatikán 1947, Politická zpráva č. 20., Vatikánský a katolický tisk o odsouzení Tisově, č. 135/dův/47 ze dne 19. dubna 1947.; AMZV, PZ Vatikán 1947, Politická zpráva č. 21., Vatikánský a katolický tisk římský o odsouzení Tisově, č. 141/dův/47 ze dne 23. dubna 1947.; AMZV, PZ Vatikán 1947, Odsouzení J. Tisy – ohlas v italském tisku, č. 3233/47 ze dne 22. dubna 1947.

tak ale mohli výrazným způsobem ovlivňovat své farníky, kteří v ně vkládali svou plnou důvěru.¹³⁸

3.2. Politické okolnosti s vlivem na vzájemné diplomatické styky v roce 1947

Pokles významu diplomatických styků mezi Československem a Vatikánem z velvyslanectví na vyslanectví nemohl ujít ve Vatikánu pozornosti. Zajímavé zamyšlení přinesl Carlo Adami v *Il Quotidiano*, které bylo také zaznamenáno ve druhé politické zprávě roku 1947. Ve zprávě se uvádí, že apoštolští nunciové byli vždy řazeni do první kategorie diplomatické hierarchie. Své opodstatnění to mělo, neboť tak bylo dáno najevo, že hodnoty duchovní a náboženské jsou základem a neochvějnou součástí života věřících v daném státě. List poukazuje na fakt, že po druhé světové válce bylo zřízeno v Praze velvyslanectví SSSR a do značné míry tak dochází k poklesu priority zástupců papeže. Zástupce Svatého stolce v Praze měl v době poválečné však pouze hodnost internuncia (a vyslanec), nikoli velvyslanec. Toto zamyšlení přineslo v kontextu pozdějšího vývoje zajímavé myšlenky o rostoucím vlivu Sovětského svazu na jedné straně a na straně druhé poklesu významu zástupců apoštolského sboru.¹³⁹

Politické situaci v Československu se během roku 1947 věnovala i zahraniční média. Švýcarský tisk při příležitosti návštěvy arcibiskupa J. Berana v Curychu nebyl výjimkou a přinesl několik poznatků věnující se společnému soužití katolické církve a komunistů v Československu. Podle švýcarského tisku se náboženství ve státě v době poválečné vyvíjelo správným směrem. Zajímavě vypadlo také tvrzení, že českoslovenští komunisté byli vychováváni i díky katolické církvi k demokracii. Také samozřejmě nemohl být opomenut fakt, že došlo ke snížení diplomatické úrovně vzájemných vztahů. Podle švýcarského tisku byl pokles z nunciatury na internunciaturu jasným signálem sblížení se Sovětským svazem. Vatikán se ale s tímto stavem, dle švýcarských novin, nehodlal smířit.

---

¹³⁸ PAVLÍČEK, Tomáš, W.: *Měl by se duchovní angažovat v politice? Na příkladu Antonína J. Gayera (1872-1931) z jednoty českobratrské*. In: MAREK, Pavel, HANUŠ, Jiří: *Osobnosti v církvi a politice: čeští a slovenští křesťané ve 20. století*, Brno 2006, s. 171-173.; AMZV, PZ Vatikán 1947, Politická zpráva č. 13, č. 98/taj/47 ze dne 19. března 1947.

¹³⁹ AMZV, PZ Vatikán 1947, Římskokatolická církev. Vatikán, politické zpravodajství. Politická zpráva poř. č. 2., č. 65.924 ze dne 27. března 1947.

Náboženská svoboda po válce byla, jak listy ocenily, také velkou zásluhou prezidenta E. Beneše, který se těšil značné morální autoritě. Velkým úkolem bylo samozřejmě také sblížení a kooperace českých a slovenských katolíků, kterého si švýcarští novináři také povšimli.¹⁴⁰

Vřelého vztahu presidenta E. Beneše ke katolické církvi postřehl také A. Maixner, který informoval o tom, že československý prezident pogratuloval dne 12. března 1947 papeži Piu XII. telegraficky k jeho osmému výročí na Svatém stolci. Papež přijal jeho blahopřání s radostí a s vírou v neustálé zlepšování vzájemných vztahů prezidentu poděkoval. Oba představitelé daných států spolu také komunikovali skrze československého vyslance v Římě. Ten v polovině června 1947 adresoval prezidentu ČSR dopis, v němž informoval, že vyřídil jeho vzkaz Svatému otci. Prezident se v něm zaručoval, že nikdy nedopustí kulturní boj v Československu. Papež jeho slib a záruku přijal s nadšením a doufal v další zlepšení zahraniční kooperace. A. Maixner dále prezidentu napsal: „*Následně mě [papež – pozn. MK] požádal, abych Vám i milostivé paní Vaší choti tlumočil Jeho zvláštní požehnání k záslužnému dílu, které tak pevně a obětavě oba vyvíjíte ke kulturnímu a sociálnímu povznesení naší vlasti a Jeho osobní požehnání i veškerému jejímu obyvatelstvu.*“¹⁴¹ Z těchto řádků můžeme říci, že vztah obou nejvyšších představitelů byl plný úcty a vzájemného respektu. Úcty a respekt k prezidentu, ať už E. Benešovi či Tomáši Garrigue Masarykovi,¹⁴² ostatně chovali i samotní občané Československa. Důkazem toho byl i večírek uspořádaný k oslavě narozenin prezidenta T. G. Masaryka československou kolonií v Římě. Vzpomenuty byly jeho ideály humanismu a lásky k člověku. Zúčastnění se zavázali, že se sami pokusí zasadit o to, aby soužití Čechů a Slováků vzkvétalo a bylo na stále lepší úrovni. T. G. Masaryk se o situaci v katolické církvi velmi zajímal a měl k ní svůj vztah, který prošel určitým vývojem a byl složitějšího rázu.¹⁴³

¹⁴⁰ AMZV, PZ Vatikán 1947, Politická zpráva č. 13, č. 98/taj/47 ze dne 19. března 1947.

¹⁴¹ AMZV, PZ Vatikán 1947, Kancelář prezidenta republiky, č. 1735/47 ze dne 18. června 1947.

¹⁴² Tomáš Garrigue Masaryk se narodil 7. března v Hodoníně. Byl prvním československým prezidentem. Zemřel dne 14. září 1937 v Lánech.

¹⁴³ ŠMÍD, Marek: *Masarykův vztah ke katolické moderně*. In: MAREK, Pavel, HANUŠ, Jiří: *Osobnosti v církvi a politice: čeští a slovenští křesťané ve 20. století*, Brno 2006, s. 79-85.; AMZV, PZ Vatikán 1947, Kancelář prezidenta republiky, č. 1735/47 ze dne 18. června 1947.; AMZV, PZ Vatikán 1947, Katolická církev - Vatikán, ze dne 30. května 1947.

K již výše zmíněnému kladnému vztahu papeže k prezidentu republiky a celé naší vlasti, slouží se ještě dodat, že papež si vzpomenu na Československo již také koncem roku 1946, kdy Svatý otec Pius XII. zaslal pražské internunciatuře vánoční dar. Podle dostupných informací víme, že dar byl povětšinou adresovaný slovenským biskupům, kteří jej pak podle svého vlastní uvážení distribuovali a rozdělovali dále.¹⁴⁴

L'Osservatore Romano dne 10. srpna 1947 uveřejnil článek, v němž se věnoval porovnání tehdejšího vztahu ke katolické církvi v porovnání s obdobím po první světové válce. Byl zde popsán postup katolicismu v českých zemích a prozatímní pozitivní vývoj. Archivní materiály jej komentovali takto: „*Tento úvodník nutno hodnotiti jako další důkaz, že Vatikán nechce mlčky přijmouti thesi o železné oponě a že se naopak snaží zjednatí všemožně průchod pravdě o náboženské svobodě u nás.*“¹⁴⁵ Dále se také *L'Osservatore Romano* věnoval naší vnitropolitické situaci, konkrétně se zabýval dohodě mezi komunisty a sociální demokracií, kterou charakterizoval jako jakýsi prvek uklidnění na naší politické scéně.¹⁴⁶

Následným důležitým aktem se stalo odmítnutí pozvání do Paříže na projednávání Marshallova plánu. G. Montini se velmi zajímal, proč Československo odmítlo tuto koncepci. Doptával se na průběh jednání vlády, proč ČSR nejdříve Marshallův plán s pozváním do Paříže přijalo a poté odmítlo. ČSR přehodnotilo své stanovisko k Marshallovu plánu po rozmluvě s představiteli SSSR. J. Machula vzpomenu, že jej J. Masaryk ve své pracovně po této rozmluvě, kterou absolvoval v SSSR, přivítal slovy: „*Finis, finis, ano, konec, ale latinsky to zní jako definitivní, neodvolatelné „Amen“, prost konec, konec.*“¹⁴⁷ Dobře si uvědomoval, co tento akt znamenal pro Československo. Další v pořadí byla otázka týkající se problematiky církevního školství a pozemkové reformy, jež se také týkala katolické církve v Československu. Z tohoto velkého zájmu o stav věcí u nás lze jednoznačně říci, že Vatikán měl velký zájem o naši vlast a její budoucí směřování. Stále také, jak

¹⁴⁴ AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 9, Církev římskokatolická, Vatikán. Vánoční dar papeže Pia XII. válečným poškozeným v Československu, č. 25/dův./47 ze dne 7. února 1947.

¹⁴⁵ AMZV, PZ Vatikán 1947, Církev římsko-katolická – Vatikán. Politické zpravodajství. Periodická zpráva politická č. V., č. 218895 ze dne 4. října 1947.

¹⁴⁶ AMZV, PZ Vatikán 1947, Církev římsko-katolická – Vatikán. Politické zpravodajství. Periodická zpráva politická č. V., č. 218895 ze dne 4. října 1947.

¹⁴⁷ MACHULA, Jaromír, *Vatikán a Československo (1938-1948)*, Praha 1998, s. 153.

podotkl G. Montini, Vatikán věřil v kladné vyřešení výše naznačených okruhů otázek a pozitivní politický vývoj.¹⁴⁸

3.3. Církevně-politický kontext roku 1947

Vyjasněme si ještě v úvodu této podkapitoly, co přesně znamená a co vše obsahuje pojem katolická akce, které se také věnuje část dostupných pramenů a která byla významnou součástí katolického života této doby. S tímto slovním spojením se můžeme hojně setkávat v archivních pramenech věnujících se vatikánským diplomatickým stykům. Pius X. definoval působení katolické akce takto: „*Pole činnosti katolické akce je tak rozsáhlé, že v sobě obsahuje absolutně vše co přímo nebo nepřímo přísluší božskému poslání církve: proto spolupráce a účast na posvěcování duší, rozšiřování království božího v duších jednotlivců, v rodinách a lidské společnosti, je katolickou akcí.*“¹⁴⁹ Můžeme tedy říci, že se jednalo o účast laiků v duchovních záležitostech. Nutné je také zmínit, že katolická akce existovala od vzniku křesťanství, protože v každé době bylo třeba chránit katolickou církev před vnějšími zásahy. V době poválečné patřilo mezi hlavní úkoly katolické akce bránit církev, zasazovat se o svátost manželství, postavit se proti vykořisťování dělníků a v neposlední řadě samozřejmě ochránit a zasadit se o nezestátnění církevního školství, které bylo i v Československu velmi akutní a aktuální.¹⁵⁰

Koncem listopadu 1947 zaznamenal A. Maixner svůj rozhovor s Pietrem Ciriacim,¹⁵¹ nunciem v Lisaboně, který v dřívějších dobách působil na pražské nunciatuře. Také on se zajímal o naši politickou situaci. Ocenil, jak se české země vypořádaly s následky německé okupace. Zároveň také chápal, že tato zkušenost ovlivnila naše vztahy se západní Evropou, protože zklamání z předválečného jednání Francie a dalších států muselo být velké. Dle P. Ciriaciho bylo tedy logické,

---

¹⁴⁸ KAPLAN, Karel, *Československo v letech 1945- 1948*, Praha 1991, s. 18-20, 28-29, 30-33.; VAŠKO, Václav, *Neumlčená 1*, Praha 1990, s. 84-87.; AMZV, PZ Vatikán 1947, Politická zpráva č. 38, Rozhovory s Mons. Montinim, č. 244/dův./47 ze dne 4. srpna 1947.

¹⁴⁹ AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 6, Vatikán – Katolická akce, činnost - organisace, č. 275/dův./47 ze dne 23. září 1947.

¹⁵⁰ Tamtéž.

¹⁵¹ Pietro Ciriaci se narodil v Římě dne 2. prosince 1885. Byl Italským knězem. Zemřel dne 30. prosince 1966 v Římě.

že Československo po této trpké zkušenosti tíhlo směrem slovanským, tedy východním.¹⁵²

Velmi zajímavou zprávou z československého vyslanectví ve Vatikánu byly informace odkazující na článek novofašistického deníku *Ora d'Italia* ze dne 3. prosince 1947. Tato zpráva přinesla informace o tom, že papež Pius XII. v této době povolal k sobě apoštolské nuncié, aby jim udělil pokyny k diplomatické činnosti. Mezi pokyny, které měl papež rozšiřovat mezi členy diplomatického sboru, dle deníku patřilo: postoj katolické církve nebude protiruský, nýbrž protikomunistický, podpora United Nations Organization¹⁵³, odsouzení poválečného rozdělení Německa, uznání povinnosti USA podporovat státy postižené válkou nebo povolení zástupců vatikánských v United Nations Organization. Československý vyslanec A. Maixner pátral po pravdivosti daného článku a obrátil se přímo na G. Montiniho, ten mu sdělil: „*Je to čirá fantazie redakce. Autor zkonstruoval si sám z různých zvěstí, které kde slyšel, tento vzdušný zámek. Podobné instrukce papežem uděleny nebyly.*“¹⁵⁴ Tímto tvrzením tak byly informace deníku *Ora d'Italia* definitivně vyvráceny.¹⁵⁵

Ve dnech 15. až 20. prosince 1947 se uskutečnilo v Římě setkání jednotlivých zástupců katolických tiskových agentur. Toho se účastnilo deset představitelů z různých států, mezi nimiž byl jako pozorovatel i František Glaser, zástupce Katolické informační služby v Praze. Československé vyslanectví v Římě charakterizovalo tento sjezd jako soukromou schůzku zástupců daných tiskových agentur.¹⁵⁶

V poválečném období docházelo k vyřizování některých problematických vlastnických otázek. V září 1947 došlo k navrácení františkánských klášterů

---

¹⁵² AMZV, PZ Vatikán 1947, Politická zpráva č. 55, Rozhovor s Mons. Ciriacim, apod. nunciem v Lisabonu, č. 365/dův./47 ze dne 27. listopadu 1947.

¹⁵³ United Nations Organization, zkráceně UNO. Organizace spojených národů (OSN) je mezinárodní společenství založené v červnu 1945 v San Franciscu.

¹⁵⁴ AMZV, PZ Vatikán 1947, Politická zpráva č. 57, Instrukce apoštolským nunciům, č. 374/dův./47 ze dne 5. prosince 1947.

¹⁵⁵ AMZV, PZ Vatikán 1947, Církev římskokatolická. Instrukce apoštolským nunciům, č. 265.237 ze dne 24. prosince 1947.; AMZV, PZ Vatikán 1947, Politická zpráva č. 57, Instrukce apoštolským nunciům, č. 374/dův./47 ze dne 5. prosince 1947.

¹⁵⁶ AMZV, PZ Vatikán 1947, Politická zpráva č. 61, Mezinárodní sjezd zástupců katolických tiskových kanceláří v Římě, č. 394/dův./47 ze dne 29. prosince 1947.

v sudetských oblastech zpět do svatováclavské františkánské provincie. Byl tak obnoven předválečný vlastnický vztah těchto klášterů.¹⁵⁷

Vztahu mezi ČSR a Svatým stolcem se věnovali i sami českoslovenští politici. Koncem listopadu 1947 při debatě v rozpočtovém výboru o ministerstvu zahraničních věcí poznamenal Július Špánik,¹⁵⁸ že podle něj došlo k ochlazení vztahů mezi Československem a Vatikánem a to i díky prozatím neobsazení biskupských stolců v Košicích, Rožňavě a Trnavě. Podle jeho názoru to také způsobilo, že obyčejný lid nekládá již v tyto diplomatické styky svou plnou důvěru. Státní tajemník Vladimír Clementis na to ihned reagoval a o jeho reakci se dočítáme také v *Mladé frontě*: „Předně vyvrátil názor, že by se styky mezi Vatikánem a ČSR zhoršovaly. Otázka jmenování biskupů souvisí s řadou jiných otázek, jichž řešení si vyžádá ještě nějaký čas.“¹⁵⁹ Jak můžeme vidět, částečného zhoršení diplomatických styků s Vatikánem si počali všimnout i politici na té nejvyšší úrovni.¹⁶⁰

3.4. Audience a významné církevní události roku 1947 v ČSR

Dne 8. února 1947 přicestoval do Říma J. Beran na svou osmnáctidenní návštěvu, při které se tak představil ve své nové pozici pražského arcibiskupa. Ještě před samotnou cestou do Říma vypracovalo II. oddělení ministerstva zahraničních věcí soupis a dodalo informace týkající se hlavních otázek ve vztahu Československa a Vatikánu. Daný spis poté upravil V. Clementis. V daném elaborátu byly vytyčeny například tyto otázky: poměr k Svaté stoli, modus vivendi, církevní statky na Slovensku, jmenování biskupů, otázka zasvěcených svátků nebo problematika vyučování náboženství na školách. Arcibiskupa po příjezdu přivítal celý personál československého vyslanectví u Svatého stolce a další zástupci jako například představitel československé pontifikační koleje Nepomucenu. Během své návštěvy se dočkal dvou audiencí u Svatého otce, poprvé

---

¹⁵⁷ AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 9, Církev římskokatolická – Vatikán. Církevně politické otázky v srpnu a září 1947, č. 195073 ze dne 19. září 1947.

¹⁵⁸ Július Špánik se narodil dne 1. dubna 1912. Byl slovenským politikem Demokratické strany. Zemřel v roce 1994 v Bratislavě.

¹⁵⁹ *MLADÁ FRONTA*, ze dne 21. listopadu 1947, č. 271.

¹⁶⁰ AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 9, Vatikán – ČSR. – Církevně-politické vztahy. Debata v rozpočtovém výboru dne 20. listopadu 1947, č. 240881 ze dne 27. listopadu 1947.

sám a podruhé spolu s 32 kněžími a seminaristy koleje Nepomucena, představil se také kuriálním kardinálům a významným úředníkům jednotlivých kongregací. Arcibiskup byl, jak psal československý vyslanec, přijat velmi přátelsky.¹⁶¹

Přítomnost J. Berana také umožnila vyřešení několika církevně-politických otázek. Papež Pius XII. během arcibiskupova pobytu přijal demisi litoměřického biskupa A. A. Webera a mohlo tedy dojít k obsazení tohoto biskupského stolce novým biskupem, neboť byl J. Beran jmenován apoštolským administrátorem této diecéze. Pražský arcibiskup tedy mohl obsadit litoměřický biskupský stolec dle svého uvážení. V době arcibiskupovy přítomnosti ve Vatikánu také přišel návrh na jmenování nového českobudějovického biskupa doporučeného S. Ritterem. O následném rozhodnutí, jak bylo sděleno, byla informována pražská internunciatura. Také byla řešena otázka jmenování ordináře československé armády. Nejvhodnějším kandidátem na tento post byl označen právě pražský arcibiskup. J. Beran, což nebylo úplně typické, aby byl ordinářem armády jmenován právě arcibiskup, ale v českých zemích se tak již dříve podvkrát stalo. Nejvyšší zástupce československé katolické církve také žádal o možné urychlení v jednáních o svatořečení blahoslavené Anežky České. O arcibiskupově návštěvě informoval také vatikánský *L'Osservatore Romano* ze dne 27. února 1947. Vatikánský tisk se také zmiňoval o bohoslužbě a kázání pražského arcibiskupa u svatováclavského oltáře v bazilice sv. Petra. V závěru arcibiskupova pobytu přijel do Říma také generální trnavský vikář Ambrož Lázik¹⁶² a ředitel církevních velkostatků na Slovensku Eduard Holub. Účelem jejich cesty bylo jednání o delimitační bule.¹⁶³

Další audience československých zástupců se uskutečnila ve dnech 25. až 30. července 1947, kdy Řím navštívilo 156 slovenských poutníků. V jejich čele stál

---

¹⁶¹ JANIŠOVÁ, Milena, KAPLAN, Karel, *Katolická církev a pozemková reforma 1945–1948*, Pr. – Br. 1995, s. 186-192.; MACHULA, Jaromír, *Vatikán a Československo (1938-1948)*, Praha 1998, s. 143.; AMZV, PZ Vatikán 1947, Římskokatolická církev. Vatikán, politické zpravodajství. Politická zpráva poř. č. 2, č. 80/dův ze dne 4. března 1947.; AMZV, PZ Vatikán 1947, Politická zpráva č. 9, zpráva o pobytu pražského arcibiskupa dr. Josefa Berana v Římě, č. 61/taj/47 ze dne 27. února 1947.

¹⁶² Ambrož Lázik se narodil dne 7. prosince 1897 v Trstíně. Byl katolickým knězem a apoštolským administrátorem trnavské diecéze. Zemřel v Trnavě dne 20. dubna 1969.

¹⁶³ JANIŠOVÁ, Milena, KAPLAN, Karel, *Katolická církev a pozemková reforma 1945–1948*, Pr. – Br. 1995, s. 186-192.; MACHULA, Jaromír, *Vatikán a Československo (1938-1948)*, Praha 1998, s. 143.; AMZV, PZ Vatikán 1947, Římskokatolická církev. Vatikán, politické zpravodajství. Politická zpráva poř. č. 2, č. 80/dův ze dne 4. března 1947.; AMZV, PZ Vatikán 1947, Politická zpráva č. 9, zpráva o pobytu pražského arcibiskupa dr. Josefa Berana v Římě, č. 61/taj/47 ze dne 27. února 1947.

zmíněný trnavský apoštolský administrátor A. Lázik. Slovenští poutníci zavítali na svatořečení Kateřiny Labouré¹⁶⁴ dne 27. července 1947. Následujícího dne byla skupina přijata k hromadné audienci papežem. A. Lázik byl poté ještě sám přijat D. Tardinim, G. Montinim a znovu také Svatým otcem, který poskytl nezvykle dlouhou audienci.¹⁶⁵

V srpnu téhož roku přijal papež k audienci ještě další československé katolíky. Zvláštní slyšení poskytl Svatý otec skupině 73 studentů, z nichž většinu tvořili studenti medicíny. V čele delegace studentů stál, jak bývalo při takovýchto návštěvách zvykem, československý církevní poradce J. Machula. Papež projevil největší zájem o oblast činnosti organizací mládeže, zvláště se zajímal o skautské hnutí. V závěru každému z účastníků potřásl osobně rukou a řekl: „*Žehnám vaši milé vlasti, zvláště pak mládeži a jejímu snažení.*“¹⁶⁶ Při rozloučení spočinul delší čas u J. Machuly, kterého se ptal na zdravotní stav některých československých biskupů a zajímal se také o snažení arcibiskupa J. Berana. Toto setkání bylo výjimečné, neboť Svatý otec při svém vyřízení a ne ve zcela ideálním zdravotním stavu mnoho audiencí podobného typu neposkytoval.¹⁶⁷

Nepříjemnou zprávou se stala ta ze dne 2. března 1947, kdy zemřel olomoucký arcibiskup L. Prečan. Československá kolej uskutečnila o tři dny později requiem za zemřelého arcibiskupa. Bohoslužbu sloužil vicerektor koleje Josef Bezdíček. Smuteční mše se účastnil kompletní sbor vyslanectví československého v Římě. Pohřeb se konal dne 8. března 1947 v olomoucké katedrále sv. Václava za účasti mnoha vysokých zástupců politického a duchovního života. Následný proces volby nového olomouckého arcibiskupa byl poměrně problematický, protože v případě volby jiným způsobem než prostřednictvím Svatého otce by došlo k značnému oddálení jmenování. K volbě arcibiskupa metropolitní kapitulou v Olomouci tedy znovu z důvodu neúplně dořešených

---

¹⁶⁴ Kateřina Labouré (1806-1876) byla francouzská řeholnice a Mariánská vizionářka.

¹⁶⁵ MACHULA, Jaromír, *Vatikán a Československo (1938-1948)*, Praha 1998, s. 146.; AMZV, PZ Vatikán 1947, První pout' z ČSR v Římě, č. 245/dův./47, ze dne 4. srpna 1947.; AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 9, Církev římskokatolická – Vatikán. Církevně politické otázky v srpnu a září 1947, č. 195073 ze dne 19. září 1947.

¹⁶⁶ AMZV, PZ Vatikán 1947, Politická zpráva č. 41, Přijetí 73 československých studentů papežem, č. 256/dův/47 ze dne 25. srpna 1947.

¹⁶⁷ AMZV, PZ Vatikán 1947, Politická zpráva č. 41, Přijetí 73 československých studentů papežem, č. 256/dův/47 ze dne 25. srpna 1947.; AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 9, Církev římskokatolická – Vatikán. Církevně politické otázky v srpnu a září 1947, č. 195073 ze dne 19. září 1947.

pravomocí metropolitní kapituly nedošlo. Dalším důvodem také byl pokročilý věk většiny kanovníků kapituly. Došlo ovšem k ujištění, že po jmenování arcibiskupa budou modifikována privilegia metropolitní olomoucké kapituly pro budoucí řízení.¹⁶⁸

Významnou událostí nejen pro československé katolíky se v roce 1947 staly svatovojtěšské slavnosti, výročí 950 let od mučednické smrti sv. Vojtěcha. Svatovojtěšský rok byl slaven od dne 24. dubna 1947 do dne 23. dubna 1948. Čeští a slovenští biskupové vydali při této příležitosti pastýřský list, který byl čten již dne 20. dubna 1947, tedy ještě před započítáním samotného svatovojtěšského roku. Biskupové v něm vyzdvihli život a odkaz, který sv. Vojtěch po sobě zanechal: „*Vojtěch – vzdělaný, plný nadšení a horlivosti, statečný, ukázněný, k sobě přísný, jehož povahovou drsnost mírnila nadpřirozená láska k trpícím, soustřeďoval ve své osobě všechny předpoklady muže nad jiné povoláného k vedení náboženského života v Čechách.*“¹⁶⁹ V roce, který byl zasvěcen právě tomuto biskupovi, byl kladen zvláště důraz na duchovní obnovu katolického lidu a ještě větší prohloubení jeho vztahu s duchovními představiteli. Samotným událostem předcházelo otevření hrobu sv. Vojtěcha. Také Svatý otec Pius XII. vzpomněl na československé věřící ve svém dopise, který adresoval našim biskupům. V něm vyjádřil naději, aby se tato významná katolická událost stala pro věřící v naší zemi povzbuzením a rozhořela se ještě větší touha po životě ve víře.¹⁷⁰

V předvečer svátku sv. Vojtěcha se na Hradčanském náměstí sešla československá katolická mládež. Téhož večera bylo také zahájeno vysílání Vatikánského rozhlasu. Československý vyslanec u Svatého stolce k této události zaznamenal: „*Vatikánská vysílací stanice /IRVAT/ zahájí české a slovenské 15 minutové vysílání na vlnách 31,06 m a 50,26 m v předvečer 950. výročí mučednické smrti sv. Vojtěcha, t.j. dne 22. dubna 1947 v 20 hod. a 45 minut písní Hospodine, pomiluj ny, pak bude přečten list Papeže Pia XII československém*

---

¹⁶⁸ ŠMÍD, Marek, *Apoštolský nuncius v Praze: významný faktor v československo-vatikánských vztazích v letech 1920-1950*, Brno 2015, s. 331-332.; AMZV, PZ Vatikán 1947, Katolická církev - Vatikán, ze dne 30. května 1947.; AMZV, PZ Vatikán 1947, Církev římskokatolická. Olomoucká arcidiecese. Ustanovení olomouckého arcibiskupa volbou kapituly, č. 149.544/II, ze dne 15. července 1947.

¹⁶⁹ Arcidiecéze pražská, *Pastýřské listy 1945-2000*, Kostelní Vydří 2003, s. 38.

¹⁷⁰ AMZV, PZ Vatikán 1947, Politická zpráva č. 18, České a slovenské vysílání vatikánského rozhlasu /IRVAT/, č. 129/dův/47, ze dne 15. dubna 1947.

*episkopátu a to z polovice v řeči české a z polovice řeči slovenské, po čemž budou následovat sborové zpěvy alumnů pontifikální koleje Nepomucena v řeči české a slovenské a zbude-li ještě čas, bude program doplněn krátkým proslovem P. V. Feřta,¹⁷¹ S. J, spirituála Nepomucenu.*¹⁷² Sám papež podporoval fakt, že bylo započato vysílání Vatikánského rozhlasu v naší zemi, a velmi si to, jak řekl G. Montini, Svatý otec pochvaloval. A. Maixner také v závěru zprávy věnované zahájení vysílání Vatikánskému rozhlasu dodal, že z důvodu přetížení vatikánského vysílače nebude moci vysílání rozhlasu ihned pokračovat a vyžádá si nějaký čas, než bude vysílání obnoveno a rozšířeno do větší podoby.¹⁷³ Tento akt spuštění Vatikánského rozhlasu byl velmi dobrou známkou a odkazem, že v Československu má katolicismus silné postavení.¹⁷⁴

Svatovojtěšské slavnosti naplno započaly následujícího dne, tedy 23. dubna 1947. Pražský arcibiskup požehnal relikviářem s lebkou sv. Vojtěcha shromáždění na Hradčanském náměstí, ve kterém nechyběli zástupci úřadů, škol nebo armády. Posléze se jeho ostatky v doprovodu věřících a církevních představitelů přesunuly k bývalému sídlu Slavníkovců, rodu, ze kterého biskup pocházel, do Libice. Zde byl relikviář předán Mořici Píchovi,¹⁷⁵ královéhradeckému biskupovi, který sloužil slavností bohoslužbu. Relikviář následně putoval po různých místech v Československu. Například na Zeleném trhu v Brně se sešlo na padesát tisíc věřících. Slavnosti byly zakončeny v srpnu 1947 v Praze. Zde se sešly také katolické spolky, byla sloužena pontifikální mše J. Beranem, následovala celonoční adorace a také schůzka českých a slovenských biskupů. Závěru svatovojtěšských slavností se účastnili zástupci deseti států. Největší zastoupení měla delegace z Polska, které si výročí mučednické smrti sv. Vojtěcha také připomnělo.

---

¹⁷¹ Václav Feřt se narodil v Zámostí dne 23. prosince 1903 a zemřel dne 4. dubna 1986.

¹⁷² AMZV, PZ Vatikán 1947, Politická zpráva č. 18, České a slovenské vysílání vatikánského rozhlasu /IRVAT/, č. 129/dův/47, ze dne 15. dubna 1947.

¹⁷³ Vatikánský rozhlas poté obnovil své vysílání v Československu v průběhu prosince roku 1947 a to pravidelně v pondělí, středu a pátek od 18 hod greenwichského času, tedy v 19 hodin času středoevropského. Předběžně o tom informovala zpráva ze dne 18. prosince 1947 dostupná z materiálů AMZV, TOO9, číslem 261504.

¹⁷⁴ Arcidiecéze pražská, *Pastýřské listy 1945-2000*, Kostelní Vydří 2003, s. 38-42.; VAŠKO, Václav, *Neumlčená 1*, Praha 1990, s. 194-199.; AMZV, PZ Vatikán 1947, Politická zpráva č. 18, České a slovenské vysílání vatikánského rozhlasu /IRVAT/, č. 129/dův/47, ze dne 15. dubna 1947.

¹⁷⁵ Mořic Pícha se narodil dne 18. dubna 1869 v Šebetově. Byl katolickým knězem a královéhradeckým biskupem. Zemřel dne 13. listopadu 1956.

L'Osservatore Romano také přineslo v průběhu svatovojtěšských oslav několik článků, na které upozornilo československé vyslanectví v Římě.¹⁷⁶

V létě 1947 došlo také k obsazení biskupských stolců. Byl jmenován nový českobudějovický biskup Josef Hlouch¹⁷⁷ z olomoucké arcidiecéze. Biskupský stolec v Českých Budějovicích byl tak znovu obsazen po sedmi letech. Vatikánský tisk přinesl zprávu o jmenování dne 29. června 1947. Biskupské svěcení proběhlo dne 15. srpna 1947 a nový biskup se ujal svého nového úřadu dne 7. září téhož roku. Ve svém prvním pastýřském listu varoval před nedostatkem kněží a před sváry mezi národy. Poměrně krátce po svém jmenování na biskupský úřad navštívil J. Hlouch ve dnech 6. až 14. listopadu 1947 Řím. Druhý den svého pobytu byl přijat na audienci k papeži a jejich rozhovor, jak uvedl F. Schwarzenberg, trval asi 25 minut. Papež se zajímal o stav českobudějovické diecéze a také o poměry a stav věcí v Československu, zvláště v otázce náboženské a politické. V dalších dnech vykonal ještě biskup J. Hlouch celou řadu dalších návštěv u kardinálů, kongregací, dále také na státním sekretariátě u D. Tardiniho a G. Montiniho nebo na ústředí řádů. Navštívil také naše vyslanectví v Římě. Všude byl velmi přátelsky přijat. Československý chargé d'affaires také poznamenal, že biskup jistě využil šance pravdivě informovat o situaci v tehdejší Československu a dementovat tak některé zprávy. F. Schwarzenberg doslova napsal: „*Po stránce informační a propagační nutno s hlediska úřadu hodnotiti zájezd biskupa Hloucha jako kladný přínos, protože četných rozhovorů zajisté použil k šíření pravdivých zpráv o našich poměrech a přispěl tak účinně k paralysování nepříznivé propagandy, často zde o nás šířené.*“¹⁷⁸ J. Hlouch zanechal po své návštěvě Říma a po jednotlivých audiencích velmi dobrý dojem, kterým tak potvrdil, že byl na biskupský stolec vhodným kandidátem.¹⁷⁹

---

¹⁷⁶ VAŠKO, Václav, *Dům na skále 1.*, Praha 2004, s. 25.; VAŠKO, Václav, *Neumlčená 1*, Praha 1990, s. 194-199.; AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 9, Církev římskokatolická – Vatikán. Církevně politické otázky v srpnu a září 1947, č. 195073 ze dne 19. září 1947.

¹⁷⁷ Josef Hlouch se narodil v Lipníku dne 26. března 1902. Byl katolickým duchovním a českobudějovickým biskupem. Zemřel v Českých Budějovicích dne 10. června 1972.

¹⁷⁸ AMZV, PZ Vatikán 1947, Politická zpráva čís. 51. Dr Josef Hlouch, biskup českobudějovický, pobyt v Římě, č. 342/dův./47., ze dne 14. listopadu 1947.

¹⁷⁹ VAŠKO, Václav, *Neumlčená 1*, Praha 1990, s. 167-170.; AMZV, PZ Vatikán 1947, Církev římskokatolická, Vatikán, politické zpravodajství. Periodická zpráva politická čís. IV., č. 155.268, ze dne 10. června 1947.; AMZV, PZ Vatikán 1947, Politická zpráva čís. 51. Dr Josef Hlouch, biskup českobudějovický, pobyt v Římě, č. 342/dův./47., ze dne 14. listopadu 1947.

Dalším v pořadí jmenovaným biskupem se stal Štěpán Trochta, který se ujal litoměřické diecéze. Svěcení proběhlo dne 16. listopadu 1947 v chrámu sv. Víta v Praze. Světitelem byl pražský arcibiskup J. Beran, internuncius S. Ritter a královéhradecký biskup M. Pícha. Na biskupský stolec Š. Trochta usedl dne 23. listopadu téhož roku. Zajímavostí bylo, že IV. článek modu vivendi umožňoval státu částečně ovlivnit výběr kandidátů na neobsazené církevní pozice.¹⁸⁰

Časté návštěvy vykonávali ve Vatikánu i českoslovenští diplomatictí zástupci. Dne 20. listopadu 1947 uskutečnil A. Maixner jednu ze svých mnoha návštěv u D. Tardiniho. Slyšení se konalo v souvislosti s nedávným jmenováním litoměřického biskupa Š. Trochty a končící návštěvy českobudějovického biskupa J. Hloucha v Římě. A. Maixner ve své zprávě mimo jiné zaznamenal: „... *sdělil mi Mons. Tardini, že oba naši biskupové na něj dělají nejlepší dojem a že církev právem od nich očekává, že zdárně splní své poslání ve prospěch církve i státu.*“¹⁸¹ U příležitosti jmenování nových biskupů se D. Tardini rozhovořil o vlastnostech, kterými by měl každý katolický biskup disponovat. Podle D. Tardiniho měl být každý biskup dobrým knězem, který také zvládá administrativní správu a agendu. Za důležitý také označil zdravotní stav daného církevního představitele. Zde je zajímavé, že D. Tardini poznamenal, že v souvislosti se zamýšleným jmenováním pražského arcibiskupa J. Berana, dostal Vatikán několik protichůdných informací týkajících se jeho zdravotního stavu. Některé zprávy sdělovaly, že zdraví J. Berana je silně podlomeno a to díky jeho pobytu v koncentračních táborech, jiné zprávy přinášely informace o jeho plné zdravotní síle a zdraví. Až dodatečně vyžádané informace, které zcela potvrdily, že stav J. Berana byl výborný, uvedly věc na pravou míru. Další podmínku, kterou by měl biskup mít, je životní elán a energie, jasný a zřetelně slyšitelný hlas a biskup by měl být také vynikajícím řečníkem a kazatelem. Při výběru se také přihlíželo na kandidátovo sociální dílo v souvislosti s encyklikami vydanými Svatým otcem a organizační schopnosti. D. Tardini dále také poznamenal, že u států jako Československo či Rakousko musí být také kladený důraz na politické chování dané osoby a názory na modus vivendi nebo

---

¹⁸⁰ KONÍČEK, Jiří, *Modus vivendi v historii vztahů Svatého stolce a Československa*, Olomouc 2005, s. 155.; VAŠKO, Václav, *Neumlčená I*, Praha 1990, s. 167-170.

¹⁸¹ AMZV, PZ Vatikán 1947, Politická zpráva č. 52/47., Jmenování katolických biskupů. Vlastnosti požadované na presentovaných kandidátech, č. 355/dův/47., ze dne 20. listopadu 1947.

konkordát. Vatikán kladl velký důraz na výše zmíněné vlastnosti, kterými by měl daný kandidát oplývat a v případě, že nedošlo k nalezení vhodného uchazeče podle daných parametrů, docházelo k prodlužování výběru na delší časový horizont. Jak ale dále D. Tardini uvedl, v případě československých biskupů řešil Vatikán spíše opačný problém, neboť vhodných kandidátů například na olomoucké arcibiskupství bylo hned několik.¹⁸²

Dále je nutné také zmínit, že v listopadu 1947 došlo na pražské internunciatuře k personální změně. R. Forni byl ve stejné hodnosti chargé d'affaires přeložen na nunciaturu do Paříže. Jeho místo v Praze zaujal G. Verolino, který předtím působil v hodnosti rady na nunciatuře v Budapešti. O této změně bylo informováno oficiální nótou ze dne 9. prosince 1947. G. Verolino již dříve, v roce 1946, při zdravotních problémech R. Forniho na pražské internunciatuře působil. G. Verolino byl znám jako mírný a klidný diplomat, který si během svého působení oblíbil Prahu a měl k Československu vřelý vztah.¹⁸³

3.5. Nelehká diplomatická mise Saveria Rittera v roce 1947

Rok 1947 znamenal pro pražského internuncia nelehkou diplomatickou misi, neboť se na jedné straně potýkal s nevelkou ochotou v jednání s ČSR a na druhé straně od něj Vatikán očekával výsledky v daných jednáních. Dne 25. února 1947 navštívil S. Ritter Eduarda Jelena, vedoucího církevního oddělení II. sekce, který o jejich rozmluvě učinil zápis. V úvodu návštěvy požádal S. Ritter, zda by bylo možné se setkat s panem ministrem zahraničních věcí a aby s tím byl ministr seznámen. Při rozvoru naznačil, že by s ministrem zahraničí rád diskutoval ve věcech litoměřického biskupství, o Tisově procesu, přesídlování Maďarů do českých zemí a o konfiskaci církevního majetku. E. Jelen dále informoval internuncia, že se československá vláda rozhodla obnovit jednotnou církevní jurisdikci nad všemi příslušníky československé branné moci katolického vyznání.

---

¹⁸² AMZV, PZ Vatikán 1947, Politická zpráva č. 52/47., Jmenování katolických biskupů. Vlastnosti požadované na presentovaných kandidátech, č. 355/dův/47., ze dne 20. listopadu 1947.

¹⁸³ KUKÁNOVÁ, Zlatuše, *Od tolerance k nepřátelství. Diplomatické vztahy Československa s Vatikánem v letech 1945-1950*, Semper Paratus 3, 2014, s. 60-61.; AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 10, Církev římsko-katolická. Msgr Rafael Forni, přeložení od pražské internunciatury., č. 241.005 ze dne 24. listopadu 1947.

Československé vyslanectví u Svatého stolce již bylo pověřeno, aby tento požadavek předneslo státnímu sekretariátu s tím, že si československá strana přála, aby byl armádním ordinářem jmenován arcibiskup J. Beran, jak je již v této kapitole informováno výše. S. Ritter považoval J. Berana také za vhodného kandidáta. Následně se rozhovor obou přítomných týkal rezignace litoměřického biskupa A. A. Webera a jeho nástupce. Jak S. Ritter připomněl, již dříve apeloval na to, aby byl biskupský stolec v co nejkratší možné době definitivně obsazen, protože se tato diecéze po odsunu Němců nacházela ve složité situaci. S. Ritter také požádal, aby bylo o A. A. Webera řádně postaráno a bylo mu přiznáno československé státní občanství. E. Jelen odvětil, že se tak již stalo. Poté se rozhovor krátce zastavil u českobudějovické arcidiecéze. S. Ritter naznačil, že již podal návrh na obsazení tohoto biskupského stolce. S. Ritter následně poznamenal, že mu byl dán pokyn, aby svou pozornost upřel na přidělování maďarského obyvatelstva do českých zemí jakožto pracovní síly. Rád by Vatikánu poslal o této věci podrobnější zprávu a ujistil, že vše v této věci proběhlo humánně. E. Jelen se poté internuncia dotázal, zda by se nemohl ve Vatikánu přičinit o to, aby nedocházelo v katolickém tisku ve Velké Británii a USA k protičeskoslovenské propagandě. Z dané zprávy E. Jelena lze říci, že komunikace mezi ním a internunciem byla převážně věcného charakteru a vedena s určitým odstupem patrně i vlivem nelehkých poválečných událostí.¹⁸⁴

Pražský internuncius S. Ritter v průběhu roku 1947 stále častěji zajížděl do Říma. Jedním z důvodů jeho častějších návštěv byly porady, které zde absolvoval v souvislosti se svou nelehkou diplomatickou misí v Československu. Dalším důvodem byl také jeho zdravotní stav, na kterém se jistě podepsala i náročná jednání s představiteli ministerstva zahraničních věcí. Další jeho návštěva Říma se uskutečnila v dubnu 1947. Již před plánovaným příjezdem o tom informoval G. Montini našeho vyslance v Římě A. Maixnera. O jeho návštěvě informoval také *Našinec* ze dne 5. dubna 1947, jehož výstřížek byl přiložen ve zprávě A. Maixnera: „*Papežský internuncius v Československu Msgr Xaverio Ritter přibyl na cestě z Prahy do Milána. Msgr Ritter stráví ve svém rodném kraji v Brianze velikonoce*

---

¹⁸⁴ KUKÁNOVÁ, Zlatuše, *Od tolerance k nepřátelství. Diplomatické vztahy Československa s Vatikánem v letech 1945-1950*, Semper Paratus 3, 2014, s. 50.; AMZV, PZ Vatikán 1947, Církev římskokatolická. Internuncius Msgr DR. Ritter – rozmluva ze dne 25. února 1947, č. 47322., ze dne 26. února 1947.

*a odebere se pak do Říma, kde bude přijat sv. Otcem.*¹⁸⁵ Během svého pobytu v Římě navštívil S. Ritter dvakrát československého vyslance v Římě A. Maixnera, a to ve dnech 21. a 28. dubna 1947. Již při svém prvním setkání řešili výše zmíněný diplomaté jmenování českobudějovického biskupa, který, jak dodal S. Ritter, by měl být již brzy oznámen. Dále se diplomaté věnovali problematickému procesu volby nového olomouckého arcibiskupa. Sám S. Ritter poznamenal, že patrně dojde díky sporné otázce, která již byla dříve v práci řešena, k prodlení. Připomeňme jen, že problém se týkal otázky, kdo má oprávnění nového arcibiskupa v Olomouci jmenovat, řešila se otázka privilegií metropolitní kapituly v Olomouci. Následně se rozhovor obou představitelů týkal odsouzení J. Tisa k trestu oběšením. Internuncius poznamenal, že odsouzení J. Tisa by se nemělo nikterak výrazněji projevit na zhoršení československo-vatikánských diplomatických styků. A. Maixner ještě ve své zprávě poznamenal, že pražský internuncius byl přijat papežem ke slyšení dne 24. dubna 1947.¹⁸⁶

Po svém návratu do Prahy navštívil S. Ritter dne 29. května 1947 přednostu kultového odboru v ministerstvu školství a osvěty. Při své návštěvě se pražský internuncius přimlouval o zvýšení sustentace¹⁸⁷, náklady na základní potřeby, pro rezignovavšího biskupa A. A. Webera. Z této internunciovi iniciativy lze odvodit, že biskup A. A. Weber již neměl v úmyslu Československo opustit. V další části zprávy se znovu nachází zmínka a ujištění o tom, že českobudějovický biskup bude jmenován v nejbližší době a dojde tak znovu k obsazení biskupského stolce této diecéze. Následně opět internuncius S. Ritter vysvětloval problematiku volby nového olomouckého arcibiskupa. Naznačil zde možné řešení, že tentokrát by ještě nového arcibiskupa zvolil papež a následně by se otázka privilegií metropolitní kapituly řešila v Římě, protože si patrně vyžádá delší trvání.¹⁸⁸

---

¹⁸⁵ AMZV, PZ Vatikán 1947, Vatikán a Československo. Telegram presidenta republiky papeži k 8. Výročí jeho korunovace, č. 106/taj/47., ze dne 4. dubna 1947.

¹⁸⁶ ŠMÍD, Marek, *Apoštolský nuncius v Praze: významný faktor v československo-vatikánských vztazích v letech 1920-1950*, Brno 2015, s. 343.; AMZV, PZ Vatikán 1947, Vatikán a Československo. Telegram presidenta republiky papeži k 8. Výročí jeho korunovace, č. 106/taj/47., ze dne 4. dubna 1947.; AMZV, PZ Vatikán 1947, Církev římskokatolická, Vatikán. Dva rozhovory s pražským internunciem Msgrem Ritterem., č. 100170., ze dne 29. dubna 1947.

¹⁸⁷ Náklady na obživu.

¹⁸⁸ AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 9, Církev římskokatolická – Vatikán. Návštěva internuncia Msgra Rittera v ministerstvu školství., č. 116826 ze dne 29. května 1947.

Z dostupných pramenů Archivu Ministerstva zahraničních věcí České republiky v Praze se dočítáme, že ve dnech 8. a 9. září 1947 navštívil S. Ritter generálního sekretáře ministerstva zahraničních věcí A. Heidricha a přednostu II. oddělení E. Jelen. S E. Jelenem hovořil internuncius o pozemkové reformě na církevních statcích, kterou diplomat v ČSR považoval na základě nót¹⁸⁹ z dřívějších let za ukončenou. Na to E. Jelen odvětil, že mu obsah daných nót není znám a bude jej tedy nutné nejdříve vyhledat a prostudovat. Generální sekretář po prostudování daných nót internunciovi odvětil, že situace je složitějšího rázu a že tedy není možné říci, že by vynětí církevního majetku z pozemkové reformy platilo i pro rok 1947. E. Jelen napsal: „*Dále jsem upozornil internuncia, že při jednání o Modus vivendi v r. 1928 Vatikán chtěl do tohoto dokumentu vložit článek o provedení pozemkové reformy, že však to čsl. vláda odmítla z důvodů zásadních, neboť, jak tehdy prohlásila, se nemůže předem zavazovat pokud jde o vnitrostátní zákonodárství. Konečně jsem připomněl, že toto stanovisko bylo v první republice důsledně drženo všemi vládami; bylo diplomatické korespondenci v letech 1936–1938 vůči Vatikánu také znovu opakováno.*“¹⁹⁰ Po této rozmluvě navštívil S. Ritter ve dnech 8. a 9. září 1947 generálního sekretáře A. Heidricha. S ním se opět věnoval jednání o pozemkové reformě na církevním majetku. Jednání pro S. Rittera však nebyla snadná, neboť se nesetkával s velkou ochotou danou situaci řešit. Internuncius již před měsícem zaslal na zmíněné úřady nótu, v níž znovu protestoval proti provádění další pozemkové reformy na církevním majetku. Na ní ovšem doposud nedostal odpověď. A. Heidrich poznamenal, že nóta obsahovala výrazy, pro které bylo rozhodnuto, že na ní nebude odpovězeno. Nóta, jak poznamenal A. Heidrich, musela by obsahovat věcné argumenty, poté teprve by se jí dané orgány zabývaly. S. Ritter následně odjel na poradu do Říma, kde projednával se státním papežským sekretariátem církevně politické otázky. Hlavním cílem jeho cesty, mimo návštěvy jeho lékaře, byla porada o jednání ve věci pozemkové reformy na církevním majetku. S. Ritter měl v úmyslu zaslat ministerstvu zahraničních věcí další nótu, která by se věnovala církevnímu majetku,

---

¹⁸⁹ Jednalo se o nóty ze dne 8. května 1937, č. 121/D/37 a ze dne 13. března 1935, č. 50/D/35.

¹⁹⁰ AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 9, Církev římsko-katolická, Internunciatura v Praze. Rozmluv a s internunciem Msgr Ritterem ze 7. září 1947, č. 208.255 ze dne 16. října 1947.

před tím se však chtěl v Římě ještě poradit. A tak dne 10. října téhož roku odlétl na jednání do Říma.¹⁹¹

V průběhu roku 1947 se začaly u pražského internuncia projevovat zdravotní obtíže. A. Heidrich po jednom z jednání doslova poznamenal: „*Internuncius, který se cítí unaven a není zdravotně zvláště nervově zcela v dobrém stavu, projevil úmysl odejti na krátkou dobu do severní Itálie, aby se mohl poraditi se svým tamějším lékařem, přišel se ujistiti, že za jeho krátké nepřítomnosti – myslí asi 10 dnů – nemusí počítati s tím, že by se staly rozhodné kroky ve věci revise pozemkové reformy na církevních statcích ČSR.*“¹⁹² Na jeho zdravotním stavu se jistě do velké míry podepsala také únavná jednání a neochota představitelů československé strany v otázkách, které vyžadovaly řešení. Zdržovací taktika a velké časové prodlení odpovědí na předložené otázky a nóty nevedlo prakticky k žádnému konstruktivnímu jednání a řešení dané situace.¹⁹³

Po svém příletu do Říma byl S. Ritter stále v kontaktu s chargé d'affaires F. Schwarzenbergem. Ten následně z rozhovorů s internunciem zaznamenal nejdůležitější a nejzajímavější poznatky. S. Ritter naznačil, že v otázkách ustavení církevní provincie na Slovensku by snad mohlo dojít ke konečnému řešení, které by samozřejmě nejvíce uvítali slovenští ordináři. Vatikán se v této době touto otázkou velmi zabýval a sám S. Ritter se do jednání ve snaze co nejvíce danou záležitost urychlit také zapojil, a jednal v této věci také s D. Tardinim. Celá věc souvisela s prováděním modu vivendi na Slovensku, ustavení samostatné církevní provincie zde a s provedením delimitace a dotace slovenských diecézí. Dále F. Schwarzenberg poznamenal, že se při rozhovorech také dotkli témat případné návštěvy pražského arcibiskupa J. Berana v USA, kterou S. Ritter nepokládal za zcela vhodnou, nebo volby nového olomouckého arcibiskupa. Internuncius také s radostí konstatoval, že s nově jmenovanými biskupy pro českobudějovickou

---

¹⁹¹ AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 9, Církev římsko-katolická, Internunciatura v Praze. Rozmluva s internunciem Msgr Ritterem ze 7. září 1947, č. 208.255 ze dne 16. října 1947.; AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 9, Církev římskokatolická apoštol. internunciatura v Praze. Rozmluvy s internunciem Ritterem dne 8. a 9. 9., č. 187017 ze dne 10. září 1947.

¹⁹² AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 9, Církev římskokatolická apoštol. internunciatura v Praze. Rozmluvy s internunciem Ritterem dne 8. a 9. 9., č. 187017 ze dne 10. září 1947.

¹⁹³ KUKÁNOVÁ, Zlatuše, *Od tolerance k nepřátelství. Diplomatické vztahy Československa s Vatikánem v letech 1945-1950*, Semper Paratus 3, 2014, s. 58-60.; AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 9, Církev římskokatolická apoštol. internunciatura v Praze. Rozmluvy s internunciem Ritterem dne 8. a 9. 9., č. 187017 ze dne 10. září 1947.

a litoměřickou diecézi je velmi spokojen. Během své nepřítomnosti na pražské internunciatuře byl S. Ritter od dne 11. října až 14. listopadu 1947 zastupován R. Fornim.¹⁹⁴

Po svém příjezdu zpět do Prahy předložil S. Ritter ministerstvu zahraničních věcí v Černínském paláci nótu¹⁹⁵, která se znovu věnovala církevním statkům v Československu. Stalo se tak dne 12. listopadu 1947. Zajímavé bylo, že tato nóta, měla v porovnání s předchozími poněkud smířlivější charakter a užívala mírnější argumentace. To si lze vysvětlit tím, že se Vatikán obával likvidace ekonomické základny církve a její následné úplné závislosti na státu. Proto v tomto případě po poradě v Římě volil S. Ritter tento charakter nóty.¹⁹⁶

3.6. Československo-vatikánské diplomatické styky se zaměřením na Slovensko

Problematika církevních statků na Slovensku byla po osvobození velmi aktuální. Již koncem listopadu 1945 v této věci vedl rozhovor tehdejší přednosta církevního odboru ministerstva zahraničních věcí A. Maixner s dominiálním radou premonstrátského řádu na Strahově E. Holubem. Nejzásadnější otázkou, která musela být vyřešena, bylo, kdo je oprávněn spravovat církevní velkostatky na Slovensku. Koncem roku 1945 byla část majetků spravována pověřencem Slovenské národní rady pro školství a osvětu prostřednictvím Ústřední správy veřejných základen. Dle modu vivendi však měl být jediným oprávněným správcem slovenských velkostatků apoštolský administrátor Pavol Jantausch.¹⁹⁷ Muselo se tedy s konečnou platností rozhodnout, kdo bude jednoznačným správcem oněch velkostatků. Vyskytla se tedy myšlenka zřídit smíšenou správní radu, která by byla složena ze čtyř zástupců pověřenectev Slovenské národní rady a čtyř zástupců

---

¹⁹⁴ KUKÁNOVÁ, Zlatuše, *Od tolerance k nepřátelství. Diplomatické vztahy Československa s Vatikánem v letech 1945-1950*, Semper Paratus 3, 2014, s. 60-61.; AMZV, PZ Vatikán 1947, Politická zpráva čís. 46. Příjezd Mons. Rittera do Říma, č. 302/dův/47., ze dne 15. října 1947.; AMZV, PZ Vatikán 1947, Církev římskokatolická. Internuncius Msgr Ritter. Pobyt v Římě v říjnu a listopadu 1947, č. 221.846., ze dne 27. října 1947.; AMZV, PZ Vatikán 1947, Politická zpráva čís. 47. Pobyt internuncia Mons. Rittera v Římě, č. 304/dův/47., ze dne 23. října 1947.; AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 10, Církev římskokatolická. Vatikán. Církevně-politické otázky v době od 20. září do 3. října 1947, č. 204.957 ze dne 3. října 1947.

¹⁹⁵ Jednalo se o nótu č. 5132.

¹⁹⁶ KUKÁNOVÁ, Zlatuše, *Od tolerance k nepřátelství. Diplomatické vztahy Československa s Vatikánem v letech 1945-1950*, Semper Paratus 3, 2014, s. 61.

¹⁹⁷ Pavol Jantausch se narodil ve Vrbové dne 27. června 1870. Byl slovenským katolickým knězem a biskupem. Zemřel dne 29. června 1947 v Trnavě.

církevních. Ona zmíněná skupina měla vzniknout na základě souhlasu apoštolského administrátora P. Jantausche a pověřenci Slovenské národní rady. P. Jantausch ovšem podotkl, že takovouto změnu ve správě, byť s ní osobně souhlasil a pokládal za správnou a v dané situaci velmi vhodnou, musí ohlásit na pražské nunciatuře a vyčkat na její konečné stanovisko. Vatikán však tento návrh odmítl, neboť by v takovém případě došlo k porušení modu vivendi. R. Forni však přišel s dalším možným řešením, které uvedla interní zpráva ministerstva zahraničních věcí ze dne 18. ledna 1946: „*Chargé d'affaires pražské nunciatury msgr Forni, jenž od počátku tvrdí, že návrh u Vatikánu podporoval, zprostředkoval u Vatikánu kompromisní řešení v tom smyslu, že Jantausch by zůstal sice pověřen v souhlase s Modem vivendi správou těchto statků a jako takový by z této správy jedině vůči Vatikánu odpovídal, což by však nebránilo tomu, aby státní správu požádal o zřízení navrhované smíšené správní komise, jež by fakticky správu prováděla.*“¹⁹⁸ Problematika církevních statků slovenských byla také řešena při audienci slovenských církevních představitelů u prezidenta republiky. V průběhu července 1946 informoval E. Holub československého diplomata A. Maixnera, že by údajně v dohledné době mělo dojít k předání správy církevních slovenských velkostatků administrátoru P. Jantauschovi.¹⁹⁹

Situace si ovšem vyžádala delší řešení. V duchu této věci vykonali následně A. Lázik a E. Holub začátkem roku 1947 návštěvu v Římě. Jejich hlavním cílem bylo podat zprávu státnímu sekretariátu o stavu církevních velkostatků na Slovensku a snaha vydobytí dekretu, kterým by se správa církevních velkostatků svěřila trnavskému biskupu P. Jantauschovi. V lednu 1947 slovenští biskupové na své poradě souhlasili s tím, že modus vivendi je pro ně stále platnou smlouvou.²⁰⁰

Další zajímavá zpráva, která se v souvislosti s katolickou církví vynořila, byla ta z konce května 1947. V deníku *Práce* se objevila zpráva, že se v biskupské struktuře na Slovensku chystají změny. A. Maixner posléze v duchu této věci vyhledal D. Tardiniho, který tyto zprávy dementoval a označil za novinářskou

---

¹⁹⁸ JANIŠOVÁ, Milena, KAPLAN, Karel, *Katolická církev a pozemková reforma 1945–1948*, Praha – Brno 1995, s. 35.

¹⁹⁹ JANIŠOVÁ, Milena, KAPLAN, Karel, *Katolická církev a pozemková reforma 194–1948*, Praha – Brno 1995, s. 26-26, 35-36, 117.

²⁰⁰ KONÍČEK, Jiří, *Modus vivendi v historii vztahů Svatého stolce a Československa*, Olomouc 2005, s. 155-156.; AMZV, PZ Vatikán 1947, *Katolická církev*, Vatikán, politické zpravodajství, ze dne 30. května 1947

nepravdu: „*Nemůžeme všechny nesprávné novinářské zprávy vyvracet. Omezujeme se pouze na opravování takových mylných výroků, které se dotýkají základních oprávnění a zájmu Církve.*“²⁰¹ Na mysli měl D. Tardini například mylnou zprávu, informující o špatném zdravotním stavu Pia XII.²⁰²

Ve dnech 25. až 31. července 1947 vykonal A. Lázik, trnavský apoštolský administrátor, při příležitosti slovenské poutě, v pořadí druhou návštěvu v Římě. O této své návštěvě následně reflektoval na ministerstvu zahraničních věcí dne 21. srpna téhož roku. Při návštěvě apoštolský administrátor navázal na svou první cestu v Římě počátkem téhož roku. Vykonal celou řadu návštěv ve státním sekretariátu. Za nejvýznamnější A. Lázik označil návštěvy u D. Tardiniho a G. Montiniho a audienci u Svatého otce. Zmíněné církevní představitele informoval o stavu věcí v Československu. D. Tardiniho při slyšení upozornil na propagační činnost slovenských emigrantů proti československé církvi. Mimo jiné byl také zastáncem možné spolupráce českých a slovenských katolíků. D. Tardini se také zajímal, zda se dostalo J. Tisovi řádného katolického pohřbu a ptal se také na chystaný školský zákon v Československu. Apoštolský trnavský administrátor samozřejmě také neopomenul upozornit na nutnost vyřešit otázku zřízení samostatné církevní provincie na Slovensku a dokončení delimitace slovenských diecézí. Nutné je také zmínit, že byl papežem přijat přesto, že se Svatý otec cítil v tomto letním období unaven a osobní audience poskytoval jen velmi zřídka.²⁰³

Zlepšení stavu věcí na Slovensku bylo zaznamenáno na přelomu září a října 1947, kdy A. Lázik obdržel od Vatikánu prostřednictvím pražské internunciatury dekret, díky kterému byl zmocněn spravovat tzv. dotační masy slovenské. Jednalo se například o ostříhomské a jiné statky ležící na Slovensku podle dohody mezi československou vládou a Vatikánem z roku 1945. Po konci války vzniklo několik sporných otázek také mezi Maďarskem a Slovenskem. Jednalo se například o klášter benediktinů v Komárně, kde nebylo zcela jasné, kdo jej má spravovat, neboť si na něj obě strany činily nárok. Nutné také bylo přiřadit několik obcí do

---

²⁰¹ AMZV, PZ Vatikán 1947, Politická zpráva č. 33. Církev římskokatolická. Novinářské zprávy o nastávajících změnách v slovenském epiškopátě. č. 183/dův/47., ze dne 9. června 1947.

²⁰² Tamtéž.

²⁰³ AMZV, PZ Vatikán 1947, Politická zpráva č. 39. Mons. Ambrož Lázik, trnavský apoštolský administrátor; zájezd do Říma ve dnech 25-31. VII. 1947. č. 246/dův./47., ze dne 4. srpna 1947.

trnavské správy a to na základě mírové smlouvy Slovenska s Maďarskem. Podobných záležitostí bylo nutné vyřešit více.²⁰⁴

---

²⁰⁴ AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 10, Církev římskokatolická. Vatikán. Církevně politické otázky v době od 20. září do 3. října 1947., č. 204/957., ze dne 3. října 1947.; AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 9, Církev římskokatolická – Vatikán. Církevně politické otázky v srpnu a září 1947, č. 195073 ze dne 19. září 1947.

4. Závěr diplomatické mise Saveria Rittera v roce 1948

4.1. Církevně-politické okolnosti roku 1948

Pozvolna se měnící politické a společenské prostředí na počátku třetí republiky stále více zasahovalo také do chodu věcí československé katolické církve. Nacházelo se stále více třecích ploch mezi českou politickou scénou a politikou Vatikánu. Připomeňme školskou reformu nebo revizi pozemkové reformy, které se přímo a s velkými důsledky dotýkaly katolicismu. Všechny tyto okolnosti však byly pouhou předzvěstí peripetií, které měly katolickou církev v Československu v následujícím období potkat.

Počátkem ledna 1948 se konalo v římském kostele S. Maria della Vittoria na ulici XX. Settembre slavnostní triduum na počest Pražského Jezulátka. Informovalo o tom československé vyslanectví u Svatého stolce v Římě ve své periodické zprávě za první čtvrtletí roku 1948.²⁰⁵

Začátkem ledna si Československo připomenulo dvacáté výročí sjednání modu vivendi. Tato okolnost neunikla ani československému ministerstvu zahraničních věcí, které si na toto výročí také vzpomenu. Jak již bylo zmíněno několikrát v textu, modus vivendi byl smlouvou, která vyhovovala československé straně. V době tohoto výročí také vyšla řada článků v československých periodických věnujících se významu této smlouvy mezi Svatým stolcem a Československem: *Národní obroda* se věnovala významu této smlouvy z hlediska vnitrostátní i mezistátní politiky, *Pravda* se zabývala modem vivendi z pohledu církevních statků a delimitace diecézí a článek v časopise *Čas* se zabýval zvláště církevními statky ve vztahu k modu vivendi.²⁰⁶

Dne 3. února 1948 ministerstvo zahraničních věcí informovalo o skutečnosti, že dne 30. ledna téhož roku opustil pražskou internunciaturu R. Forni, který byl ve stejné hodnosti přeložen do Paříže. Před odjezdem mu bylo uděleno vyznamenání za odvedenou práci. E. Jelen na něj vzpomínal takto: „*Lze připustiti, že si Msgr Forni svým temperamentem a někdy snad i zdůrazňováním autority leckde způsobil nepřízeň. Na druhé straně jeho dosavadní postup a porozumění pro*

²⁰⁵ AMZV, PZ Vatikán 1948, Vyslanectví u Sv. stolce v Římě. Periodická polit. zpráva za 1. čtvrtletí 1948, č. 81642 ze dne 10. dubna 1948.

²⁰⁶ AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 9, Církev římsko-katolická. Modus vivendi, výročí jeho 20. letého sjednání., č. 4407i ze dne 1. března 1948.

*význam slovanských věcí pro Evropu, s nímž se ani ve společnosti netajil, odůvodňují plně nárok, aby mu bylo uděleno příslušné československé vyznamenání.*²⁰⁷ Ve zmíněné zprávě se také dočítáme, že R. Forni byl členem vatikánského diplomatického sboru v Československu již v období první republiky. Rovněž zde byla vzpomenuata jeho diplomatická mise nejen v době první republiky, ale také po skončení druhé světové války po obnovení vzájemných diplomatických styků mezi Československem a Vatikánem, kdy právě v jeho osobě došlo k obnovení vzájemných vztahů. V době jeho působení na internunciatuře po nacistické okupaci došlo ve velké míře právě jeho zásluhou k obnovení pravomocí našich ordinářů, apoštolských administrátorů na jižním Slovensku a také intervenoval ve věcech církevních řádů. V době, kdy R. Forni vedl pražskou internunciaturu za nepřítomného S. Rittera, došlo také k vyřešení problematiky jmenování poválečného pražského arcibiskupa J. Berana nebo jmenování brněnského biskupa Karla Skoupého. Díky jeho práci také došlo k odstranění vlivu maďarských církevních hodnostářů na Slovensku.²⁰⁸

V roce 1948 pokračoval proces volby a jmenování nového olomouckého arcibiskupa po zemřelém L. Prečanovi. Jak již bylo zmíněno výše, nejednalo se o snadný proces, protože nebyla vyřešena otázka pravomocí olomoucké metropolitní kapituly v této volbě. Stanovisko československých politiků se opíralo o fakt, že dříve byla volba v pravomoci českých králů a posléze na tento systém navázal rakouský zákon. Bylo tedy nutné, aby vláda v této věci zaujala rozhodné stanovisko a mohlo tak dojít k dalšímu posunu v této věci. Jak sám E. Jelen zaznamenal, tak v této záležitosti hovořil již s pražským internunciem S. Ritterem, který danou problematiku projednával také s československým vyslancem A. Maixnerem. Přednosta II. oddělení ministerstva zahraničních věcí uvedl, že danou problematiku řešil také s chargé d'affaires G. Verolinem. Ten uvedl, že dle jeho názoru se jednalo o věc čistě církevní, neboť jednoznačně se jednalo o privilegium církevní.²⁰⁹

---

²⁰⁷ AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 10, ČSR a Vatikán – Apoštolská internunciatura v Praze – Msgr Forni, její uditore; vyznamenání., č. 27273 ze dne 3. února 1948.

²⁰⁸ Tamtéž.

²⁰⁹ AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 9, Církev Římsko-katolická – Pražská internunciatura. Rozhovor s chargé d'affaires Msgr Verolino dne 25. III. 1948, č. 65017 ze dne 25. března 1948.

G. Verolino upozornil prostřednictvím E. Jelena vládu, aby pokud možno co nejdříve zaujala stanovisko ve věci jmenování nového olomouckého arcibiskupa. Sám chargé d'affaires upozornil Vatikán na stav okolností v této záležitosti. Zvláště Svätý stolec informoval o tom, že vláda nezaujala v této věci jasné stanovisko, a tak se Vatikán na základě těchto informací rozhodl jmenování nového olomouckého arcibiskupa odložit.²¹⁰

Volba olomouckého arcibiskupa byla tedy poměrně nepřehledná. Ministerstvo zahraničních věcí bylo toho názoru, že volba by měla proběhnout prostřednictvím metropolitní kapituly v Olomouci. Ministerstvo se odvolávalo na stále platný zákon, který se tímto zabýval.²¹¹ Apoštolská internunciatura byla samozřejmě zcela opačného názoru. Jak již uvedl G. Verolino, byla tato záležitost výhradně v rukou církve, nikoliv vlády. Bylo též připomenuto, že při předchozích volbách Antonína Cyrila Stojana v roce 1921 nebo L. Prečana o dva roky později, byl olomoucký arcibiskup jmenován Svätým stolcem a vláda proti tomuto jmenování neměla žádných námitek, nehledě na to, že otázka jmenování biskupů byla také následně upravena v modu vivendi. Řešil se tedy problém, zda práva, která měl dříve král, přešla na československou vládu, či tato práva přijetím modu vivendi zanikla.²¹²

K vyřešení otázky jmenování nového olomouckého arcibiskupa došlo v březnu 1948, kdy Svätý otec Pius XII. jmenoval Josefa Matochu. Jak je uvedeno ve zprávě ministerstva zahraničních věcí, šlo o v pořadí již pátého jmenovaného biskupa po německé okupaci v Československu. Ministerstva zahraničních věcí sdělilo: *„jestliže čsl. vláda v případě posledního jmenování Msgra dra Josefa Matochy olomouckým arcibiskupem nemá námitek proti přímému jmenování Svätým Stolcem, děje se tak pro tentokrát a tento jediný případ nemůže zakládati*

---

²¹⁰ AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 9, Vatikán. Apoštolská internunciatura v Praze. Rozhovor s Msgrem Verolinem dne 5. 3. 1948, č. 51231 ze dne 6. března 1948.

²¹¹ Jednalo se o zákon č. 50/74, který byl převzat zákonem č. 11/18 Sb.

²¹² AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 3, Církev římskokatolická. Arcidiecése olomoucká. Obsazení arcibiskupského stolce, č. neuvedeno ze dne 13. ledna 1948.

*prejudic pro budoucí případy obsazení olomouckého arcibiskupství.*²¹³ Jak je patrné z tohoto úryvku, situace nebyla ani pro tentokrát definitivně vyřešena.²¹⁴

Počátkem roku 1948 ujistil vatikánský sekretář G. Montini A. Maixnera, československého vyslance v Římě, že Vatikán nemá v úmyslu přerušit diplomatické styky s Československem. Ve zprávě ministerstva zahraničních věcí se dále dočítáme: „*Na otázku, zda i naše vláda má tytéž úmysly dostalo se mu odpovědi, že vláda hodlá plně pokračovat v diplomatických stycích se všemi státy, u nichž je zastoupena, což vzal Msgre Montini s uspokojením na vědomí.*“²¹⁵ Doplňme jen, že tato rozmluva mezi G. Montinim a A. Maixnerem proběhla dne 6. března 1948.²¹⁶

Československé vyslanectví u Svatého stolce ve své zprávě informovalo o rozšíření vysílání Vatikánského rozhlasu v Československu. Dne 21. března 1948 bylo původní vysílání, které běželo v pondělí, středu a pátek, rozšířeno o další dva dny, konkrétně o úterý a čtvrtek. České vysílání tedy probíhalo od pondělí do pátku. O toto rozšíření se zasadil československý redaktor a spirituál pontifikální koleje Nepomucena v Římě Václav Feřt.²¹⁷

V roce 1948 rovněž pokračovala diplomatická mise pražského internuncia S. Rittera, kterou můžeme označit za boj s větrnými mlýny. Internuncius stále narážel na neochotu československé strany v jednáních, která byla pro katolickou církev velmi zásadní. Jeho snaha získávat informace byla velmi těžká a ve velké většině případů také neúspěšná. Odpověď na svoje nóty dostával, pokud se jich tedy dočkal, s několikátýdenním zpožděním. Myšlenková shoda a jednota v pendentních otázkách ve vztahu k církvi nepanovala ani mezi členy vlády. Docházelo tak jen k dalšímu odkládání řešení daných problémů. Dne 7. ledna 1948, kdy se konalo další jednání vlády v otázkách církevních, očekával S. Ritter alespoň částečný posun v jednání. Marně. Došlo jen k dalšímu odložení dané problematiky. S. Ritter

---

²¹³ AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 3, Církev římskokatolická. Arcidiecése olomoucká. Obsazení arcibiskupského stolce, č. neuvedeno ze dne 13. ledna 1948.

²¹⁴ AMZV, PZ Vatikán 1948, Vyslanectví u Sv. stolce v Římě. Periodická polit. zpráva za 1. čtvrtletí 1948, č. 81642 ze dne 10. dubna 1948.; AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 3, Církev římskokatolická. Arcidiecése olomoucká. Obsazení arcibiskupského stolce, č. neuvedeno ze dne 13. ledna 1948.

²¹⁵ AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 10, Vatikán a ČSR – Diplomatické styky., č. 54402 ze dne 16. března 1948.

²¹⁶ Tamtéž.

²¹⁷ AMZV, PZ Vatikán 1948, Vyslanectví u Sv. stolce v Římě. Periodická polit. zpráva za 1. čtvrtletí 1948, č. 81642 ze dne 10. dubna 1948.

tedy požádal o slyšení u prezidenta republiky, se kterým chtěl danou věc prodiskutovat a řešit. Následně, dne 24. ledna 1948, navštívil ministra zahraničních věcí a sdělil mu, že Svatý otec byl velmi zklamán poté, co se dozvěděl o konfiskaci církevního majetku, které významným způsobem porušuje *modus vivendi* z roku 1928.²¹⁸

Dne 19. února 1948 opustil pražský internuncius S. Ritter Československo definitivně a do Prahy se už nikdy nevrátil. O možných důvodech jeho odjezdu dnes můžeme jen spekulovat. Jistě se na jeho odjezdu významným způsobem podílel jeho stále se zhoršující zdravotní stav a také únavná jednání, která neznamenal posun v řešení zmíněných otázek. Zdržovací taktika vlády v jednání s pražským internunciem byla také jistě velmi vyčerpávající, a to zvláště z psychického hlediska. Bezprostředně po odjezdu S. Rittera se věřilo, že se na pražskou internunciaturu po své zdravotní dovolené vrátí. Téhož názoru byl rovněž také G. Montini, který v rozmluvě s československým diplomatem A. Maixnerem v polovině března téhož roku prohlásil: „*Msgr Ritter se vrátí do Prahy, jakmile trochu upevní své zdraví. Léčí se nyní v sanatoriu v Miláně.*“²¹⁹ A. Maixner dále dodal, že ho G. Montini ujistil, že se nejedná o „diplomatickou“ chorobu. V podobné duchu také informoval sám S. Ritter, se kterým byl v průběhu března 1948 uveřejněn rozhovor ve Vatikánském rozhlase: „*V rozhovoru zdůraznil Msgr Ritter, že poslední vnitřněpolitické události v Československu ho zastihly na zdravotní dovolené, kterou si vynutil jeho zhoršený zdravotní stav. Dohady o příčinách jeho nepřítomnosti v ČSR jsou čirým výmyslem. Velice lituje, že nemůže dlít na místě své obvyklé činnosti. Zdůraznil, že je od r. 1935 zástupcem Vatikánu v ČSR, že má k zemi té srdečný poměr a že učiní vše, aby se jeho zdravotní stav zlepšil, aby se mohl vrátit.*“²²⁰ K jeho návratu do Československa však již nedošlo. Vedením pražské internunciatury byl tak pověřen G. Verolino v hodnosti *chargé d'affaires*.²²¹

---

²¹⁸ KUKÁNOVÁ, Zlatuše, *Od tolerance k nepřátelství. Diplomatické vztahy Československa s Vatikánem v letech 1945-1950*, Semper Paratus 3, 2014, s. 63.

²¹⁹ AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 10, Vatikán a ČSR – Diplomatické styky., č. 54402 ze dne 16. března 1948.

²²⁰ AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 10, Církev římskokatolická. List ITALIA o rozhovoru s nunciem Msgr. Ritterem., č. 56354 ze dne 16. března 1948.

²²¹ KUKÁNOVÁ, Zlatuše, *Od tolerance k nepřátelství. Diplomatické vztahy Československa s Vatikánem v letech 1945-1950*, Semper Paratus 3, 2014, s. 63.; AMZV, TOO 1945-1959

Z dostupných materiálů Archivu Ministerstva zahraničních věcí České republiky v Praze, konkrétně v Tajném diplomatickém protokolu, se dovidáme základní datové informace o poválečném pobytu S. Rittera v Československu. S. Ritter přicestoval do Prahy dne 18. června 1946 a definitivně, jak je již uvedeno výše, odcestoval dne 19. února 1948.²²²

4.2. Politické okolnosti a katolická církev na počátku roku 1948

Počátkem února 1948 věnoval československý vyslanec ve Vatikánu jednu celou zprávu otázce zřizování církevních diecézí. Vyslanec uvedl, že rozdělení státního území na jednotlivé církevní diecéze vždy bylo významným prvkem daného konkrétního státu a stát se v této záležitosti také angažoval, a to především prostřednictvím konkordátů mezi daným státem a Svatým stolcem a také prostřednictvím prováděcí papežské buly, která byla v našem případě uzavřena počátkem září 1937. V textu bylo připomenuto také nedávné dvacáté výročí smlouvy mezi Československem a Vatikánem. Mimo tyto úmluvy při zřizování diecézí také vždy záviselo na kanonickém právu. A. Maixner se zabýval touto problematikou zřizování nových církevních diecézí v souvislosti s možností zřízení nové slezské diecéze.²²³

Zpráva dále pojednávala o tom, že Kodex kanonického práva ve svém 215 kanonu připisoval zřizovat, jinak ohraničovat, dělit, spojovat nebo rušit církevní provincie, diecéze, opatství a prelatury výhradně nejvyšší církevní moci, tedy Svatému stolci. Kanon 255 poté připisoval tato oprávnění kongregaci pro mimořádné církevní záležitosti, pokud v této věci byla sjednána dohoda s příslušnou vládou daného státu. Co se týkalo materiálně-právního ustanovení ve věci zřizování nových církevních diecézí, podotkl D. Tardini, že se v takovém případě kongregace řídí právem zvykovým.²²⁴

Vatikán 10, Vatikán a ČSR – Diplomatické styky., č. 54402 ze dne 16. března 1948.; AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 10, Církev římskokatolická. List Italia o rozhovoru s nunciem Msgr. Ritterem., č. 56354 ze dne 16. března 1948.

²²² AMZV, Diplomatický protokol – tajné, Xaver Ritter, apoštolský internuncius, pobyt v ČSR., č. 24060/54 ze dne 14. června 1954.

²²³ AMZV, PZ Vatikán 1948, Podmínky pro zřízení nových diecesí, č. dův/48 ze dne 12. února 1948.

²²⁴ Tamtéž.

A. Maixner po prostudování materiálů v záležitostech týkajících se zřizování diecézí došel k závěru, že musely být splněny následující podmínky. Důležitým aspektem byla velikost případné diecéze a dopravní dostupnost pro jejího biskupa. Nutné také bylo, aby se na daném území vyskytovala vhodná katedrála, která by sloužila slavnostním účelům, a reprezentativní budova a reprezentativní prostory, v nichž by sídlil biskup a jeho sekretariát. Dalšími body bylo také vhodné umístění katedrální kapituly, vhodná budova pro biskupský seminář, zajištění dostatečných důchodů pro biskupskou mensu, budovy a další instituty nebo byl kladen důraz na to, aby diecéze, od které se nově vzniklá instituce oddělila, příliš neutrpěla a zůstala bez výraznějších změn zachována. Tato komplexně zpracovaná problematika byla vyslancem následně adresována formou zprávy ministerstvu zahraničních věcí.²²⁵

Politická situace v prvním čtvrtletí roku 1948 byla napjatá nejen u nás, ale i v celoevropském měřítku. Nově se utvářející ideové bloky daly vzpomenout na nebezpečí možné blížíící se války. Tato situace samozřejmě nenechala klidnou ani katolickou a církve a její nejvyšší představitele. Ze zprávy československého vyslanectví u Svatého stolce se dovídáme o článku ve vatikánském deníku *L'Osservatore Romano*, který se snažil čelit válečné psychóze a zdůrazňoval myšlenku mírového řešení. Článek se také vyjadřoval k Marshallovu plánu a jeho částečnému přijetí v Evropě: „*Jest však nezvratnou skutečností, že rozdělení existuje; a Marshallův plán je nemůže přehlížeti, i když si vzal za úkol rozdělení překonati a sjednotiti celou Evropu. Částečné realizování plánu rozdělení jen prohlubuje.*“²²⁶ Zmíněný článek se snažil o optimistický výklad a snaze podpořit mírové řešení nastalé situace.²²⁷

4.3. Stručný přehled československo-vatikánských diplomatických styků po odjezdu Saveria Rittera z Prahy

Po únorových událostech v Československu docházelo ke omezování vlivu katolické církve. Internunciatura i nadále protestovala proti jednání československé

²²⁵ AMZV, PZ Vatikán 1948, Podmínky pro zřízení nových diecesí, č. dův/48 ze dne 12. února 1948.

²²⁶ AMZV, PZ Vatikán 1948, Marshallův plán, Vatikán a mír., č. 148/dův/48 ze dne 20. března 1948.

²²⁷ Tamtéž.

vlády ve vztahu k církvi, byla ochotna o daných záležitostech diskutovat, dokonce i mírně v některých otázkách ve prospěch československé vlády ustoupit. Poté, co se na dovelenou odebral G. Verolino, zastupoval jej v úřadě Giuseppe Sensi.²²⁸ Za ním posléze na internunciaturu zamířil také Ottavio de Liva,²²⁹ což bylo jasným signálem, že Vatikán chce vzájemné diplomatické styky zachovat v nezměněné podobě. V březnu 1948 rezignoval československý chargé d'affaires F. Schwarzenberg, v červnu téhož roku skončil na vyslanectví v Římě také J. Machula. Oba zmínění se do Prahy již nevrátili. J. Machula ve svých pamětech poznamenal: „*Nepřekvapilo mě tedy, když koncem června 1948 došel telegram tohoto znění: Církevní poradce Machula je suspendován až do svého příjezdu do Prahy. Nesmí navštěvovat budovu vyslanectví a plat mu nebude vyplácen, podepsán Clementis.*“²³⁰ V říjnu 1948 byl vedením pražské internunciatury, v době G. Verolinově dovolené, pověřen G. Sensi a dne 9. listopadu téhož roku byl legačním tajemníkem internunciatury jmenován O. de Liva. Za nedlouho poté došlo k odvolání československého vyslance A. Maixnera. Místo něj na vyslanectví nastoupil Ilja Ráth, kterého československá vláda považovala za vhodnějšího a jejím plánům přístupného kandidáta. Ten měl za úkol systematicky pracovat proti Svatému stolci a myšlence spolupráce obou států.²³¹

S postupem času nabíraly ataky proti katolické církvi na své intenzitě. G. Verolina sledovala státní bezpečnost. Sám G. Verolino protestoval proti jednání československé vlády ve vztahu k církvi. I. Ráth ve Vatikánu přednesl smyšlený příběh o jeho protistátní činnosti a protestoval proti jeho osobě. Vatikán, přestože nechápal nesmyslná obvinění G. Verolina, byl ochoten československé vládě vyjít vstříc a G. Verolina nahradit: „*Vatikán, aby ukázal ochotu, odvolá Mons. Veroliniho z pražské internunciatury.*“²³² Následně byl zatčen tlumočnick a překladatel pražské internunciatury Alois Zmrzlík. Na internunciaturu měl přijít

---

²²⁸ Giuseppe Sensi se narodil dne 27. května 1907 v Cosenze. Byl italským katolickým knězem a kardinálem. Zemřel dne 26. července 2001 v Římě.

²²⁹ Ottavio de Liva se narodil dne 10. června 1911 a zemřel dne 23. srpna 1965.

²³⁰ MACHULA, Jaromír, *Vatikán a Československo (1938-1948)*, Praha 1998, s. 173.

²³¹ BALÍK, Stanislav, HANUŠ, Jiří, *Katolická církev v Československu 1945-1989*, Brno 2013, s. 19-20.; KUKÁNOVÁ, Zlataše, *Od tolerance k nepřátelství. Diplomatické vztahy Československa s Vatikánem v letech 1945-1950*, *Semper Paratus* 3, 2014, s. 63-71.

²³² AMZV, PZ Vatikán 1949, Politická zpráva čís. 3/49. Odvolanie Mons. Veroliniho., č. 47/49/dov ze dne 30. března 1949.

Paolo Bertoli,²³³ ten však neúspěšně čekal na vízum, a tak na internunciatuře zůstal sám O. de Liva, který ani nemohl odcestovat na pohřeb svého otce do Itálie.²³⁴

Vzájemné vztahy se nadále zhoršovaly. Někdy se dokonce používá tvrzení, že byly vyloženě nepřátelské. O. de Liva byl označen pro formální nedostatky za osobou, kterou Československo jako chargé d'affaires nemůže uznat. Byla vedena kampaň, která měla zdiskreditovat O. de Livu. Následně nebylo uděleno vízum ani Opiliu Rossimu. O. de Liva byl obviněn v souvislosti s tzv. číhošťským zázrakem z protistátní a rozvratné činnosti. Dne 16. března 1950 bylo nótou uvedeno, že má zmíněný vyslanec do tří dnů opustit Československo. Ten tedy o dva dny později odletěl do Říma a internunciatura zůstala bez diplomata. I. Ráth o následné návštěvě u D. Tardiniho poznamenal: „*Mons. Tardini, substitut Štátneho Sekretariátu pozval 20. marca 1950 chargé d'affaires a. i. Dr Rátha na Štátny Sekretariát a povedal mu, že Mons. Ottavio de Liva, chargé d'affaires pražskej internunciatury, ktorý bol vyhnaný z Prahy ako pes, prišiel do Ríma.*“²³⁵ Československý vyslanec následně bez formálního oznámení o přerušení diplomatických styků opustil Vatikán. Tím dosáhlo protivatikánské tažení přesně toho, o co usilovalo – přerušení diplomatických styků a úplného odtržení od Svatého stolce. Plně obnoveny byly vzájemné vztahy mezi Svatým stolicem a Československem až v lednu 1990.²³⁶

---

²³³ Paolo Bertoli se narodil dne 1. února 1908. Byl italským katolickým knězem a kardinálem. Zemřel dne 8. listopadu 2001.

²³⁴ BALÍK, Stanislav, HANUŠ, Jiří, *Katolická církev v Československu 1945-1989*, Brno 2013, s. 18-20.; KUKÁNOVÁ, Zlataše, *Od tolerance k nepřátelství. Diplomatické vztahy Československa s Vatikánem v letech 1945-1950*, Semper Paratus 3, 2014, s. 71-76.; ŠMÍD, Marek, *Apoštolský nuncius v Praze: významný faktor v československo-vatikánských vztazích v letech 1920-1950*, Brno 2015, s. 301-319.; AMZV, PZ Vatikán 1949, Politická zpráva čís. 3/49. Odvolanie Mons. Veroliniho., č. 47/49/dov ze dne 30. března 1949.

²³⁵ AMZV, PZ Vatikán 1950, Návšteva v Štátnom Sekretariáte., č. 19/dov/50 ze dne 21. března 1950.

²³⁶ BALÍK, Stanislav, HANUŠ, Jiří, *Katolická církev v Československu 1945-1989*, Brno 2013, s. 16-20.; KUKÁNOVÁ, Zlataše, *Od tolerance k nepřátelství. Diplomatické vztahy Československa s Vatikánem v letech 1945-1950*, Semper Paratus 3, 2014, s. 78-88.; ŠMÍD, Marek, *Apoštolský nuncius v Praze: významný faktor v československo-vatikánských vztazích v letech 1920-1950*, Brno 2015, s. 301-319.

5. Nejpálčivější otázky poválečné doby z pohledu ČSR a Vatikánu

Po konci druhé světové války můžeme pozorovat snahy československé politické scény o omezení vlivu katolické církve. Mezi největší problémy řadíme problematiku konfiskačních dekretů prezidenta republiky E. Beneše, snahu o zestátnění církevního školství a revizi pozemkové reformy.²³⁷

5.1. Konfiskační dekrety prezidenta republiky a jejich aplikace v československo-vatikánských vztazích

Po konci druhé světové války vydal prezident několik dekretů. Některé z nich se dotkly i katolické církve v Československu. Jednalo se o Dekret prezidenta republiky z 21. června 1945 o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa a také o Dekret prezidenta republiky z 25. října 1945 o konfiskaci nepřátelského majetku a fondech národní obnovy.²³⁸ Velmi trefně nastalou situaci poznamenal J. Machula: „*Od navázání diplomatických styků neuplynulo ani pár měsíců a mezi Vatikánem a československou vládou došlo k velmi vážnému sporu, který pak již nebyl urovnán, ba naopak se stupňoval.*“²³⁹ Již 25. listopadu 1945 adresovali katoličtí biskupové spis československé vládě, který se těchto dekretů a jejich vztahu k církvi týkal. Ve spise bylo poznamenáno: „*Biskupové, kapitulní a generální vikáři děkují vřele vládě za to, že v dekretech, jimiž se nařizují jisté přesuny majetkové, zůstává nedotčen církevní majetek, jehož církev potřebuje, aby mohla plnit své úkoly.*“²⁴⁰ Připomněli také, aby uvedené pravidlo platilo také v případě, že daný majetek spravovala osoba německé nebo maďarské národnosti, neboť se jednalo pouze o fyzické osoby spravující majetek, jejímž majitelem byla samotná církev a ta má charakter veřejného rázu. Vždyť samotná církev, jak poznamenali biskupové, vždy jednoznačně myšlenku nacismu striktně odmítala. V podobném duchu, tedy nekonzfiskování majetku církve, se týkal oběžník

²³⁷ KUKÁNOVÁ, Zlataše, *Edvard Beneš a římskokatolická církev*, Semper Paratus 2, 2013, s. 44-45.

²³⁸ Jednalo se o dekrety č. 12/1945 Sb. a č. 108/1945 Sb.

²³⁹ MACHULA, Jaromír, *Vatikán a Československo (1938-1948)*, Praha 1998, s. 143.

²⁴⁰ JANIŠOVÁ, Milena, KAPLAN, Karel, *Katolická církev a pozemková reforma 1945–1948*, Praha – Brno 1995, s. 21.

Zemského národního výboru v Praze o neaplikovatelnosti dekretů prezidenta republiky na církevní majetek a o disponování s církevním majetkem. V něm se uvádělo, aby při disponování s církevním majetkem byl nejprve vyžádán souhlas Zemského národního výboru v Praze, případně ministerstva školství a osvěty prostřednictvím Zemského národního výboru v Praze. Oběžník také uvedl, že majetek církve má zůstat neztenčen.²⁴¹

Vyskytly se ovšem případy, ve kterých ke konfiskaci církevního majetku docházelo. Apoštolská internunciatura dne 8. března 1946 zaslala v reakci na jednání ministerstvu zemědělství nótu, ve které proti tomuto jednání protestovala. Jednalo se zvláště o případy v Chebu, Oseku, Broumově nebo o klášter v Teplé. V těchto případech docházelo dle biskupů k porušení modu vivendi uzavřeného v roce 1928. Pro ukázkou je přiložena část textu nóty. „*Apoštolská nunciatura se proto obrací s uctivou žádostí na ministerstvo zahraničních věcí, aby laskavě upozornilo na patřičných místech, že majetek, o němž se jedná, nelze považovat za majetek „nepřátelský“, a aby zdůraznilo, že tento majetek prakticky přináleží řádům a kongregacím, které mají za cíl pokračovati v Československu ve svém vznešeném sociálním poslání, jak o něm podaly nepochybný důkaz v celých dějinách a hlavně během této poslední války.*“²⁴² V podobném smyslu intervenoval dne 12. března 1946 i olomoucký arcibiskup L. Prečan ve svém dopise adresovaném československé vládě. V něm stejně jako před ním biskupové poukázal na konkrétní příklady, kdy dochází k porušování dříve ujednaných smluv a dohod.²⁴³

K projednávání dekretů na úrovni diplomatických styků mezi Československem a Vatikánem došlo také v říjnu 1946. Generální sekretář ministerstva zahraničních věcí A. Heidrich rozmlouval s vyslancem A. Maixnerem v této věci při jeho návštěvě Prahy. Ministerstvo zahraničních věcí podalo dne 8. dubna 1946 návrh, podle kterého by se zmíněné dekryty prezidenta církevního majetku netýkaly. Ministerstvo školství a osvěty se dne 13. září téhož roku k tomuto návrhu připojilo a rozšířilo jej o vyjmutí z dekretů také o další církve v Československu. Toto doplnění ministerstvo zahraničních věcí schválilo

---

²⁴¹ JANIŠOVÁ, Milena, KAPLAN, Karel, *Katolická církev a pozemková reforma 1945–1948*, Praha – Brno 1995, s. 21, 23-24.

²⁴² AMZV, f. Sekce II 1945-59, kr. 2, sl. 12, č. 40145/46.

²⁴³ JANIŠOVÁ, Milena, KAPLAN, Karel, *Katolická církev a pozemková reforma 1945–1948*, Praha – Brno 1995, s. 62-63.; AMZV, f. Sekce II 1945-59, kr. 2, sl. 12, č. 40145/46.

a doplnilo o další politické a mezinárodní záležitosti. Daný návrh²⁴⁴ však náměstek předsedy vlády Z. Fierlinger odmítl. Ministr zemědělství Július Ďuriš zastával tvrzení, že majetek německých řádů, které podporovaly německé okupanty, musí podléhat konfiskaci. Jak bylo patrné v duchu modu vivendi se snažilo jednat ministerstvo zahraničních věcí a ministerstvo školství a osvěty, naopak ministerstvo zemědělství a některé politické strany, zvláště komunisté a národní socialisté, tuto smlouvu z roku 1928 nebraly v potaz. E. Jelen byl toho názoru, že by bylo dobré vyjít z myšlenky konfiskace majetku německých řádů, u nichž byla prokázána aktivní podpora německých okupantů, následně by se však část majetku opětovně vrátila církvi. Mělo se jednat o kompromisní řešení naskytnuté situace. A. Maixner ještě dodal, že dle slov D. Tardiniho byl Vatikán ochotný jednat o každém německém řádu na našem území zvlášť.²⁴⁵

Koncem listopadu 1946 byla vypracována interní zpráva ministerstva zahraničních věcí o celkové situaci v souvislosti s konfiskací a platností dekretů prezidenta republiky na církevním majetku. V této zprávě byl shrnut dosavadní vývoj v této záležitosti. Zpráva také uvedla, že konfiskace dosud proběhla na církevním majetku u řádu cisterciáků ve Vyšším Brodě a v Oseku. Dalšími zasaženými oblastmi v této věci byl také klášter v Broumově nebo Teplé. V dosavadním průběhu zaslala pražská internunciatura proti konfiskaci církevního majetku šest nót, ve kterých se uvádělo, že konfiskace církevního majetku odporuje modu vivendi. Bylo také naznačeno, že případné neřešení této otázky nebo samotná konfiskace by vedla ke zhoršení vzájemných vztahů mezi Vatikánem a Československem: „*Poslední nóta uvádí, že porušování práv a majetku katolické církve se stále stupňují. Internunciatura proti tomu důrazně a formálně protestuje a žádá, aby zkonfiskovaný majetek byl církevním účelům vrácen a aby se k dalším konfiskacím nesáhlo. Projevuje obavu, aby to nebyl začátek náboženské perzekuce, a uvádí, že by byla nucena, kdyby se nemohlo její žádosti vyhovět, přednésti tuto otázku se všemi podrobnostmi přímo Vatikánu.*“²⁴⁶ Dále se ve zprávě ministerstva zahraničních věcí dočítáme, že vláda se ke dnu 25. listopadu 1946 touto otázkou zabývala již na pěti schůzích. Ke konečnému vyřešení v této problematice

---

²⁴⁴ Jednalo se o přípis č. 173.523/II-7/46.

²⁴⁵ KONÍČEK, Jiří, *Modus vivendi v historii vztahů Svatého stolce a Československa*, Olomouc 2005, s. 157.; AMZV, f. Sekce II 1945-59, kr. 2, sl. 3, č. 206.963/46.

²⁴⁶ AMZV, f. GS-A, kr. 80, církevní věci, č. 223.436/II-7/46.

se ale nedobrala. Vláda ovšem zřídila zvláštní komitét z vládních členů, který měl za úkol vymyslet návrh řešení pro vzniklou situaci. V interní zprávě nalézáme také zmínku, že *modus vivendi* uzavřený v roce 1928 je stále mezinárodní smlouvou, o jejíž platnosti by nemělo být pochybností. Případná konfiskace majetku církve ve větším rozsahu by ovlivnila majetkovou strukturu katolické církve v Československu.²⁴⁷

5.2. Problematika zestátnění církevních škol

V období po konci druhé světové války se v souvislosti s československo-vatikánskými diplomatickými styky ve vztahu církve a státu vyskytlo ještě několik dalších sporných a třecích ploch. Jednu z nich tvořila velmi důležitá otázka církevního školství. Stát měl v úmyslu jej zestátnit a odebrat tak katolické církvi v této věci její důležitou funkci. Nutné je také zmínit, že otázka zestátnění církevních škol nabrala zcela jiného rázu na Slovensku a v českých zemích. Na Slovensku, i přes poměrně výrazné protesty například banskobystrického biskupa Andreje Škrábika, došlo k zestátnění všech škol již dne 16. května 1945.²⁴⁸

V českých zemích se podařilo odložit jednání vlády o zákoně věnující se zestátnění škol, které mělo proběhnout v říjnu 1945. O toto odložení se zasloužili biskupové, katolické spolky a v neposlední řadě také sám katolický lid v českých zemích. Olomoucký arcibiskup L. Prečan v listopadu 1945 vydal pro své věřící v diecézi pastýřský list, v němž se zabýval, k čemu nově nabytá poválečná svoboda katolický lid zavazuje. Dle jeho názoru bylo tehdejší povinností katolický rodičů, aby zaujali jednoznačné odmítavé stanovisko vůči zestátnění církevních škol, aby dbali na docházku svých dětí do hodin náboženství a aby se rodina, myšleno v tomto případě rodiče, kteří tvoří základnu církve, se sami do problematiky a ochrany církevního školství zapojili. V podobném znění vydali čeští a moravští biskupové pastýřský list dne 23. dubna následujícího kalendářního roku. V něm připomenuli, že případné zestátnění škol ohrožuje samotnou myšlenku náboženské

---

²⁴⁷ AMZV, f. GS-A, kr. 80, církevní věci, č. 223.436/II-7/46.; AMZV, f. Vatikán 1945-59, kr. 2, sl. 3, č. 249.100/46.

²⁴⁸ CHALUPOVÁ, Petra, *Katolická církev v českých zemích v letech 1945-1948, Brněnská diecéze – církevní školství a činnost církve pro mládež*, diplomová práce Brno, Masarykova univerzita, Filozofická fakulta 2008.; VAŠKO, Václav, *Neumlčená I*, Praha 1990, s. 177-179.

svobody a výchovu katolické mládeže. Dle jejich názoru bylo úkolem státu, aby z dětí vyrostli řádní občané. Také biskupové zde apelovali na rodiče, neboť zvláště jich a jejich dětí se chystaná školská reforma nejvíce týkala a byli to právě rodiče, kteří mají odpovědnost za své děti: „*Musí tedy i v každé školské soustavě býti vůle rodičů jedním z prvních a rozhodujících činitelů. Každá soustava, která by tohoto svátostného práva rodičů nedbala, která by zeslabovala vliv rodičů na děti a vychovávala v nich smýšlení jiné, byla by těžkým proviněním proti přirozenému řádu a proti Bohu, jenž je přirozeného zákona tvůrcem a strážcem.*“²⁴⁹ Velkou oporou v této věci byly také katolické spolky. Nejvíce se v této problematice angažovala Svatováclavská liga či Svaz katolických žen a dívek českých a moravských. Dne 31. května 1946 E. Beneše, prezidenta republiky, navštívili zástupci katolických rodin, kteří mu také tlumočili své stanovisko v této věci. Na Velehradě se koncem léta roku 1946 uskutečnila schůze českých a slovenských pracovníků ve školství. Výsledkem tohoto shromáždění byly tyto tři zásady:

1. Právo rodičů rozhodovat o výchově dětí a chránit neporušenost jejich víry ve školní výchově.
2. Nezadatelné právo církve zakládat a vést školy všech typů a stupňů.
3. Výlučné právo biskupů střežit náboženskou stránku celé výchovy vyučování na všech školách.²⁵⁰

Českoslovenští biskupové adresovali vládě další pamětní list dne 14. listopadu 1946. V něm znovu vyjádřili své zamítavé stanovisko vůči chystané školské reformě. Aktivita v otázce církevního školství neunikla ani pozornosti Vatikánu. *L'Osservatore Romano* přinesl dne 4. dubna 1947 otisk projevu ministra Jaroslava Stránského, který se věnoval mravní a náboženské výchově na školách. Adolf Kajpr v *Katolíku* napsal: „*Do školních dětí se vstřebávají stranické ideologie, škola, právě státní škola, bývá velmi málo nestranná, každá změna v ministerstvu*

²⁴⁹ Arcidiecéze pražská, *Pastýřské listy 1945-2000*, Kostelní Vydří 2003, s. 18.

²⁵⁰ Arcidiecéze pražská, *Pastýřské listy 1945-2000*, Kostelní Vydří 2003, s. 18-19.; CHALUPOVÁ, Petra, *Katolická církev v českých zemích v letech 1945-1948, Brněnská diecéze – církevní školství a činnost církve pro mládež*, diplomová práce Brno, Masarykova univerzita, Filozofická fakulta 2008.; JANIŠOVÁ, Milena, KAPLAN, Karel, *Katolická církev a pozemková reforma 1945-1948*, Praha – Brno 1995, s. 192.; VAŠKO, Václav, *Dům na skále 1.*, Praha 2004, s. 19-20.; VAŠKO, Václav, *Neumlčená 1*, Praha 1990, s. 177-179.

*školství se cítívá i v ní.*²⁵¹ Další měsíc, dne 13. května 1947, se v pražské Lucerně konalo setkání katolického lidu. Na tomto setkání se projednávala právě otázka církevního školství a účast byla vskutku ohromná. Svou řeč zde přednesl také ministr školství J. Stránský, který se snažil katolický lid v této otázce uklidnit. Ke katolíkům promluvil také pražský arcibiskup J. Beran, který myšlenku zestátnění církevních škol, jako už mnohokrát předtím, důrazně odmítl. Z tohoto setkání byl následně Svatému otci odeslán pozdravný dopis. Papež Pius XII. jej s oblibou a radostí přijal, a byl potěšen angažovaností katolického lidu a katolických spolků v této věci. Podobná setkání se posléze konala i v dalších městech. Sám J. Stránský v kulturním výboru Ústavodárného Národního shromáždění řekl: „*Neomezíme se v budoucnu jen na laickou morálku, aspoň ne u dětí, které se rozhodnutím svých rodičů hlásí k náboženskému vyznání svých rodičů. Školní výchova náboženská u dětí, které na ní budou mít podíl, obsáhne i mravouku. Znalost základních náboženských thesií a problémů je součástí všeobecného vzdělání a všechno náboženské vyučování mělo by zejména na školách druhého a třetího stupně instruovat žáky... o náboženských prvcích kultury veškeré...*“²⁵² Zde bylo patrné stanovisko J. Stránského.²⁵³

Dne 4. srpna 1947 informoval F. Schwarzenberg o svém rozhovoru s G. Montinim. Ten se jej vyptával na otázky, které se bezprostředně dotýkaly katolické církve v Československu. Jejich rozhovor se také zabýval církevními školami a jejich případným zestátněním. G. Montini podotkl, že zachování církevního školství je pro církve důležitější než udržení církevního majetku. Počátkem roku 1948 se v Praze uskutečnila konference zástupců všech českých církevních škol. Výsledkem tohoto jednání byl vznik Ústředny svobodných škol, která zastupovala církevní školské instituce. Na konferenci vystoupil také ministr školství J. Stránský. Nejen jemu se snažili ředitelé a ředitelky připomenout těžkou úlohu katolických škol v době okupace, kdy docházelo k uzavírání těchto škol a mnohdy také k deportaci učitelek a učitelů do koncentračních táborů. Další následující protesty, žádosti a memoranda týkající se školské reformy, která se bezprostředně týkala i církevních škol, zůstávala bez odezvy ze stran vládních

---

²⁵¹ KATOLÍK, dne 13. dubna 1947, č. 15, s. 3.

²⁵² JANIŠOVÁ, Milena, KAPLAN, Karel, *Katolická církev a pozemková reforma 1945–1948*, Praha – Brno 1995, s. 192.; VAŠKO, Václav, *Dům na skále I.*, Praha 2004, s. 53–54.

²⁵³ Tamtéž.

kruhů a jejich činitelů. Českoslovenští biskupové tak dne 26. ledna 1948 adresovali vládě své memorandum v této věci. Jak je patrné, jednání v této věci nebylo snadné a jednoduché. Velký ohlas, který snaha zestátnění církevních škol a školská reforma v katolických kruzích vyvolala, bylo důkazem, že katolickému lidu na školské katolické struktuře a jejím zachování velmi záleželo.²⁵⁴

Dne 31. března 1948 předložil G. Verolino, papežský chargé d'affaires, ministru zahraničních věcí nótu, která se věnovala chystanému školskému zákonu. Nóta intervenovala, aby byly zachovány soukromé církevní školy, které by měly být postátněny. Ani veškerá snaha církevních představitelů, katolických spolků a rodin nakonec nedokázala zabránit novému školskému zákonu.²⁵⁵ Ten vešel v platnost dne 1. září 1948. Apoštolská internunciatura na nově přijatý školský zákon reagovala nótami č. 6359 ze dne 9. září 1948 a č. 6379 ze dne 3. listopadu 1948. Nóta č. 6359 mimo jiné uvedla: „*Apoštolská internunciatura projevuje svoji největší úctu váženému ministerstvu zahraničních věcí a s živým politováním mu oznamuje řadu přehmatů, které v posledních dnech se staly ke škodě katolických škol.*“²⁵⁶ Svůj protest také přednesli katoličtí duchovní a chargé d'affaires G. Verolino. Stejně tak se do otázky československých církevních škol aktivně zapojovali i představitelé u Svatého stolce. Školský zákon ve svém důsledku znamenal postátnění některých katolických škol nebo jejich úplné uzavření. Snahy o další jednání v této otázce se neseťkávaly s úspěchem.²⁵⁷

---

²⁵⁴ CHALUPOVÁ, Petra, *Katolická církev v českých zemích v letech 1945-1948, Brněnská diecéze – církevní školství a činnost církve pro mládež*, diplomová práce Brno, Masarykova univerzita, Filozofická fakulta 2008.; ŠMÍD, Marek, *Apoštolský nuncius v Praze: významný faktor v československo-vatikánských vztazích v letech 1920-1950*, Brno 2015, s. 239-240.; VAŠKO, Václav, *Neumlčená 1*, Praha 1990, s. 177-184.; AMZV, PZ Vatikán 1947, Církev římskokatolická, Vatikán, politické zpravodajství. Periodická zpráva politická čís. IV., č. 155.268, ze dne 10. června 1947.; AMZV, PZ Vatikán 1947, Politická zpráva č. 38, Rozhovory s Mons. Montinim, č. 244/dův./47 ze dne 4. srpna 1947.

²⁵⁵ Jednalo se o zákon č. 95/1948 Sb.

²⁵⁶ AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 3, Církev římsko-katolická. Otázky školské. Školský zákon č. 95/48 Sb. Církevní školy., č. 184.913 ze dne 16. září 1948.

²⁵⁷ AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 3, Církev římsko-katolická. Otázky školské. Školský zákon č. 95/48 Sb. Církevní školy., č. 184.913 ze dne 16. září 1948.; AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 3, Církev římskokatolická. Školský zákon č. 95/48 Sb. a církevní školy – informace pro p. ministra, č. ani datum neuvedeno.; AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 3, Církev římsko-katolická. Vatikán. Církevně-politické otázky v době od 20. III. do 16. IV. 1948, č. 81.216 ze dne 16. dubna 1948.

5.3. Pozemková reforma na církevním majetku a její ohlas v diplomatických kruzích

Dalším případným velkým zásahem do církevního majetku, a tak i do její ekonomické samostatnosti se měla stát vládou chystaná pozemková reforma, která do velké míry ohrožovala soběstačnost a nezávislost katolické církve na státu. Jednalo se o velmi problematické téma a pozice pražského internuncia S. Rittera v této věci nebyla snadná, neboť se ve vládních kruzích neseťkal s velkou ochotou jednat a danou problematiku řešit. Proti chystané revizi první pozemkové reformy na církevním majetku protestovala pražská internunciatura dne 25. června 1947. V této apoštolské nótě č. 4428 bylo chystané opatření označené za nespravedlivé, necitlivé a bylo zde také zmíněno, že by tím došlo k porušení práv církve. Internunciatura požadovala, aby jí bylo umožněno vyložit k této věci stanovisko Vatikánu.²⁵⁸

Ve dnech 8. a 9. září 1947, jak je již zmíněno v práci výše, navštívil S. Ritter přednostu II. oddělení ministerstva zahraničních věcí E. Jelena a generálního sekretáře ministerstva zahraničních věcí A. Heidricha, se kterými diskutoval o pozemkové reformě na církevních statcích. Internunciem přednesené nóty z předválečného období však již dle názoru představitelů ministerstva zahraničních věcí nebylo možné brát při chystané pozemkové reformě v potaz. Vyslanci bylo vysvětleno, že dané nóty již v dané době a v dané podobě nebyly pro chystanou reformu aktuální. Následně se pražský internuncius odebral na poradu v této záležitosti do Říma.²⁵⁹

Další významnou nótou adresovanou ministerstvu zahraničních věcí, která protestovala proti chystané pozemkové reformě, byla nóta ze dne 12. listopadu 1947. V úvodu této nóty bylo uvedeno, že internunciatura považovala za svou povinnost protestovat proti chystané pozemkové reformě z pohledu katolické církve a že také požadovala, aby jí bylo umožněno předložit před samotným hlasováním v Ústavodárném shromáždění stanovisko Svatého stolce v této záležitosti. Ovšem dříve než bylo ministerstvem zahraničních věcí odpovězeno, došlo ke schválení

²⁵⁸ JANIŠOVÁ, Milena, KAPLAN, Karel, *Katolická církev a pozemková reforma 1945–1948*, Praha – Brno 1995, s. 207.; MACHULA, Jaromír, *Vatikán a Československo (1938-1948)*, Praha 1998, s. 145-146.

²⁵⁹ AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 9, *Církev římsko-katolická, Internunciatura v Praze. Rozmluva s internunciem Msgr Ritterem ze 7. září 1947, č. 208.255 ze dne 16. října 1947.*

daného zákona dne 11. července 1947, tedy několik týdnů později od zmíněné protestní nóty ze dne 25. června 1947. Dále se dočítáme o jednoznačně nesouhlasném stanovisku katolické církve v této věci: „*Zákon onen stanoví, že pozemkový majetek je omezen na 50 ha (§ 1). Ježto v zákonech nyní platných v Československu jsou ustanovení, která zaručují nedotknutelnost církevního majetku a možnost, aby ten majetek dosáhl účelu, k němuž je určen v zájmu veřejném, dalo by se předpokládat, že majetek církevní je vyňat z oněch opatření.*“²⁶⁰ Internunciatura dále podotkla, že ve vyjmenovaných výjimkách, na které se zákon o pozemkové reformě nevztahoval, nebyl majetek katolické církve uveden a představitelé katolické církve se tedy logicky obávali, aby nedošlo k zasažení i tohoto majetku danou reformou. Pražská internunciatura také poukazovala na to, že církev plní veřejnou funkci a bylo by tedy i ve veřejném zájmu, aby její majetek nebyl tímto zákonem ztenčen či jí zcela odebrán. Apoštolská internunciatura v souvislosti s pozemkovou reformou znovu připomněla *modus vivendi*, smlouvu z roku 1928, se kterým byl daný zákon také v jednoznačném rozporu. Vatikán upozornil, že by bez předchozího projednání pozemkové reformy s ČSR nemohl dále pohlížet na *modus vivendi* jako na platnou smlouvu. Co se týkalo stanoviska ministerstva zahraničních věcí k platnosti *modu vivendi*, tak to v únoru 1947 uvedlo: „*Jsme ... ochotni postupovati při jednáních o tyto i jiné osud nevyřešené otázky podle zásad naší dohody s Vatikánem, modu vivendi z roku 1928, který i nadále pokládáme za politickou základnu, na které chceme budovati svůj poměr k Svaté stolicí, a doufáme, že najdeme u něho plné pochopení pro tuto svoji snahu, která je vedena nejen zájmem státu, ale i církve katolické samé.*“²⁶¹ Bylo známou záležitostí, že *modus vivendi* byl smlouvou, která byla výhodnější pro Československo než pro Svatý stolec, protože například IV. článek smlouvy umožňoval státu do určité míry ovlivňovat výběr nových církevních představitelů. V souvislosti se zákonem o pozemkové reformě tedy vyvstávala otázka, zda je *modus vivendi* československou vládou brán ještě jako platná smlouva či nikoliv. V této protestní nótě bylo také uvedeno, že sám ministr zahraničních věcí na Ústavodárném Národním shromáždění dne 20. března 1947

---

²⁶⁰ JANIŠOVÁ, Milena, KAPLAN, Karel, *Katolická církev a pozemková reforma 1945–1948*, Praha – Brno 1995, s. 218.

²⁶¹ AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 9, Otázka platnosti *modu vivendi*, č. 39048 ze dne 22. února 1947.

prohlásil, že *modus vivendi* považuje za základ do budoucna ve vztahu Československa a Vatikánu.²⁶²

O pozemkové reformě jednal internuncius S. Ritter také při své návštěvě v Římě. Během této návštěvy promluvil mimo jiné také se zdejším vyslancem A. Maixnerem dne 13. listopadu 1947. Zmínění diplomaté hovořili o nótě, kterou se chystal S. Ritter dne 17. listopadu téhož roku předložit státnímu tajemníkovi V. Clementisovi. Jednalo se o výše zmíněnou nótu ze dne 12. listopadu 1947. Daná nóta se zabývala tím, že pozemkový zákon byl v rozporu s *modus vivendi*, konkrétně s jeho II. článkem, ve kterém byl uznán charakter církevního majetku a ochrany práv úřadů v jeho správě. Bylo tedy s podivem, proč nebyl o daném zákoně informován Svatý stolec, neboť daným zákonem došlo porušení zmíněné smlouvy. Bylo zde také naznačeno, že Vatikán byl ochoten znovu se zabývat s československou vládou o další aplikaci *modu vivendi*, zvláště v otázce majetku církve. A. Maixner také ve své zprávě podotkl, že zmíněná nóta byla napsána ve smířlivějším a vlídnějším duchu a že její obsah schválil sám papež Pius XII.²⁶³

Zmíněný státní tajemník V. Clementis měl po celou sledovanou dobu, tedy od 1945-1948 agendu československo-vatikánských diplomatických styků ve své moci. Nutno také říci, že V. Clementis byl zastáncem toho názoru, že *modus vivendi* nemá charakter zákona, neboť nikdy nebyl schválen parlamentem a nebyl součástí Sbírký zákonů. Podobný názor zastával také ministr zemědělství J. Ďuriš. Opačného názoru byl ministr zahraničních věcí J. Masaryk, který vyžadoval, aby byl *modus vivendi* respektován i při postupu pozemkové reformy. Stejně jako J. Masaryk byl pro zachování *modu vivendi* také prezident E. Beneš, který jej ještě jako ministr zahraničních věcí podepsal.²⁶⁴

Nótu ze dne 12. listopadu 1947 II. oddělení ministerstva zahraničních věcí zpracovalo a poznámky k ní zaslalo předsedovi vlády K. Gottwaldovi. Dané

---

²⁶² JANIŠOVÁ, Milena, KAPLAN, Karel, *Katolická církev a pozemková reforma 1945–1948*, Praha – Brno 1995, s. 217-219.; KONÍČEK, Jiří, *Modus vivendi v historii vztahů Svatého stolce a Československa*, Olomouc 2005, s. 155, 159.; ŠMÍD, Marek, *Apoštolský nuncius v Praze: významný faktor v československo-vatikánských vztazích v letech 1920-1950*, Brno 2015, s. 245-246.; AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 9, Otázka platnosti *modu vivendi*, č. 39048 ze dne 22. února 1947.

²⁶³ JANIŠOVÁ, Milena, KAPLAN, Karel, *Katolická církev a pozemková reforma 1945–1948*, Praha – Brno 1995, s. 220.; KONÍČEK, Jiří, *Modus vivendi v historii vztahů Svatého stolce a Československa*, Olomouc 2005, s. 149-157.

²⁶⁴ KONÍČEK, Jiří, *Modus vivendi v historii vztahů Svatého stolce a Československa*, Olomouc 2005, s. 149-150, 162.

poznámky obsahovaly informace o tom, že zákon je dle Vatikánu proti modus vivendi a v případě uskutečnění tohoto zákona by pro Vatikán bylo jen velmi těžké držet poté modus vivendi i nadále v platnosti, neboť daný zákon by jej významně porušoval. Také zde nacházíme zmínku o tom, že církev plní veřejnou funkci a měla by tedy být z daného zákona vyňata. Zajímavá poznámka, kterou můžeme najít v poznámkách zpracovaných pro K. Gottwalda je jistě tato: „*Nóta je nesena duchem koncilantním, čímž se liší od některých dřívějších nót internunciatury ve věcech církevního majetku, které obsahovaly protesty daleko ostřejší.*“²⁶⁵ Z této citované pasáže si můžeme povšimnout, že i pracovníci zpracovávající danou apoštolskou nótu si povšimli jejího vstřícnějšího znění. V poznámkách ministerstva zahraničních věcí bylo dále uvedeno, že Československo se v modus vivendi nezavázalo žádným způsobem ve věcech majetkových či pozemkových ve vztahu ke Svatému stolci. Modus vivendi byl také označen za smlouvu pro Československo výhodnou. Bylo doporučeno, aby se odpověď na zmíněnou apoštolskou nótu vedla také v koncilantním duchu a aby bylo dáno jasně najevo, že i Československo chce modus vivendi udržet v platnosti. Bylo také zmíněno, že daná problematika úzce souvisí se zřízením diecéze na Slovensku a se vznikem samostatné církevní provincie zde. V poznámkách nechyběla také zmínka o II. článku, na který kladl Vatikán velký důraz. Pracovníci, zabývající se apoštolskou nótu, poznamenali, že v roce 1935 došlo k odevzdání správy dotační massy zmocněnci Svatého stolce P. Jantauschovi a z československého pohledu tehdy došlo k plnění II. článku nad jeho rámec.²⁶⁶

O nótě ze dne 12. listopadu 1947 hovořil koncem téhož měsíce pražský internuncius S. Ritter s přednostou II. oddělení ministerstva zahraničních věcí E. Jelenem. Z rozhovoru vyplynulo, že Vatikán byl ochoten nechat modus vivendi v platnosti. Podobného názoru bylo v reakci na dotaz slovenských biskupů také ministerstvo zahraničních věcí Československa. Také bylo naznačeno, že v případě, že by československý stát ze sociálních důvodů potřeboval zemědělskou půdu, byl by Svatý stolec ochotný přistoupit například k tomu, že by zemědělskou půdu, kterou vlastní, vyměnil za jiný druh pozemku. S. Ritter označil zmíněnou nótu jako možnost, jak vyřešit všechny sporné otázky mezi Československem

---

²⁶⁵ AMZV, f. GS-Žourek, kr. 1, sl. 2, č. 237895/II-7/47.

²⁶⁶ Tamtéž.

a Svatým stolcem. Připomínky k nótě ze dne 12. listopadu 1947 zpracoval i vyslanec ve Vatikánu A. Maixner. Připomínky československého vyslance se v zásadě shodují s těmi, které vypracovalo II. oddělení ministerstva zahraničních věcí. A. Maixner uvedl, že nóta poskytla příležitost vyřešit církevně-politické otázky, které po válce mezi Vatikánem a Československem vyvstaly, jako například otázku slovenské samostatné provincie a další sporné body vzájemných diplomatických vztahů.²⁶⁷

Dne 10. prosince 1947 adresoval arcibiskup J. Beran společný pastýřský list z biskupské konference československé vládě. List se věnoval pozemkové reformě a názoru církevních představitelů na ní. Biskupové v úvodu svého listu připomněli, že již v minulosti, první pozemkovou reformou, byl majetek církve zmenšen: „*Církev římskokatolická nemůže – jsouc si vědoma svých práv a povinností božských i lidských – mlčeti dále k tomuto postupu, který vážně ohrožuje její hmotnou existenci a plnění jejích úkolů podle příkazu božských vůbec znemožňuje.*“²⁶⁸ Biskupové také zdůrazňovali, že církev je veřejnoprávní institucí a její majetek by tak měl být z pozemkové reformy vyňat. Znovu byla zmíněna možnost vyměnit zemědělské pozemky za pozemky jiné například lesní.²⁶⁹

Pražský internuncius S. Ritter žádal počátkem ledna 1948, před svým odjezdem do Itálie, o slyšení u ministra zahraničních věcí J. Masaryka, aby se ujistil, zda ministr vezme nótu ze dne 12. listopadu 1947 při jednání o církevních statcích v potaz. S. Ritterovi bylo následně sděleno, že ministr byl již s danou nótou obeznámen a že tedy není nutná jeho návštěva u něj. Internuncius poté ještě uvedl, že jej v jeho nepřítomnosti bude zastupovat G. Verolino.²⁷⁰

Ministerstvo zahraničních věcí informovalo dne 22. ledna 1947 československého vyslance ve Vatikánu o nejnovějších věcech v souvislosti s pozemkovou reformou. Vyslanci bylo sděleno, že se vláda dohodla na konečné úpravě nového zákona o trvalé úpravě vlastnictví k zemědělské a lesní půdě. Podle

---

²⁶⁷ JANIŠOVÁ, Milena, KAPLAN, Karel, *Katolická církev a pozemková reforma 1945–1948*, Praha – Brno 1995, s. 228-230.; AMZV, f. Vatikán, kr. 11, sl. 2a, č. 237895/II-7/47.; AMZV, TOO 1945-1959 Vatikán 9, *Církev římskokatolická – Vatikán. Církevně politické otázky v srpnu a září 1947*, č. 195073 ze dne 19. září 1947.

²⁶⁸ JANIŠOVÁ, Milena, KAPLAN, Karel, *Katolická církev a pozemková reforma 194 –1948*, Praha – Brno 1995, s. 236.

²⁶⁹ Tamtéž, s. 238.

²⁷⁰ AMZV, f. Vatikán, kr. 4, sl. 1, č. 6319/48.

tohoto zákona mohli zemědělskou a lesní půdu vlastnit pouze výkonní zemědělci a to maximálně do výměry 50 ha. Zbylá půda, tedy půda, která nebyla aktivně obhospodařována, byla tímto zákonem přidělena státu. O dva dny později navštívil S. Ritter ministra zahraničních věcí J. Masaryka, který obsah rozhovoru shrnul takto: „*Internuncius pronesl co nejslavnostnější protest proti zabírání církevního majetku k účelům pozemkové reformy a připojil, že papež byl bolestně překvapen tímto postupem a tím, že se takto snadno může nedbati existence Modu vivendi. Sv. stolec byl by ochoten vždy k jednání, ovšem předtím, nežli by se mu odňaly statky, nemůže se však smířiti s hotovou skutečností, kde by se jednalo pouze o náhradu, které by se církvi mělo dostat.*“²⁷¹ Jak bylo patrné, velký ohlas měla pozemková reforma také u Svatého otce, který byl postupem československé vlády velmi zklamán. Nebylo v tuto chvíli jasné, zda bude moci církev plnit po reformě své úkoly ve stejném rozsahu jako před ní. O situaci ve věci pozemkové reformy se zajímal také G. Montini na schůzce s československým vyslancem A. Maixnerem. Ten uvedl, že daná pozemková reforma nebyla namířena proti katolické církvi, ale že se jedná o sociální opatření, kdy zestátněná půda bude přerozdělena drobným zemědělcům.²⁷²

V pořadí další protestní nótu ve věci pozemkové reformy na církevním majetku podal internuncijs S. Ritter dne 27. ledna 1948. Stanovisko vlády k předešlé nótě ze dne 12. listopadu 1947 však ještě k dispozici nebylo. Až dne 3. února 1948 se vláda usnesla, že její předsednictvo vypracuje na tuto nótu náležitou odpověď. Odpověď na obě výše zmíněné nóty byla odeslána až 16. března 1948. Zdržovací taktika vlády byla tedy nesporná a více než zjevná. Vláda ve své odpovědi uvedla, že dle jejího názoru nedošlo v žádném případě k porušení modu vivendi. Naopak bylo připomenuto, že československá strana již v roce 1935 vyšla vstříc Svatému stolci nad závazek modu vivendi v článku II. Také bylo zmíněno, že doposud v souvislosti s článkem I. modu vivendi nebylo provedeno ustanovení ani v západní části Československa ani na Slovensku.²⁷³

---

²⁷¹ AMZV, f. GS-A, kr. 196, sl. 1316, č. 17416/II/7/48.

²⁷² KUKÁNOVÁ, Zlatuše, *Od tolerance k nepřátelství. Diplomatické vztahy Československa s Vatikánem v letech 1945-1950*, Semper Paratus 3, 2014, s. 59.; AMZV, f. Vatikán 1945-59, kr. 2, sl. 6, č. 15914/II-7/48.; AMZV, f. GS-A, kr. 196, sl. 1316, č. 17416/II/7/48.

²⁷³ JANIŠOVÁ, Milena, KAPLAN, Karel, *Katolická církev a pozemková reforma 1945–1948*, Praha – Brno 1995, s. 321-325.

Zákon o pozemkové reformě byl bez předchozího projednání se zástupci Vatikánu schválen a došlo ke konfiskaci církevního majetku podle tohoto zákona. Zahraničí hodnotilo tento akt jako odklon od demokratického směru, kterým se Československo po druhé světové válce vydalo. Československá vláda zastávala názor, že daný zákon nebyla povinna projednávat s Vatikánem, neboť se dle jejího názoru jednalo o vnitrostátní záležitost.²⁷⁴

Dne 9. dubna 1948 se setkal pražský arcibiskup J. Beran s přednostou II. oddělení ministerstva zahraničních věcí E. Jelenem. Arcibiskup přednostu upozornil, že církevní představitelé nemají konkrétní informace o rozsahu pozemkové reformy na církevním majetku. E. Jelen poznamenal: „*Se zřetelem k tomu, že nebyl schválen podnět, aby některý z vládních činitelů oficiálně o zmíněném vládním plánu uvědomil čs. episkopát (zd. č. 65022 II/7/48), nedal jsem msgru Beranovi žádné informace, týkající se vládního plánu dotačního ani pro jednání s Vatikánem o této věci.*“²⁷⁵ Z uvedené citace vyplývá, že československý episkopát nebyl v této záležitosti dostatečně od vlády informován a chyběli mu tak základní informace ve věci pozemkové reformy na církevním majetku. Arcibiskup J. Beran se snažil vzdorovat komunistickým snahám, které se pokoušeli získat kontrolu nad katolickou církví a odebrat církvi v Československu její autonomii.²⁷⁶

---

²⁷⁴ KONÍČEK, Jiří, *Modus vivendi v historii vztahů Svatého stolce a Československa*, Olomouc 2005, s. 160.

²⁷⁵ AMZV, f. Vatikán 1945-59, kr. 2, sl. 6, č. 74038/48.

²⁷⁶ BALÍK, Stanislav, VODIČKOVÁ, Stanislava, *Primasové katolické církve: země střední Evropy v čas komunismu*, Brno 2010, s. 33-34.; AMZV, f. Vatikán 1945-59, kr. 2, sl. 6, č. 74038/48.

Závěr

Cílem práce bylo analyzovat, interpretovat a popsat československo-vatikánské diplomatické styky po konci druhé světové války až po odjezd internuncia Saveria Rittera z Prahy do Itálie v historicko-společenském kontextu doby. Cílem bylo také sledovat pozvolnou změnu vztahů a okolností, za kterých k této změně od kooperace až po vyloženě nepřátelské jednání došlo. Toto časově poměrně krátké období lze směle označit za více než zajímavé, neboť zde nebyla nouze o zajímavé události, zprávy a prohlášení.

Nutné je také poznamenat, že práce se opírá výhradně o materiály Archivu Ministerstva zahraničních věcí v Praze, které jsou i této době probídané jen částečně.

Práce sledovala problematiku cestu katolické církve v Československu po konci druhé světové války. Poválečných obtíží si všimli také představitelé diplomatického sboru ve Vatikánu, jejichž cílem bylo co nejdříve obnovit válkou přerušené vzájemné vztahy. Snaha o znovunavázání diplomatických styků byla po válce patrná i na československé straně. Do Prahy z Říma přicestoval Raffael Forni, opačný směrem se vydal František Schwarzenberg a Jaromír Machula. Již v této době bylo patrné, že bude nutné vyřešit několik otázek, které nesnesou delšího odkladu. Navíc zklamání z Mnichovské dohody, které bylo stále velmi patrné, ovlivnilo i spolu s osvobozením většiny našeho území Rudou armádou směřování a orientaci naší zahraniční politiky na SSSR. I z tohoto důvodu panoval, jak je patrné ze zpráv dostupných od našich vyslanců z Říma, strach o naši nezávislost a směřování naší zahraniční politiky. Práce také krátce monitoruje problematiku odsunu německého obyvatelstva z Československa, jeho vliv na katolickou církev a komentáře zahraničních diplomatických sborů. Odsunem vznikl zvláště v litoměřické diecézi velký problém, neboť byla odsunuta velká část věřících a s nimi také většina kněží. Důraz byl v diplomové práci také kladen na volby do ústavodárného shromáždění v roce 1946, které výraznou měrou nasměrovaly naši politiku na Sovětský svaz.

Proces kontinuity diplomatických styků po druhé světové válce nebyl pro československou stranu tak jednoznačný jako pro tu vatikánskou. Československo

si vynutilo, aby byly ze strany Vatikánu podány nové žádosti k obnovení vzájemných vztahů. Navíc problém se vyskytl také s úrovní nově navázaných diplomatických styků. Ty byly po válce o stupeň degradovány z velvyslaneckých na vyslanecké a z pražské nunciatury se tak stala pouze internunciatura. To byl samozřejmě problém i pro Vatikán, neboť ten měl v úmyslu do Prahy vyslat S. Rittera, který zdejší poměry a okolnosti ze svého dřívějšího působení velmi dobře znal. Pokles významu ovšem znamenal, že v této nižší hodnosti S. Ritter přijet nemohl. Po dalších jednáních a prohlášeních i samotného S. Rittera došlo k tomu, že Vatikán nakonec souhlasil a do Prahy nakonec vyslal nového internuncia S. Rittera. Představitelé Svatého stolce si již uvědomovali, že v zájmu zachování vzájemných diplomatických styků bude nutné učinit z jejich strany mírné kompromisy. Protějškem S. Rittera se v Římě stal Arthur Maixner. Oba diplomaty nečekala snadná práce, neboť vzájemné československo-vatikánské vztahy byly v dramatickém vývoji, který se již nedal zastavit.

V roce 1947 bylo patrné zhoršení vzájemných vztahů, byl odmítnut Marshallův plán a jednání mezi Svatým stolcem a československou vládou byla velmi problematická. Došlo také k procesu s Jozefem Tisem, který nešel pozornosti ani v zahraničí. Byly obsazeny biskupské stolce a stolec pražského arcibiskupa. Diplomatičká mise S. Rittera představovala boj s větrnými mlýny. Jednání s vládními členy a představiteli ministerstva zahraničních věcí byla neskutečně zdlouhavá, k ničemu nevedoucí a psychicky velmi vyčerpávající. S velkou pravděpodobností se právě tato jednání také podepsala na jeho zhoršeném zdravotní stavu, který vedl také k častějším cestám do Itálie. Tyto cesty také pražský internuncius využíval k poradě se svými nadřízenými u Svatého stolce, aby mohl zvolit co možná nejvhodnější cestu postupu.

Zdlouhavá jednání pokračovala i počátkem roku 1948. Zdržovací taktika, kterou československá vláda zvolila, de facto znemožňovala jakýkoliv posun v řešení důležitých otázek. Internunciovi se nedostávalo odpovědí na nóty, které vládě adresoval, případně, pokud byly uznány za formálně správné, docházely odpovědi s několika týdenním zpožděním. Před únorovými událostmi S. Ritter odjel na zdravotní cestu do Itálie, ze které se na svůj úřad do Prahy již nevrátil. Ani jeho nástupcům se nedařilo v jednáních s československou vládou nějakým způsobem

pokročit. Naopak československá strana systematicky postupovala na destrukci diplomatických styků mezi Československem a Vatikánem. Postupně bylo odmítnuto přidělit zástupcům Svatého stolce vízum a posléze byli členové diplomatického sboru pražské internunciatury obviněni z protistátní činnosti a nuceni opustit Prahu. Došlo tak přetrhání všech svazků na dlouhé roky. Vzájemné vztahy byly obnoveny až v roce 1990. Sílicí moc komunistické strany tak dosáhla svého cíle a podařilo se jí pozvolna vyvíjet nátlak na katolickou církev jako jednoho ze svých největších nepřátel.

V této krátké době se vyskytla řada třecích ploch mezi Svatým stolicem a československou vládou. Mezi ty největší řadíme konfiskační dekrety, které se částečně dotkly také majetku katolické církve v klamném domnění, že i majetky spravované německými duchovními by měly být zestátněny. V této záležitosti se angažovala pražská internunciatura, představitelé Vatikánu i domácí biskupové a kněží. Dalším velkým problémem byla otázka zestátnění církevních škol. Proti tomuto plánu se vznesla velká vlna nevole nejen z řad církevních a diplomatických představitelů, ale také z řad obyčejných věřících a katolických rodin. Velký zájem byl také věnován revizi pozemkové reformy. Pražská internunciatura proti tomuto zákonu vehementně protestovala a odkazovala na *modus vivendi*, smlouvu mezi Československem a Vatikánem z roku 1928, ani její protestní nóty však k ničemu nevedly. Postupné systémové kroky proti katolicismu v Československu byly patrné i zástupcům Vatikánu, bohužel však proti tomuto vládnímu jednání nebylo účinné obrany.

Ve sledovaném období jsme mohli vidět, jak se postupem času vzájemné vztahy zhoršovaly, přiostrňovaly a nakonec úplně zpřetrhaly. Toto krátké časové období bylo plné razantních změn a neočekávaných událostí.

Seznam pramenů a literatury

Archiv:

Archiv Ministerstva zahraničních věcí ČR

- fond Politické zprávy – Vatikán
- fond Teritoriální odbory – obyčejné
- fond Diplomatický protokol – tajné

Literatura:

Arcidiecéze pražská, *Pastýřské listy 1945-2000*, Kostelní Vydří 2003.

BALÍK, Stanislav, HANUŠ, Jiří, *Katolická církev v Československu 1945-1989*, Brno 2013.

BALÍK, Stanislav, VODIČKOVÁ, Stanislava, *Primasové katolické církve: země střední Evropy v čas komunismu*, Brno 2010.

BARTLOVÁ, Alena: *Ferdinand Juriga, prelát Andrej Hlinka a Jozef Tiso – traja čelní predstavitelia Slovenskej ľudovej strany v rokoch 1905-1945* . In: MAREK, Pavel, HANUŠ, Jiří: *Osobnosti v církvi a politice: čeští a slovenští křesťané ve 20. století*, Brno 2006.

CHENAUX, Philippe, *Katolická církev a komunismus v Evropě (1917-1989): od Lenina k Janu Pavlu II.*, Praha 2012.

GRULICH, Rudolf, *Sudetoněmečtí katolíci jako oběti nacismu*, Brno 2002.

HEJL, Vilém, *Zpráva o organizovaném násilí*, Praha 1990, s. 19-20.; KAPLAN, Karel, *Československo v letech 1945-1948* , Praha 1991.

CHALUPOVÁ, Petra, *Katolická církev v českých zemích v letech 1945-1948, Brněnská diecéze – církevní školství a činnost církve pro mládež*, diplomová práce Brno, Masarykova univerzita, Filozofická fakulta 2008.

JANIŠOVÁ, Milena, KAPLAN, Karel, *Katolická církev a pozemková reforma 1945–1948*, Praha – Brno 1995.

KAPLAN, Karel, *Československo v letech 1945- 1948*, Praha 1991.

KAPLAN, Karel, *Pravda o Československu 1945 – 1948*, Praha 1990.

KONÍČEK, Jiří, *Modus vivendi v historii vztahů Svatého stolce a Československa*, Olomouc 2005.

KUKÁNOVÁ, Zlataše, *Edvard Beneš a římskokatolická církev*, Semper Paratus 2, 2013.

KUKÁNOVÁ, Zlataše, *Od tolerance k nepřátelství. Diplomatické vztahy Československa s Vatikánem v letech 1945-1950*, Semper Paratus 3, 2014.

MACHULA, Jaromír, *Vatikán a Československo (1938-1948)*, Praha 1998.

MALÍŘ, Jiří, TRAPL, Miloš, *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004. II. díl: období 1938-2004*, Brno 2005.

MOLNÁR, Amadeo: *Křesťanství a komunismus*. In: ČEJKA, Marek, HANUŠ, Jiří: *Křesťané a socialismus: čítanka textů: 1945-1989. Díl 2.*, Brno 2009.

PAVLÍČEK, Tomáš, W.: *Měl by se duchovní angažovat v politice? Na příkladu Antonína J. Gayera (1872-1931) z jednoty českobratrské.* In: MAREK, Pavel, HANUŠ, Jiří: *Osobnosti v církvi a politice: čeští a slovenští křesťané ve 20. století,* Brno 2006, s. 171-173.

PROCHÁZKA, Jaromír: *Křesťané v odboji a jejich odkaz.* In: ČAPEK, Jan: *Za války a po válce,* Středokluky 1995.

RŮŽIČKA, Tomáš: *Odsun Němců a náš dnešek.* In: ČAPEK, Jan: *Za války a po válce,* Středokluky 1995.

STANĚK, Tomáš, *Odsun Němců z Československa 1945 – 1947,* Praha 1991.

ŠMÍD, Marek, *Apoštolský nuncius v Praze: významný faktor v československo-vatikánských vztazích v letech 1920-1950,* Brno 2015.

ŠMÍD, Marek: *Masarykův vztah ke katolické moderně.* In: MAREK, Pavel, HANUŠ, Jiří: *Osobnosti v církvi a politice: čeští a slovenští křesťané ve 20. století,* Brno 2006.

TRAPL, Miloš: *František Hála - schopný či špatný politik?* In: MAREK, Pavel, HANUŠ, Jiří: *Osobnosti v církvi a politice: čeští a slovenští křesťané ve 20. století,* Brno 2006, s. 329, 333-335.

VÁŠKO, Václav, *Dům na skále 1.,* Praha 2004.

VÁŠKO, Václav, *Neumlčená 1*, Praha 1990.

ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin. VII. Doba československého katolicismu (1918-1949)*, Olomouc 2010.

Dobový tisk:

KATOLÍK 1947

MLADÁ FRONTA 1947

NAŠINEC 1946-1947

RUDÉ PRÁVO 1945-1946

TÝDENÍK MINISTERSTVA INFORMACÍ, SVĚT V OBRAZECH 1946